

**SERİK YÖRESİ TAHTACI ALEVİLERİNİN
HALK BİLGİSİ ÜRÜNLERİ ÜZERİNE**

BİR İNCELEME

Süleyman MECEK

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim ÖZKAN

Haziran 2014

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SERİK YÖRESİ TAHTACI ALEVİLERİNİN HALK
BİLGİSİ ÜRÜNLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Hazırlayan

Süleyman MECEK

Danışman

Yrd. Doç. Dr. İbrahim ÖZKAN

AFYONKARAHİSAR 2014

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Serik Yöresi Tahtacı Alevilerinin Halk Bilgisi Ürünleri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19.06/2014

Adı SOYADI

Süleyman MECEK

İmza

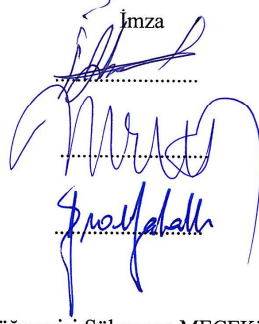
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. İbrahim ÖZKAN

Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Hacı Abdullah ŞENGÜL

: Yrd. Doç. Dr. Erol SAKALLI

İmza

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Süleyman MECEK'in "Serik Yöresi Tahtacı Alevilerinin Halk Bilgisi Ürünleri Üzerine Bir İnceleme" başlıklı tezi, 19.06.2014 günü saat 14:00'te Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Selçuk AKÇAY
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

SERİK YÖRESİ TAHTACI ALEVİLERİNİN HALK BİLGİSİ ÜRÜNLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Süleyman MECEK

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Haziran 2014

Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim ÖZKAN

Bu çalışmada, Anadolu Aleviliğinin önemli kollarından birisi olan ve anlaşılacak isteyen bir topluluk karakteri gösteren Serik Yöresi Tahtacı Alevilerinin halk bilgisi ürünleri üzerinde durulmuştur. Bu çalışma, bir saha araştırmasıdır. Çalışmada ilk olarak, inceleme sahasının ve Tahtacı Türkmenlerinin tarihi, coğrafi, idari, ekonomik ve eğitim-öğretim özellikleri ele alınmıştır. Daha sonra, sahadan derlediğimiz halk bilimi ve halk edebiyatı ürünleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tahtacı, Alevi Türkmen, Alevilik, Halk Edebiyatı, Halk bilimi.

ABSTRACT

**AN ANALYSIS OF TAHTACI ALEVIS IN SERİK DISTRICT
ABOUT THE FOLKLORIC PRODUCTS**

Süleyman MECEK

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE**

June 2014

Advisor: Assistant Professor İbrahim ÖZKAN

This study emphasizes the folkloric products of Tahtacı Alevi in Serik district that shows the character of a community being one of the important branches of Anatolian Alevism and willing to be understood. This study is a field research. In this study, first of all, it was dealt with historical, geographical, administrative, economical and educational properties related to research field and Tahtacı Turkmen. After that, collected products of folklore and folk literature were analyzed.

Key Words: Tahtacı, Alevi Turkmen, Alevism, Folk Literature, Folklore.

ÖN SÖZ

Alevilik, son yıllarda başta Türkologlar olmak üzere pek çok yerli, yabancı araştırmacının ve akademisyenin ilgisini çeken, geniş bir araştırma konusudur. Biz de Anadolu Aleviliğinin önemli parçalarından birisi olan ve yarı kapalı bir topluluk özelliği gösteren Tahtacı Alevilerini tez konumuz olarak tespit ettik.

Bilindiği gibi, Tahtacılar Anadolu'da başta Güney ve Batı Anadolu olmak üzere, birçok yerde daha önceleri ağaç işi ile uğraşan ancak, özellikle son 50-60 yıllık zaman diliminde yerleşik hayata geçmeyi tercih eden bir Türkmen boyudur. Serik Yöresi de bu Türkmen boyunun yaşadığı yerlerden birisidir. İnceleme sahasını daha iyi tanıdığımız için, saha olarak Serik Yöresini seçtik. Sahaya çıkıp derleme yapmadan önce, Tahtacılarla ilgili elde edebildiğimiz bütün kaynakları inceledik ve Tahtacı topluluğu ile kolay iletişim sağlayabilmemize vesile olabilecek şahıslarla irtibata geçtik. Bir nevi, ön çalışma olarak da nitelendirebileceğimiz bu inceleme ve girişimlerden sonra sahaya, derleme yapmaya çıktık.

Çalışmamızın esas bölümünü, Tahtacı Alevilerinden derlediğimiz ve çeşitli incelemelere tabi tutup tasnif ettiğimiz halk bilimi ve halk edebiyatı malzemesi oluşturmaktadır.

Ön bölümde, Yemin Metni, Tez Jürisi Kararı ve Enstitü Müdürlüğü Onayı, Özet, Abstract, Önsöz, İçindekiler Tablosu ve Kısaltmalar Dizini verilmiştir.

Ana bölüm ise Giriş kısmı ile başlamaktadır. Giriş kısmında inceleme alanına ve Tahtacılar a ait genel özellikler hakkında bilgiler verilmiştir.

Tez Metni olarak da adlandırabileceğimiz bölümler birinci bölüm ile başlamaktadır. Birinci bölüm, “Serik Tahtacılarının İnanç Yapısı” ve “Serik Yöresi Tahtacı Türkmenlerine Ait İnanç Kavramları” başlıklarını içermektedir. Buna göre, bu bölümde ilk olarak Alevilik ve ortaya çıkış süreci ile Anadolu Aleviliği hakkında bilgiler vermeye çalışılmıştır. Daha sonra, Tahtacı topluluğuna ve de bu bağlamda Aleviliğe ait bazı önemli kavramların açıklanmasına çalışılmıştır.

İkinci bölümde, “Serik Tahtacılarında Törenler, Kutlamalar, Bayramlar” başlığı altında, Tahtacılar tarafından icra edilen dini, sosyal ve bereket içerikli törenler ile kurban çeşitleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde, “Serik Tahtacılarında Hayatın Geçiş Dönemleri” başlığı altında, Tahtacı Türkmenlerine ait doğum, evlenme ve ölüm adetleri ile ilgili tespit edebildiğimiz başlıca inanç ve ritüeller verilip incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, “Serik Tahtacılarında Halk İnanışları” başlığı içerisinde, Tahtacılarda var olan tabiat olayları, olağanüstü varlıklar, hayvanlar, günlük hayat, rüya ve nazarla ilgili inanışlar tespit edilip verilmiştir.

Beşinci bölüm, “Serik Tahtacılarında Halk Hekimliği” başlığını içermektedir. Bu bölümde, Tahtacılarda var olan halk hekimliğine ait inanış ve uygulamalar verilmeye çalışılmıştır.

Altıncı bölüm, “Tahtacılarda Başlıca Kültler” başlığı ile başlamaktadır. Buna göre, Tahtacılar arasında tespit ettiğimiz bazı inanış, ritüel ve uygulamalar; ağaç ve orman kültürü, atalar ve ölümler kültürü, ateş ve ocak kültürü ile su kültürü çerçevesinde karşılaştırmalı bir şekilde verilip incelenmiştir.

Yedinci ve son bölüm, “Halk Edebiyatı” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, sahadan derlemiş olduğumuz efsane, fıkra, türkü, nefes, mani, tekerleme, bilmece, atasözü, deyim, ağıt ve alkış-kargış türlerine ait malzeme verilip, çeşitli kaynaklara dayanarak tasnif edilip incelenmiştir.

Sonuç kısmında, çalışmanın başından sonuna kadar elde edebildiğimiz bilgilere kısaca değinilmiştir ve çalışma genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Sonuç kısmından sonra, Kaynakça ve Ekler kısmı bulunmaktadır. Ekler kısmında, sözlük ve kaynak kişiler listesi ile inceleme sahasına ait 1 adet harita ve fotoğraflar yer almaktadır.

Çalışmamın derlenip hazırlanması sürecinde bana desteklerini esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. İbrahim Özkan başta olmak üzere, babam Tahir Mecek’e, kaynak şahıslarımızdan Selim Arı ve Ercan Aytaç’a, kapalı kapıların bize açılmasında desteklerini çok hissettiğimiz mali müşavir Fikret Güler’e, Halil Işık’a, Serik Türkmenleri Derneği Başkanı Yaşar Koç’a ve bu çalışmanın oluşmasında katkıda bulunan tüm canlara teşekkürü bir borç bilirim.

Süleyman MECEK

Afyonkarahisar 2014

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	iii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xviii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARININ İNANÇ YAPISI

1. ALEVİLİK VE ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ.....	7
2. ANADOLU ALEVİLİĞİ.....	8
3. ALLAH TASAVVURU.....	8
4. ALLAH-MUHAMMED-ALİ İNANCI.....	9
5. EHL-İ BEYT İNANCI.....	9
6. ON İKİ İMAM VE MEHDİ İNANCI.....	9
7. MİRAÇ VE KIRKLAR MECLİSİ.....	10
8. SERİK YÖRESİ TAHTACI TÜRKMENLERİNE İNANÇ KAVRAMLARI.....	12
8.1. HZ. ALİ.....	12
8.2. DEDELİK.....	14
8.3. OCAK.....	15
8.4. EŞİK.....	15
8.5. SEMAH.....	15

8.6. MUHARREM.....	16
8.7. TEBERRA-TEVELLA.....	16
8.8. DÜŞKÜNLÜK.....	17
8.9. CEBRAİL.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARINDA TÖRENLER KUTLAMALAR BAYRAMLAR

1. DİNİ İÇERİKLİ TÖRENLER.....	18
1.1. CEM TÖRENİ.....	18
1.1.1. Cem Törenindeki Görevliler.....	19
1.1.1.1. Pervane.....	19
1.1.1.2. Dede.....	19
1.1.1.3. Rehber (Mürebbi).....	19
1.1.1.4. Gözcü.....	19
1.1.1.5. Çerağcı (Delilci).....	19
1.1.1.6. Sazandar (Sazcı).....	20
1.1.1.7. Süpürgeci (Ferraş).....	20
1.1.1.8. Dolucu.....	20
1.1.1.9. Kurbancı.....	20
1.1.1.10. Selman.....	20
1.1.1.11. Kuyucu.....	20
1.1.1.12. Kapıcı.....	20
1.1.2. Cem Töreninin Çeşitleri.....	21
1.1.2.1. Meydandan Geçme.....	21
1.1.2.2. İkrar Alma-Verme.....	21
1.1.2.3. Musahiplik.....	22
1.1.2.4. Ocak Kazma.....	24

1.1.3. Ramazan Bayramı.....	24
1.1.4. Kurban Bayramı.....	25
1.2. KURBAN ÇEŞİTLERİ.....	26
1.2.1. İstenilen Bir Şeyi Elde Etmek İçin İşin Başında Sunulan Kurbanlar.....	26
1.2.1.1. İkrar Alma Kurbanı.....	26
1.2.1.2. Musahip Kurbanı.....	26
1.2.1.3. Ocak Kazma Kurbanı.....	27
1.2.1.4. Ölüm İle İlgili Sunulan Kurban.....	27
1.2.1.5. Düğünlerde Sunulan Kurban.....	27
1.2.1.6. Pay Kurbanı.....	27
1.2.1.7. Adak Kurbanları.....	27
1.2.2. Doğüstü Güç ve Güçlerle Barışıklığı Sürdürmek İçin Sunulan Kurbanlar.....	27
1.2.2.1. Kurban Bayramı Kurbanı.....	27
1.2.2.2. Muharrem Kurbanı.....	27
1.2.2.3. Hidrellez ve Nevruz Kurbanı.....	28
1.3. BEREKET TÖRENLERİ.....	28
1.3.1. Nevruz.....	28
1.3.2. Hidrellez.....	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARINDA HAYATIN GEÇİŞ DÖNEMLERİ

1. DOĞUM.....	30
1.1. DOĞUM ÖNCESİ.....	30
1.1.1. Kısırlığı Giderme-Gebe Kalma.....	30
1.1.2. Aşerme.....	31
1.1.3. Gebe Kadının Kaçınmaları.....	32

1.1.4. Bebeğin Cinsiyetinin Tayini.....	32
1.2. DOĞUM SIRASI.....	33
1.2.1. Doğum Hazırlığı.....	33
1.2.2. Doğum Anı.....	33
1.2.3. Göbek Kesme ve Eş (Plasenta).....	33
1.3. DOĞUM SONRASI.....	34
1.3.1. Çocuğun Tuzlanması.....	34
1.3.2. Loğusalık.....	34
1.3.3. Albastı (Al Basması).....	35
1.3.4. Kırklama.....	35
1.3.5. Kütük Atma.....	36
1.3.6. Ad Verme.....	36
1.3.7. Çocuğu Olmayan Kadınlar ve Uygulamaları.....	37
1.3.8. Duşak-Köstek Kesme.....	38
1.3.9. Diş Dirgiti-Diş Hediği.....	38
1.3.10. Sünnet.....	39
2. EVLENME.....	39
2.1. KIZ İSTEME.....	40
2.2. NİŞAN.....	41
2.3. OKU (DAVETİYE) DAĞITMA.....	41
2.4. PİRTİ BİÇME (URBA GÖRME).....	41
2.5. DÜĞÜN.....	42
2.6. KINA YAKMA.....	43
2.7. GELİN ALIMI-GELİN İNDİRME.....	43
2.8. NİKAH.....	44
2.9. BAŞ BAĞLAMA.....	44

2.10. GELİNLİK ETME.....	44
3. ÖLÜM.....	45
3.1. ÖLÜM ÖNCESİ.....	45
3.1.1. Ölümü Düşündüren İnanışlar.....	45
3.1.2. Ölümünden Sakınmalar.....	46
3.2. ÖLÜM SIRASI.....	47
3.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler.....	47
3.2.2. Ölüm Olayının Ardından Yapılan İşlemler.....	47
3.2.3. Ölünün Hazırlanması.....	47
3.2.4. Ölünün Defnedilmesi.....	48
3.2.5. Ölüm Sonrası Yapılan Uygulamalar ve Yas Evi.....	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARINDA HALK İNANIŞLARI

1. TABİAT OLAYLARI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	51
2. OLAĞANÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR.....	51
3. HAYVANLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR.....	52
4. GÜNLÜK HAYATLA İLGİLİ İNANIŞLAR.....	53
5. RÜYA İLE İLGİLİ İNANIŞLAR.....	53
6. NAZARLA İLGİLİ İNANIŞLAR.....	54

BEŞİNCİ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARINDA HALK HEKİMLİĞİ

1. SOĞUK ALGINLIĞI (ÜŞÜTME).....	56
2. SİĞİL.....	56
3. ŞEKER HASTALIĞI.....	56
4. ARI YA DA BÖCEK SOKMASI.....	56
5. KOLLESTROL.....	57

6. KESİK VE YARIKLARDA.....	57
7. MİDE AĞRISI.....	57
8. İSHAL.....	57
9. BADEMCİK ŞİŞMESİ.....	57
10. YANIKLARDA.....	57
11. ÇIBAN.....	58
12. ZEHİRLENME.....	58
13. KABIZLIK.....	58
14. TANSİYON.....	58
15. SARILIK.....	58
16. DİŞ AĞRISI.....	58
17. BAŞ AĞRISI.....	58

ALTINCI BÖLÜM

TAHTACILARDA BAŞLICA KÜLTLER

1. AĞAÇ VE ORMAN KÜLTÜ.....	60
2. ATALAR VE ÖLÜLER KÜLTÜ.....	62
3. ATEŞ VE OCAK KÜLTÜ.....	62
4. SU KÜLTÜ.....	64

YEDİNCİ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARINDA HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

1. EFSANELER.....	66
1.1. EFSANELERİN İNCELENMESİ.....	66
1.1.1. Efsane Metinleri.....	67
1.1.1.1. Tarihlik Efsaneler.....	67
1.1.1.1.1. Emeredin Beli Efsanesi.....	67
1.1.1.1.2. Kırkpınar Efsanesi.....	67

1.1.1.1.3. Belkıs Efsanesi.....	68
1.1.1.1.4. Bozburun Camisi Efsanesi.....	68
1.1.1.1.5. Anamas Efsanesi.....	68
1.1.1.1.6. Çobantaşı Efsanesi.....	69
1.1.1.1.7. Yılanoğulları Efsanesi.....	69
1.1.1.2. Dinlik Efsaneler.....	70
1.1.1.2.1. Uçarsu Efsanesi.....	70
1.1.1.2.2. Kırklar Cemi Efsanesi.....	70
1.1.1.2.3. Kurban Efsanesi.....	72
2. FIKRALAR.....	73
2.1. FIKRALARIN İNCELENMESİ.....	73
2.1.1. Fıkra Metinleri.....	73
2.1.1.1. Benim Gibi Melek.....	73
2.1.1.2. Ben de Tam Onu Düşünüyordum.....	74
2.1.1.3. Bir Eksik.....	74
2.1.1.4. Zeytin.....	74
2.1.1.5. Sırat Köprüsü.....	75
3. TÜRKÜLER.....	76
3.1. TÜRKÜLERİN İNCELENMESİ.....	76
3.1.1. Türkü Metinleri.....	77
3.1.1.1. Gurbet Konulu Türküler.....	77
3.1.1.1.1. Çekemedim Akça Kızın Göçünü.....	77
3.1.1.1.2. Sarı Yaylam Seni Yaylayamadım.....	77
3.1.1.2. Aşk Türküleri.....	78
3.1.1.2.1. Al Yazmam Zeybeği.....	78
3.1.1.2.2. Gelin Ayşe'm.....	79

3.1.1.3. Olay Türküleri.....	80
3.1.1.3.1. Cezayir Türküsü.....	80
3.1.1.3.2. Cemal'ım Cemal'ım Algın Cemal'ım.....	81
3.1.1.4. Düğün-Kına Türküleri.....	81
3.1.1.4.1. Çattılar Çatma Taşını.....	81
4. NEFESLER.....	85
4.1. NEFESLERİN İNCELENMESİ.....	85
4.1.1. Nefes Metinleri.....	85
4.1.1.1. Cemlerde Söylenen Nefesler.....	85
4.1.1.1.1. Pir Sultan Abdal'ın Nefesleri.....	85
4.1.1.1.2. Şah Hatayi'nin Nefesleri.....	86
4.1.1.2. Cenaze Nefesleri.....	87
4.1.1.2.1. Pir Sultan Abdal'ın Nefesleri.....	87
4.1.1.2.2. Karacaoğlan'dan Nefesler.....	88
5. MANİLER.....	90
5.1. MANİLERİN İNCELENMESİ.....	90
5.1.1. Mani Metinleri.....	90
6. TEKERLEMELER.....	92
6.1. TEKERLEMELERİN İNCELENMESİ.....	92
6.1.1. Tekerleme Metinleri.....	93
6.1.1.1. Masal Tekerlemeleri.....	93
6.1.1.2. Oyun Tekerlemeleri.....	93
6.1.1.3. Bağımsız Söz Cambazlığı Değerinde Olan Tekerlemeler.....	94
7. BİLMECELER.....	95
7.1. BİLMECELERİN İNCELENMESİ.....	95

7.1.1. Bilmecce Metinleri.....	96
7.1.1.1. Eşya İle İlgili Bilmeceler.....	96
7.1.1.2. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri İle İlgili Bilmeceler.....	96
7.1.1.3. İnsan ve İnsan Uzuvarı İle İlgili Bilmeceler.....	96
7.1.1.4. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri İle İlgili Bilmeceler.....	96
7.1.1.5. Bitkiler ve Onların Mahsulleri İle İlgili Bilmeceler.....	97
8. ATASÖZLERİ.....	98
8.1. ATASÖZLERİNİN İNCELENMESİ.....	98
8.1.1. Atasözleri.....	99
9. DEYİMLER.....	100
9.1. DEYİMLERİN İNCELENMESİ.....	100
9.1.1. Deyimler.....	101
10. AĞITLAR.....	102
10.1. AĞITLARIN İNCELENMESİ.....	102
10.1.1. Ağıt Metinleri.....	102
10.1.1.1. Ahmet Önder'in Yakımı 1.....	102
10.1.1.2. Ahmet Önder'in Yakımı 2.....	103
11. ALKIŞLAR VE KARGIŞLAR.....	105
11.1. ALKIŞLARIN VE KARGIŞLARIN İNCELENMESİ.....	105
11.1.1. Alkış ve Kargış Metinleri.....	106
11.1.1.1. Alkışlar.....	106
11.1.1.2. Kargışlar.....	107
SONUÇ.....	108
KAYNAKÇA.....	111
EKLER.....	115

KISALTMALAR DİZİNİ

- AKM : Atatürk Kültür Merkezi
CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
KB : Kültür Bakanlığı
KK : Kaynak Kişi
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
TDAV : Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
TDK : Türk Dil Kurumu
TDV : Türk Diyanet Vakfı
TTK : Türk Tarih Kurumu
vb : Ve benzeri
vs : Vesaire
yy : Yüzyıl

GİRİŞ

Yüzölçümü 1.353 km² olan Serik ilçesi, Antalya il merkezinin yaklaşık 40 km doğusunda, kıyından 7 km içeridedir. Doğuda Manavgat ilçesi, güneyde Akdeniz, Batıda Aksu ilçesi, Kuzeyde de Burdur ve Isparta illeriyle çevrilidir. Denizden 26 m yükseklikte olan ilçe, 22 km'lik bir kıyı şeridinde sahiptir.

İlçenin verimli toprakları kuzeyindeki Batı Toroslar'dan başlayarak ilçeyi güneyden çevreleyen Akdeniz kıyısına kadar uzanır. İlçenin % 41'i tarım arazisi, % 59'u ise orman arazisidir. İlçenin batı sınırını Aksu Irmağı, doğu sınırını ise Köprü Çayı belirler. Serik'in kuzey kesimi Kuyucak Dağı ile çevrilidir. Bu dağlık alanın yüksek kesimlerinde hayvancılık açısından önem taşıyan yaylalar bulunur.

İlçenin su kaynaklarını besleyen dere ve göller bulunmaktadır. Bu göllerin bir kısmı günümüzde kurumuştur ve kuruyan bu göller tarım alanı olarak kullanılmaktadır. İlçenin önemli ırmak ve dereleri şunlardır: Aksu Irmağı, Köprüçay Irmağı, Akbaş Deresi, Üründü Deresi, Acısu Deresi, Beşgöz Deresi.

Başlıca zirveler ve yükseltileri de şöyledir:

Ovacık (Ufacık) Dağı, 2003 m

Bozkaya Dağı, 756 m

Katran Dağı, 1386 m

Akdağ Dağı, 1508 m (Serik Kaymakamlığı [SK], 2012)

Serik, İlk Çağ'da Pamfilya Bölgesi'nde yer almıştır. Serik'te ilk yerleşim yerleri, -Bergama Krallığı'na bağlı olarak- Sillyon (Yanköy yakınlarında bulunan Koçhisar Tepesi'nde) ve Aspendos (Belkıs)'tur. M.Ö.2.Yüzyılın başlarından itibaren Romalıların hâkimiyeti görülür.

Anadolu Selçuklu Devleti 1207 yılında Antalya'yı, 1221 yılında da Alanya'yı fethedince; doğal olarak iki şehir arasında kalan tarihi Sillyon kenti Türklerin eline geçti. Türkler buraya "Karahisar-ı Teke" adını vermişlerdir. Ayrıca Türkler; antik şehre bir Selçuklu mescidi yaparak bölgeye mimari açıdan kendi damgasını vurmuştur. Şehrin bulunduğu yerin yüksek ve havadar olması, Türklerin yerleşmesine uygun bir yer olarak görülmüştür.

14. yy başlarında memleketin bazı yerlerini gezmeye çıkan Antalya Beyi'nin tedbirsizliğinden yararlanan Hamidoğlu Dündar Bey, 1301 yılında şehir ve kaleyi alarak kardeşi Yunus Bey'e vermiştir. Böylece Antalya'da Hamidoğulları dönemi başladı. Antalya'nın doğusunda bulunan ve "Teke Karahisarı" denilen korunaklı hisar ve civarı, Yunus Bey'in kölesi Zekeriya'ya verilmiştir.

Bölge 1393 yılında Osmanlı Sultanı Bayezid tarafından fethedilerek oğlu İsa Çelebi'ye sancak olarak verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin ilk döneminde de Serik idari durumunu korumuş, “Karahisar-ı Teke” adıyla 1393 yılında Teke Sancağı'na bağlı bir kaza olarak Anadolu Eyaleti'ne bağlanmıştır. 16. yy'dan itibaren “Karahisar” Nahiyesi ve “Serik” Nahiyesi adlarıyla ikiye ayrılmıştır. Bugünkü Yanköy civarında bulunan ve halk dilinde “Asar” adıyla bilinen Sillyon, Karahisar Nahiyesi'nin merkezi, Belkıs, (Aspendos Tiyatrosu çevresi) Serik Nahiyesi'nin merkezi olmuştur.

19. yy'da “Karahisar-ı Teke” kazası yerine “Serik” adı kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk nüfus sayımında (1831) “Serik” adı kullanılmıştır. “Serik” adının nereden geldiğine dair şöyle bir rivayet vardır: Eski Osmanlı belgeleri incelendiğinde bu bölgeye “Cemaat-ı Etrâk-ı Serik” adıyla bilinen bir konar-göçer Türkmen taifesi yerleşmiştir. İşte, bugünkü “Serik” adı bu topluluktan gelmektedir.

8 Kasım 1864 tarihinde çıkarılan “İdare-i Vilayet Kanunu” ile Antalya Yöresi ve dolayısıyla Serik nahiyesi Konya vilayetine bağlanmıştır.

21 Nisan 1914 tarihli karara göre Serik, Teke Mutasarrıflığı'na bağlanan Antalya Kazası'nın bir nahiyesi olmuştur.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, 26 Haziran 1926 tarihinde Serik “kaza” statüsünü kazanmıştır.

Serik, günümüzde Antalya Vilayeti'ne bağlı, 9 belde ve 47 köyden oluşan bir ilçe hüviyetindedir (SK, 2012).

Serik; merkez ilçe ve 9 belde belediyesi, bunlara bağlı 34 mahalle ile 47 köyü olan ve 106.880 nüfusa sahip önemli bir ilçedir. Antalya'nın üçüncü büyük ilçesi konumundadır.

Bugün ilçe bazında kuruluşunu tamamlamış ve faaliyette bulunan Kaymakamlık Yazı İşleri Müdürlüğü, İlçe Jandarma Komutanlığı, Emniyet Müdürlüğü, Özel İdare Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü, Halk Eğitim Müdürlüğü, Tarım İlçe Müdürlüğü, Sağlık Grup Başkanlığı, Devlet Hastanesi, Mal Müdürlüğü, Vergi Dairesi Müdürlüğü, Tapu Sicil Müdürlüğü, Nüfus Müdürlüğü, İlçe Müftülüğü, Halk Kütüphanesi, Gençlik Spor Müdürlüğü, PTT Müdürlüğü, TEDAŞ İşletme Şefliği, D.S.İ. Başmühendisliği, Türk Telekom İşletme Şefliği, Orman İşletme Şefliği, Kadastro Şefliği gibi kurumlar marifetiyle Serik halkının ihtiyaç ve sorunları giderilmekte, devletin hizmet ve görevleri yerine getirilmektedir.

Yine devletin adalet hizmetleri bağımsız yargı kuruluşları tarafından yerine getirilirken yerel anlamda halkın ihtiyaç ve sorunlarını gidermek üzere 10 belediye

teşkilatı bulunmaktadır. Adli ve askeri teşkilatı dışında genel ve yerel idare kuruluşlarının yönetim ve genel koordinasyonu ile kurumlar arası eşgüdümün sağlanması hizmetleri Orta Mahalle Atatürk Caddesi'nde bulunan ve 1946 yılında inşa edilen Hükümet Konağı merkezli olarak sürdürülmektedir (SK, 2012).

Serik, çok uzun yıllar pamuk ve narenciye gibi tarım ürünleri ile Türkiye ekonomisine katkıda bulunmuştur. Ancak, 1990'ların başında turizmin şaha kalkması ve son 30 yılda seracılığın Antalya Yöresi'nde özellikle de Serik'te gösterdiği gelişimle ilçe ekonomik açıdan hak ettiği noktalara ulaşmıştır. Bu gelişmeler sanayi ve ticaretin aşama kaydetmesine de zemin hazırlamıştır. İlçede 1'er adet sanayi sitesi ve toptancı hali bulunmaktadır.

Ayrıca, tarımsal ilaç ve edevat, süt ve süt ürünleri ile zeytinyağı, plastik sanayi gibi iş kollarında boy gösteren küçük çaplı ticari kuruluşlar mevcuttur (SK, 2012).

Serik'e ilk yerleşenler Teselya muhacirleridir. Özellikle, sahil kesimde yer alan bataklık alanların tarım arazisine çevrilmesi uygulamasının başlatıldığı 1950'li yıllardan itibaren, yaylak-kışlak hayatı yaşayan Yörüklerin bu alanlara yerleştirilerek konar-göçer hayatı bırakmaları teşvik edilmiştir.

Ayrıca, Girit Adası'ndan getirilip Serik'e bağlı bazı köylere yerleştirilen Girit Türkleri; aynen Yörükler gibi konar-göçer bir hayat tarzına sahip olan, ormanlık alanlarda ağaç işiyle uğraşan ve son 30 yılda büyük çoğunluğu yerleşik hayata geçen Tahtacı Türkmenleri ile daha çok düğünlerde çalgı çalarak hayatlarını kazanan Abdallar Serik kültürünü oluşturan toplulukların başlıcalarıdır (SK, 2012).

2011-2012 eğitim öğretim yılı verilerine göre;

- a. Serik'te okul öncesi eğitimde okullaşma oranı, 4 yaş grubunda % 9; 5 yaş grubunda % 90'dır.
- b. İlköğretimde okullaşma oranı % 99.97'dir.
- c. Ortaöğretimde okullaşma oranı % 74.24'dür.
- d. Mesleki ve Teknik eğitimde okullaşma oranı % 51'dir.

Serik'te Kazım Karabekir Anaokulu ve ilköğretim okullarının 57 dersliğinde 4 yaş grubunda 165 öğrenci, 5 yaş grubunda 1618 öğrenci olmak üzere toplam 1783 öğrenciye 33 öğretmen eğitim vermektedir.

Ayrıca, ilçede toplam 5 tane lise bulunmaktadır. Bunun yanında, 6 tane mesleki ve teknik eğitim lisesi ile 1 adet yüksek okul hizmet vermektedir (SK, 2012).

Serik Tahtacıları, Serik ilçe merkezi Evrenpaşa Mahallesi ve toptancı hali çevresinde meskundurlar. Yaklaşık 950 evden ibaret olan Serik Tahtacıları,

hemen hemen 3000 kişilik nüfusa sahiptirler. Yerleşik hayata geçmeleri son 30 yıllık bir süreçte hızlanan ve bugün tamamına yakını yerleşik olan Serik Tahtacılarının kendilerinden duyduğumuz kadarıyla, halen göçebe yaşayıp ağaç işiyle uğraşan iki veya üç aile kalmıştır (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14, KK. 15).

Serik Tahtacıları'nın büyük bir kısmı Çukurova ve Mersin çıkışlı ailelerdir ve burada yaşayan Tahtacıların çoğunluğu Aydınli obasından oluşmaktadır. Aydınli obası dışında Üsküdarlı (Üstürgeli) ve Şehepli obalarına mensup Tahtacı aileleri de mevcuttur. Serik Tahtacıları, Aydın İli'nin Reşadiye Kazası'nda bulunan Hacı Emirli Ocağı'na bağlı olduklarını belirtmektedirler. Ayrıca, türbesi Gaziantep'in İslâhiye İlçesinde bulunan İbrahim-i Sani hazretlerini de kutsal kabul etmekte ve bu şahsa olan bağlılıklarını dile getirmekte (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15).

Serik Tahtacıları, Evrenpaşa Mahallesinde toptancı halinin kuzeyine düşen sokakta bulunan ve "Serik Türkmenler Derneği" adını taşıyan bir lokale de sahiptirler. Başta önemli gün ve kutlamalar olmak üzere pek çok etkinlik bu lokalde gerçekleştirilmekte ayrıca, haftada bir gün (cumartesi günü) akşamları bu lokalde toplanılıp sohbet edilmektedir.

Serik Tahtacılarında, özellikle son 20-30 yılda okuma oranı gittikçe artmıştır. Bugün Serik Tahtacıları'nın arasından avukat, öğretmen, mali müşavir vs. gibi mesleklere sahip çok sayıda şahıs mevcuttur.

Özellikle toptancı hali iş imkânları ile Serik Tahtacılarına kucak açmıştır. Sahil kesimde bulunan otellerde turizm sektöründe çalışan Tahtacıların yanı sıra, şoförlük ve tarım işçiliği yaparak hayatlarını kazanan Tahtacı vatandaşlarımız da mevcuttur.

Tahtacıların kimliği ve kökenleri hakkında öteden beri değişik görüşler mevcuttur: Alman antropolog Luschan'a göre, Tahtacılar Anadolu'nun en eski uygarlıklarından birisi olan Likyalıların günümüzdeki temsilcileridirler. Ancak, Babinger buna karşı çıkar ve Tahtacıların İran (Fars) kökenli bir topluluk olduğunu öne sürer (Engin, 1998: 16).

Alman bilim adamı Banse, Tahtacıların kökeni ile ilgili olarak onların Hititlerden kalma bir topluluk olduğunu iddia etmektedir. (Engin, 1998: 19) Carl Humann Tahtacıları "önceleri Hıristiyan olup Hıristiyanlığı unutan, zamanla korkudan İslamiyet'e yönelen" bir topluluk diye niteler. Reisende Bent de Humann ile aynı görüştedir (Engin, 1998: 68).

Alevilik ve Bektaşilik üzerine alan araştırması yapmış olan Baha Said'e göre ise Tahtacılar, Osman Bey'e karşı savaşmak üzere Bizans İmparatoru'nun Tuna boylarından getirdiği Aktavlı Hıristiyan Türkler (Türkopollar)'dir. Bunlar

Çanakkale Boğazı kapatılınca geri dönemeyip Kazdağı (Edremit) civarında kalmışlardır (Coşkun, 2013: 38).

Daha çok Alman bilim adamlarının görüşlerinde yer alan Tahtacıların kökenlerini eski Anadolu uygarlıkları ve Hıristiyan zümrelere dayandırma eğilimleri, bu şahısların Tahtacılara ait bazı inanış ve ritüellerde Hıristiyanlığa benzer öğelere rastlandığı iddiasında olmalarıdır. Örnek vermek gerekirse; özellikle Batılı antropolog ve araştırmacılar Alevi-Tahtacı inançlarında yer alan *Allah-Muhammed-Ali* üçlemesini Hıristiyanlıkta yer alan *baba-oğul-kutsal ruh* üçlemesine benzetmektedirler ve bunun Hıristiyanlıktan Aleviliğe geçmiş olduğunu ileri sürmektedirler.

Tarihsel süreç içerisinde, Tahtacıların kendileri tarafından, İranlı oldukları şeklinde ileri sürülen görüşler de mevcuttur ve kimi araştırmacılar ve bilim adamları bunlardan bahsetmektedirler. Bunlardan Taha Toros, “Isparta taraflarındaki bazı Tahtacıların vaktiyle İranilik iddiasında buldukları”na değindikten sonra Antalya ve yöresinde incelemeler yapan müze müdürü Süleyman Fikri Bey’e dayanarak şunları nakletmektedir:

“Aksu taraflarında ve Isparta’da bulunan Tahtacıların bir kısmı İranilik iddiasındadır. Bazıları İran pasaportuna hamildir. Maahaza bu pasaportlar 321 tarihinde Isparta ile Antalya hududu arasında nüfusa kaydedilmeksizin kalan bir kısım Tahtacıların vaktiyle Karahisar’daki İran konsolosluğuna müracaatla böyle bir pasaport istimal etmiş oldukları ve hele sicilli nüfusta mukayyet Tahtacıların bile pasaport alanlarının bulunduğu ve sahte muharref pasaportu hamil oldukları görülmüştür” (Engin, 1998: 23).

Toros’a göre bu durum, Tahtacıların “kendilerini askerlikten kurtarmak kaygısıyla yapılmış hileli bir harekettir” (Engin, 1998: 23).

Tahtacılar üzerine yapmış olduğu incelemelerle dikkat çeken ilâhiyatçı Profesör Yusuf Ziya Yörükân, Anamur ve Silifke yörelerinde oturan Tahtacılardan 350 hanenin pasaport uydurarak kendilerine Acem tebaası süsünü verdiklerini kaydetmektedir. Ona göre, kendilerine Acem tebaası süsünü veren Tahtacılar ocaklı dedelerin ait olduğu “Çaylak” aşiretiyle yine ocaklı dedelerin bulunduğu “Şehepli” ve “Evcî” aşiretlerindedir. O tarihlerde Karahisar iline bağlı Sandıklı kazasında yer alan İran konsolosluğunda bulunan Ali Rıza Beyin Yörükân’a aktardığına göre, konsolosluktan İran pasaportu alan yaklaşık 150 hane bulunmaktadır. Ali Rıza Bey buna sebep olarak, Tahtacıların askerliği sevmemeleri nedeniyle asker olmamak için İran tebaasına geçmelerini göstermektedir. (Engin, 1998: 24) Bunun yanında, Yörükân’a göre Tahtacılar Orta Asyalı Tahtahlar soyundan gelen büyük bir Türkmen grubunun uzantılarıdır; en eski Oğuz boylarından bazıları nasıl ki ilk adlarını muhafaza etmişlerse Tahtalılar ya da Tahtahlar da aynı ismi günümüzde Tahtacılar şeklinde muhafaza etmiştir (Yörükân, 2006: 366-367).

Tahtacıların kökenine ve kimliğine ilişkin en çok kabul gören görüş, başta Faruk Sümer olmak üzere pek çok araştırmacı ve bilim adamı tarafından kabul edilen ve Tahtacıların ilk defa 13. yy’ın ikinci yarısında yazılı belgelerde bahsedilmeye

başlanan ‘‘Ağaç-eri Türkmenleri’’nin bakiyeleri olduğunu savunan görüştür (Sümer, 1962: 528; Yılmaz, 1948: 11; Küçük, 1995: 18; Engin, 1998: 59). Tarihi kayıtlara göre, Ağaç-eriler Türkistan’dan göç ettikten sonra Anadolu’da ilk olarak Maraş taraflarını yurt tutmuşlardır. Özellikle Karakoyunlu Devleti ile iyi ilişkiler içerisinde olan bu Türkmen boyu, Karakoyunlu hükümdarı Kara Mehmet’in kız kardeşi Tatar Hatun’u Ağaç-eri reisine vermesi ile bu devlet içerisinde önemli görev ve işler üstlenmiş, bir kısmı İran’a g edip oraya yerleşmiştir (Sümer, 1967: 30).

‘‘Tahtacı’’ ifadesi ilk olarak 16. yy’a ait Osmanlı vergi nüfusu tahrir defterlerinde ‘‘Cemaat-i Tahtacıyan’’ şeklinde geçmektedir (Sümer, 1962: 525). Tahtacılar ‘‘Tahtacı’’ isminin ilk defa geçtiği bu yüzyıldan günümüze kadar hem Osmanlı Devleti hem de Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde başta Güney ve Batı Anadolu olmak üzere, Türkiye coğrafyasının çeşitli yerlerinde ağaç işi yaparak yaşamlarını sürdürüp gelmişlerdir. Bu süreçte, göçebe bir hayat sürmeleri nedeniyle sürekli yer değiştirmişler, özellikle son 50-60 yıllık zaman diliminde yerleşik hayata geçmeyi tercih etmişlerdir.

Kanımızca, gerek Tahtacıların inanç yapılarında ve ibadetlerinde görmüş olduğumuz şamanist ritüeller, gerekse antropolojik ve dilbilimsel benzerlikler onların saf Türk ırkından ve Oğuzların Ağaç-eri Türkmenlerinden olduklarını ortaya koymaktadır. Nitekim Serik Tahtacıları arasında yapmış olduğumuz araştırmalarda da Tahtacılar arasında çok kuvvetli bir Türklük şuurunun mevcut olduğunu tespit ettik. Yaptığımız sohbetlerde bize, kendilerinin Oğuz boylarından olduklarını aktarmışlardır (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14). Kurdukları derneğin adının ‘‘Serik Tahtacıları’’ değil de ‘‘Serik Türkmenleri Derneği’’ adını taşıması da son derece manidardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARININ İNANÇ YAPISI

1. ALEVİLİK VE ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

Kelime olarak *Alevi*, “Ali’yi seven ve sayan” anlamına gelmektedir (Bozkurt, 2005: 1).

Kâmûs-i Türkî adlı sözlüğünde Şemsettin Sami, Ebu Talip oğlu Hz. Ali ile Resulallah kızı Fatmatü’z – Zehra’nın soyundan olan sadât ve şürefânın (yani Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin’in soyundan gelenlerin) *Alevi* sıfatıyla anıldığını belirtmekte; ayrıca Hz. Ali’ye bağlanıp onun yandaşı olan ve onu peygamberin öteki sahabelerinden üstün tutanlarla Ali’nin yoluna tâbi olup ona bağlanmakla övünenlere de *Alevi* denildiğini eklemektedir (Sami, akt. Özkırmı, 1990: 10).

Aleviliğin tarihi İslâmiyet’in ilk dönemlerine kadar uzanmaktadır.

Hz. Muhammed vefat etmeden önce bazı hadislerinde ve değişik yerlerde yapmış olduğu toplantılardaki konuşmalarında kendisinden sonra Müslümanlara önderlik edecek kişinin Hz. Ali olması gerektiğini belirtmiştir (Bozkurt, 2005: 3-4).

Hz. Muhammed 632 tarihinde vefat ettiği zaman, başta Hz. Ali ve yakınları cenaze işleriyle meşgul olurlar iken, Hz. Ebubekir ve diğer bazı İslâm önderleri peygamberimizden sonra kimin başa geçeceği konusunu tartışmaktaydılar. Alevilik ile ilgili yazılan kaynakların büyük çoğunluğu, bu tartışmaların neticesinde Hz. Ebubekir’in bir oldu bittiye getirilerek halife seçildiğini belirtmektedir. Bahsettiğimiz bu gelişmelerden dolayı Hz. Ali taraftarları Hz. Ebubekir ve taraftarlarına karşı bir küskünlük yaşadılar. Ancak, Hz. Ali’nin araya girmesi ile Hz. Ebubekir’in halifeliğini tanıdılar ve ona biat ettiler. Hz. Ebubekir’in vefatından sonra da liderlik için çekişmeler yaşandı. Hz. Ebubekir vefat etmeden önce kendi yerine Hz. Ömer’i halife gösterdi. Hz. Ali’yi sevenler ise onun başa gelmesi için direttiler. Ancak yine seçime gidildi ve Hz. Ömer ikinci halife seçildi. Hz. Ali’yi sevenler yine büyük bir kırgınlık yaşadılar. Fakat, Hz. Ali Müslümanlar arasında kavga ve büyük dargınlıklar olmaması için taraftarlarını yatıştırdı ve kendisi de dahil olmak üzere Hz. Ömer’e biat edildi. Hz. Ömer’in halifeliği 10 yıl sürdü. Zerdüş dinine mensup bir köle Hz. Ömer’i mescidde namaz kılarken öldürdü. Aynı sahneler Hz. Osman’ın üçüncü halife olarak seçildiği zaman da yaşandı. Ancak, Hz. Ali yine yatıştırıcı ve birleştirici taraf olmuş, önceki iki halifeye gösterdiği saygıyı Hz. Osman’a da göstermiştir. Hz. Osman’ın halifeliği 12 yıl sürdü. Hz. Osman, ilk halife Ebubekir’in oğlu Muhammed’in düzenlediği bir suikast sonucu öldürüldü. Hz. Osman’ın vefatından sonra halifelik için Hz. Ali’nin karşısına yeni bir aday çıkmadı ve Hz. Ali dördüncü halife olarak seçildi. Bu arada 656 tarihinde Hz. Ali ve Hz. Muhammed’in eşi Hz. Ayşe taraftarları İslâm Devleti’nde ilk iç savaş olan Cemel Savaşı’nda karşı karşıya geldiler. Savaşı Hz. Ali ve taraftarları kazandı ve Hz. Ayşe Medine’ye sürüldü. Bu

savaş İslâm dünyasının ikiye bölünmesinde bir kilometre taşı oldu. Hz. Ali 661 tarihinde bir suikast sonucu şehit edildi. Hz. Ali'nin vefatından sonra, Hz. Ali'nin halifeliği sırasında ona karşı düşmanca bir tutum sergileyen Suriye valisi Muaviye halife oldu. Muaviye devrinden itibaren halifelik babadan oğla geçen bir kurum haline getirildi. Muaviye kendisinden sonra başa geçecek kişi olarak oğlu Yezid'i gösterdi. Hz. Ali yandaşları buna karşı çıktılar. Hz. Ali'nin oğullarından Hüseyin'i Irak'ta yaşayan Kûfeliler yanlarına çağırdılar. Kûfeliler, Hz. Hüseyin'e onu destekleyeceklerini ve halife olarak seçeceklerini söylediler. Ancak, Hz. Hüseyin ve yakınları Yezid önderliğindeki ordu tarafından Kerbela yakınlarında katledildi. Bu olay İslâm dünyasında çok derin yaralara ve yaslara yol açtı (Bozkurt, 2005: 2-6; Özkırımlı, 1990: 11-38). Bu yas süreci, İslâm dünyasında zamanla siyasal ve düşünsel temeli olan muhalif bir harekete dönüştü. İşte bu harekete “Alevilik” adı verildi.

2. ANADOLU ALEVİLİĞİ

Anadolu Aleviliği 11. yy'da Anadolu Selçuklu Devleti zamanında ortaya çıktı ve 13. yy'da gelişme gösterdi. Bu dini akımın doğuşunda ve yayılışında rol oynayan en büyük etken, Horasan'dan Anadolu'ya yayılan gazi dervişler olmuştur. Bu dervişlerin lideri Ahmet Yesevidir. Öncülüğünü Ahmet Yesevi'nin yaptığı ve “Yesevilik” adı verilen bu hareket heteredoks bir İslâm anlayışını temsil ediyordu (Melikoff, 2011: 156). Başta Hacı Bektaş-ı Veli olmak üzere pek çok Yesevi derviş bu akımın Anadolu'da ve Rumeli'de yayılmasını sağladılar. Hacı Bektaş-ı Veli Nevşehir'e bağlı Sulucakarahüyük köyüne, Otman Dede ve Baba İshak Amasya bölgesine, Sarı Saltuk Bulgaristan'a ve Dede Kargın Antalya'ya yerleşerek bu akımın yayılmasında başrolü oynadılar. İşte, Anadolu Aleviliği kaynağını bu heteredoks anlayıştan alan, bu heteredoks anlayışın sonuçları üzerine inşa edilmiş bir akımdır. 14. yy'da Abdal Musa ve 16. yy başlarında Balım Sultan, “Bektaşilik” adı da verilen bu akımın en önemli takipçileri oldular. Özellikle, Balım Sultan ile birlikte Bektaşilik bağımsızlaştırılarak bir tarikat haline getirilmiştir (Köprülü, 2009: 73-84).

Anadolu'daki Alevilik bilinen son şeklini 15. yy'da Safevi şeyhlerinin, özellikle de Şah İsmail ve taraftarlarının önderliğini yaptığı “Kızılbaş” hareket ile almıştır (Yörük, 2006: 172-176).

Günümüzde Anadolu Alevileri “Yol bir, süre bin bir” diyerek çeşitli kollara ayrıldıklarını belirtirler. Tahtacılar, Çepniler, Sıraçlar ve diğer Alevi topluluklar arasında temel inanış bakımından büyük bir fark yoktur. Ancak, bu toplulukların bağlı oldukları farklı ocaklar mevcuttur.

3. ALLAH TASAVVURU

Tahtacılar Allah genellikle “Hak, Şah hü, Tanrı, Dost” gibi isimlerle anılır.

Serik Tahtacılarına göre, Yüce Allah tektir ve tek hâkimdir. Hiçbir şey ona benzemez. Doğmamıştır, doğrulmamıştır (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK.14).

4. ALLAH-MUHAMMED-ALİ İNANCI

Serik Tahtacıları; bir işe başlarken, niyaz ederken, yatmadan önce, sabah evden çıkarken ve zor bir durumda kaldıklarında *Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!* şeklinde üçlü bir dua söylerler. Bu üçlü duayı söyledikleri zaman daha güçlü olduklarına inanırlar ve bu duanın kendilerine güven aşıladığını belirtirler (KK. 2, KK. 6, KK. 9).

Serik Tahtacılarına göre; Allah, Muhammed ve Ali'yi kendi nurundan yaratmıştır (KK. 2, KK. 6, KK. 9).

5. EHL-İ BEYT İNANCI

“Ev halkı” anlamına gelen *Ehl-i Beyt* terkibi, ev sahibiyle onun eşini, çocuklarını, torunlarını ve yakın akrabalarını kapsamına alır (Öz, 1994: 498).

İslâmi manâda Ehl-i Beyt ile Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Peygamberin torunları Hasan ve Hüseyin kastedilmektedir.

Serik Tahtacılarına göre Ehl-i Beyt; Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Muhammed'in kızı ve Hz. Ali'nin eşi Hz. Fatıma ve Hz. Peygamber'in torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den oluşmaktadır. Hatta, bunlara ilave olarak on iki imamı da bu kapsamda gören Tahtacılar mevcuttur (KK. 2, KK. 9, KK. 14, KK. 15).

Serik Tahtacıları, Ehl-i Beyt'e zulüm ve kötülük eden kişilerin Hz. Peygamber'in şefaatine nail olamayacaklarına inanırlar. Onlara göre, Ehl-i Beyt'i sevenleri Allah da sever (KK. 6, KK. 9, KK. 15).

6. ON İKİ İMAM VE MEHDİ İNANCI

Hız. Muhammed 632 senesinde vefat edince vahiy de kesilir ancak, dinin hükümlerini ümmete bildirmek, o hükümlere göre sosyal, ekonomik ve siyasal yönlerden yönetim görevi ve dünyada peygamberi temsil etmek, Allah'ın emrine, peygamberin sünnetine uygun olarak o hükümleri yürütmek devam etmektedir; bu görev de imama aittir. Peygamberliğin idari cephesini oluşturduğu için imamlar da peygamber gibi, toplum tarafından atanamaz. İmamların ümmetin en üstün, bilgin, soy, ahlâk ve İslâm'a hizmet bakımından en ileri kişisi olması gerekmektedir (Çıblak, 2005: 61).

Alevi inancına göre, peygamberin vefatı ile birlikte imamlık görevini yapan ilk ve en önemli kişi Hz. Ali'dir. Diğer imamlar sırasıyla şöyledir: Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, İmam Zeynelâbidin, İmam Muhammed Bâkır, İmam Cafer-i Sadık, İmam Musa Kâzım, İmam Ali Rızâ, İmam Muhammed Takî, İmam Ali Nakî, İmam Hasan-el Askeri, İmam Mehdi (Özkırımlı, 1990: 198).

Anadolu Alevileri inançta ve ibadette İmam Cafer Sadık'a uydukları için toptan Caferi mezhebine bağlıdır. Dolayısıyla Tahtacılar da Caferi'dirler.

Serik Tahtacıları arasında bu konuya meraklı veya bilge, tecrübeli kişiler dışında on iki imamı sırasıyla, doğru bir şekilde sayabilen çok azdır ve on iki imam hakkındaki bilgileri yüzeyseldir.

Serik Tahtacıları'na göre, on iki imam hürmet gösterilmesi gereken önemli şahsiyetlerdir ve hepsi Hz. Ali soyundan gelmektedirler. Ayrıca, on iki imam yolun ve inanın kurallarına riayet eden kişiler için ahirette şefaathane olacaktır (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15).

On iki imam inancının bir devamı niteliğindeki bir diğer inanış da Mehdi inancıdır. Mehdi inancı hemen hemen her dinde var olan bir inanıştır. Bu inanca göre, dünyanın son zamanlarında ortaya çıkıp doğru inancı ve adaleti yeryüzüne hakim kılacağına inanılan bir kurtarıcı gelecektir.

Alevi inancına göre bu kişi on ikinci imam İmam Mehdi'dir. Babasının vefatından sonra insanlardan gizlenen İmam Mehdi ölmemiştir. Deccâlin ortaya çıkışının ardından Mekke'de zuhur edip iktidarı ele geçirecek, zalimleri cezalandırıp adaleti hâkim kılacak, ilâhî emirlere itaat edilmesini sağlayacak ve Müslüman olmayanları öldürecektir (Yavuz, 1994: 372).

Serik Tahtacıları'na göre, Mehdi kıyametin kopmasına yakın gelecek, zulüm ve haksızlığın hâkim olduğu dünyada düzeni sağlayacak, belli bir süre hükümdarlık yapacak ve bu sürenin sonunda kıyamet kopacaktır (KK. 2, KK. 5, KK. 9).

7. MİRAC VE KIRKLAR MECLİSİ

Miraç, sözcük olarak "merdiven" demektir. İslâm'da Muhammed peygamberin Tanrı katına çıktığı ve onunla konuştuğu gece anlamına gelir (Bozkurt, 2009: 13).

Alevi ve Bektaşilerde, Ali'nin başkanlık ettiği, içlerinde Fatıma ve Selman'ın da bulunduğu kırk kişinin meclisine "*Kırklar Meclisi*" denilir (Özkırmı, 1990: 204).

Alevi – Bektaşi inancına göre; o akşam Hz. Muhammed göğe çıkarak "Miraç" etmemiştir, onun miracı Cebrail vasıtasıyla Kırklar Meclisi'ne, o gizli toplantıya gitmiş olmasıyla gerçekleşmiştir (Çıblak, 2005: 57).

Serik Tahtacıları arasında Hz. Muhammed'in miracı ve Kırklar Meclisi ile ilgili olarak şu efsane anlatılmaktadır:

Allah, Cebrail'i göndermiş ve Hz. Muhammed'i miraca davet etmiştir. Hz. Muhammed, Allah'ın huzuruna giderken önüne bir arslan çıkar. Hz. Muhammed gaptten bir ses duyar: "Parmağındaki yüzüğü arslanın ağzına atması" istenir. Hz. Peygamber böyle yapar ve arslanı atlatır. Daha sonra Allah ile görüşür. Burada Hz.

Muhammed Hakk ile 90 bin kelim konuşur. Buradan geri dönerken bir dergaha rastlar.

Kapıyı çalar içeriden: “Kimsiniz?” diye sorarlar.

Hiz. Muhammed:

“Ben peygamberim içeriye girmek istiyorum” der.

İçeriden:

“Peygamberliğini git ümmetine yap. Bizim aramıza peygamber sığmaz” diye cevap gelir. Hiz. Muhammed ayrılırken yine gaptten bir ses gelir ve kapıyı tekrar çalmasını söyler. Hiz. Peygamber kapıyı çalar ve içeriden:

“Kimsiniz?” diye sorarlar.

Hiz. Muhammed:

“Ben peygamberim içeriye girmek istiyorum” der.

İçeriden:

“Peygamberliğini git ümmetine yap. Bizim aramıza peygamber sığmaz” diye cevap gelir. Hiz. Muhammed tam vazgeçmiş ayrılmak üzereyken tekrar gaptten bir ses gelir ve kim olduğu sorulduğunda “fukarayım” denilmesi istenir.

Hiz. Muhammed tekrar kapıyı çalar. İçeriden:

“Kimsiniz?” diye sorarlar.

Hiz. Muhammed:

“Ben bir fukarayım. İçeriye girip sizi görmek isterim” der. Bu sefer kapı açılır.

“Hoş geldin sefa getirdin, uğur getirdin” diye karşılanır. İçeride 17’si bacı 22’si er tam 39 kişi vardır. Hiz. Peygamber’e yer gösterilir. O da gösterilen yere oturur. Hiz. Ali de meclistedir. Hiz. Muhammed Hiz. Ali’yi tanıyamaz ancak, tesadüfen Hiz. Ali’nin yanına oturur. Hiz. Muhammed sorar:

“Size kimler denir?”

“Bize Kırklar denir” diye yanıt alır.

“Ama burada 39 kişi saydım” der.

“Selman-ı Pak Parstadır” denir.

“Peki sizin ulunuz, büyüünüz, küçüğünüz kim?” diye sorar Hz. Muhammed. Gelen yanıt şöyle olur:

“Bizim küçüğümüz, büyüümüz yoktur. Küçüğümüz de uludur, büyüümüz de uludur. Birimiz kırkımız, kırkımız birimizdir” denir. Bunun üzerine Hz. Muhammed meclisten bunu kendisine kanıtlamalarını söyler. O sırada Hz. Ali gömleğini sıyrır ve kolunu uzatır. İçlerinden biri “destur” diyerek bıçağın ucu ile Hz. Ali’nin kolunu hafifçe kanatır. Hz. Ali’nin kolundan bir damla kan akar. Onu herkesin kolundan birer damla kanın akması izler. Son bir damla kan da pencereden içeri gelir. Bu ise Selman-ı Pak’ın kanıdır. Daha sonra Hz. Peygamber Kırklarını tanır ve onların içinde Hz. Ali’nin de olduğunu görür. Kırklar da Hz. Muhammed’den bir keramet isterler. Bunun üzerine Yüce Allah, meleklerinden biriyle Hz. Muhammed’e cennetten bir üzüm tanesi ve nurdan bir tabak gönderir. Hz. Peygamber üzüm tanesini bu tabağın üzerinde şehadet parmağıyla ezer ve bir damla su katarak bir şerbet yapar. Mecliste bulunan herkes bu şerbetten içer. Peygamber de dahil hepsi mest olurlar. Büyük bir coşku ile sarhoşluk halinde semah dönülürken Hz. Muhammed’in başından sarığı düşer. Bu sarık 40 parçaya bölünür ve Kırklar parçaları bellerine bağlarlar. Bu cemde herkes birbiriyle musahip olur. Hz. Muhammed’in musahibi de Hz. Ali’dir. Bu cemden sonra Hz. Peygamber evine döner, yanına gelenler onun miracını kutlayarak yolculuğun nasıl geçtiğini sorarlar. Bunların içinde Hz. Ali de vardır. Peygamber, arşa önüne bir arslanın çıkıp yolunu kestiğini, parmağındaki yüzüğü çıkarıp arslanın ağzına vermek suretiyle yoluna devam edebildiğini söyler. O esnada Hz. Ali:

“Ya Resûlallah, yüzüğün bu muydu?” diyerek ağzındaki yüzüğü Hz. Peygamber’e verir. Bunun üzerine Hz. Muhammed:

“Ya Ali, göbeğini ben kesmeseydim sana Allah derdim” cümlesini sarfeder (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 15).

Burada dikkat çekici bir nokta var ki; anlatılan bu efsanede, Kırklar Cemi’nin Alevi ibadeti olan Cem töreninin kaynağı durumunda olduğuna dair ipuçlarına rastlamaktayız.

8. SERİK YÖRESİ TAHTACI TÜRKMENLERİNE AİT İNANÇ KAVRAMLARI

8.1. HZ. ALİ

Hiz. Ali, peygamberimizin amcasının oğlu ve aynı zamanda damadıdır. Bunun haricinde Hiz. Ali, Anadolu Alevileri için onları Allah’a, İslâm’a ve Hiz. Muhammed’e bağlayan bir vasıtaadır. Bundan dolayı, Tahtacılar ve diğer Aleviler herhangi bir işe başlayacaklarında “Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!” derler. Onlara göre, Hiz. Muhammed ve Hiz. Ali aynı nurdan yaratılmıştır. Hiz. Muhammed Allah’ın nurundan yaratıldığına göre Hiz. Ali de Allah’ın nurundan yaratılmıştır.

Tahtacılar göre, Hz. Ali yolun emir ve kurallarına uyan kişiye ahirette şefaathçi olacaktır (KK. 2, KK. 6, K. 8, KK. 9).

Serik Tahtacıları, Hz. Ali'nin peygamberimizden sonra halifelik makamını hak eden kişi olduğunu iddia ederler ve bunun için çeşitli deliller ortaya koyarlar. Bunlardan en meşhurları şunlardır:

Hz. Muhammed hastalığı şiddetlendiği zaman, rivayet edildiğine göre:

“Bana bir divit ve kağıt getirin size bir vasiyet yazayım, benden sonra sapıklığa düşmeyiniz.” Dedi. Bunun üzerine orada bulunanlar arasında tartışma çıktı. Bazısı bir kağıt ve divit getirelim, Allah'ın peygamberi istediğini yazsın diye düşündü. Bazısı da Allah'ın kitabı ve peygamberin sünneti bize yeterlidir diye düşündüler. Nihayetinde Hz. Ömer:

“Peygamberin çektiği ıstırap ortadadır. Buna gerek yok. Allah'ın kitabı bize yeterlidir” dedi. Sonunda Hz. Muhammed:

“Yanımdan gidiniz, benim yanımda çekişmek uygun düşmez” dedi.

Hz. Ali taraftarları, eğer bu vasiyet yazılıysaydı peygamber vefatından sonra yerine Hz. Ali'nin getirilmesini isteyecekti demek; kimi ayet ve hadisleri bunun için delil olarak göstermektedir. Şu ayet buna bir örnek olarak gösterilebilir:

Şuâra sûresinin “Önce yakın akrabaları uyar” anlamındaki 214. Ayeti indiğinde Hz. Muhammed'in Abdülmuttalib oğullarını topladığı ve onlara:

“Allah, sizi çağırmaq için beni görevlendirdi. Hanginiz bu işte benim vezirim olacak?” diye sorduğu belirtilir. Bu soruyu hiç kimse yanıtlamayınca çağrılıların en küçüğü olan Ali atılarak:

“Ey Allah'ın peygamberi, ben bu işte senin vezirin olurum” der. Bunun üzerine peygamber şunları söyler: “Gerçekten de içinizde bu benim kardeşimdir, vâsimdir, halifemdir. Artık onu dinleyin ve ona itaat edin” (Özkırımlı, 1990: 14-15).

Hz. Ali'nin halifeliğine delil olarak gösterilen önemli olaylardan birisi de Hz. Peygamber'in Veda Hacc'ından dönerken Medine ile Mekke arasında yer alan, Gadîru Humm denilen su birikintisi yanında konakladığı zaman yaptığı konuşmadır.

Zilhiccenin 18. Perşembe günü, öğle çağıydı. Oradaki ağaçlığın altına bir çadır kuruldu. İleriye gidenlerin geri dönmelerini, geri kalanların erişmelerini emretti. Herkes toplandıktan sonra ezan okundu, öğle namazı kılındı. (...) Namazdan sonra önceden deve hamutlarından yapılmış üç basamak minbere çıkan Hz. Peygamber, Allah'ı övdükten, ondan yardım diledikten, birliğini bilip bildirdikten, kendi peygamberliğine şehadetten sonra, “Ey insanlar!” buyurdu.

“Allah bana ömrümün sona erdiğini, yakında davetine icabet edeceğimi, varlık yurduna göçeceğimi bildirdi. Ben de sorumluyum, siz de sorumlusunuz; ne dersiniz?”

Hepsi:

“Şehadet ederiz ki sana emredilene tebliğ ettin. Savaştın, öğüt verdin; Allah sana hayırla karşılık versin.” Dediler. Ondan sonra:

“Bilmez misiniz ki ben, inananlara nefislerinden evlâyım? (onların veliyy-i emriyim)” buyurdu. Hep birden:

“Evet!” dediler.

Sonra, “Bilmez misiniz ki ben her inanan erkek ve kadına, nefisinden evlâyım?” diye sordu:

“Evet!” cevabını aldıktan sonra Hz. Ali'nin elini tutup kaldırdı. Bir derecede ki ikisinin de koltuklarının beyazlığı görüldü.

“Ben kimin mevlâsı isem Ali, onun mevlâsıdır.” Diye buyurdu. Sonra da:

“Allah'ım, ona dost olana dost ol, ona düşman olana düşman ol; ona yardım edene yardım et, onu horlayanı horla, nerde olursa gerçeği onunla beraber kıl” diye dua etti (Gölpınarlı, 1969: 17-18).

8.2. DEDELİK

“*Dede*”, Oğuzca kökenli bir kelimedir (Çıblak, 2005: 65).

Alevilikte hiyerarşinin en üst mertebesinde dede bulunmaktadır. Dede, cem törenini yönetir. Dede, dargınları barıştırır, öğüt verir, yolun ve inanın kurallarına aykırı bir hareket görürse o hareketi yapan kişiyi düşkün ilan eder, ceza keser ve günahları affeder. Dede keramet sahibidir, halk hekimliği görevi de bulunmaktadır (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14). Kısacası dede, Alevi toplumunda sosyal, dini ve hukuki bir işlev üstlenmiştir. Bilindiği gibi, Dede Korkut Hikâyelerinde yer alan Korkut Ata da isminin başına gelen “Dede” lakabı ile anılmakta, Oğuz toplumu içinde, dedenin Alevi toplumunda üstlenmiş olduğu işlevlere benzer nitelikleri ile ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda diyebiliriz ki; Eski Türklerde, Şamanizm döneminde benzer işlevleri üstlenen kam veya baskı dediğimiz şahıslar günümüzde Alevi toplumunda dedeye dönüşmüştür.

Serik Tahtacıları arasında dede olabilmenin birinci şartı peygamber soyundan gelmek, ikinci şartı ise edepli olmak yani, “eline, diline, beline” sahip olmaktır. Tahtacılar göre her dede bir ocağa bağlıdır (KK. 2, KK. 4, KK.6, KK. 9, KK. 14).

Serik Tahtacıları'nın arasına yaklaşık 30 yıldır dede gelmemektedir. Bundan dolayı, başta Cem töreni olmak üzere çeşitli tören ve ritüeller tam anlamıyla uygulanamamaktadır. Ancak, dua ve yol yordam bilen ve Tahtacı cemaat tarafından saygı gösterilen bazı kimseler kimi inanış ve uygulamalarda (nikâh kıyma ve hayırlı verme gibi) ön plandadır.

8.3. OCAK

Araştırma sahamızda yaptığımız sohbetlerde tespit ettiğimize göre; Hz. Ali soyundan gelen dedelerin temsil ettiği inanç merkezine ve akıma ‘‘ocak’’ denmektedir.

Temeli dede ailelerine dayanan ocak örgütlenmesi Aleviliğin temel kurumlarından (Yaman, 2011: 43).

Her Alevi dedesi bir ocağa bağlıdır. Bundan dolayı dedelere ‘‘ocakzade’’ ismi de verilir. Dolayısıyla dedenin temsil ettiği Alevi topluluğu da bir ocağa bağlanmış sayılmaktadır. Serik Tahtacıları kendilerinin Aydın Reşadiye’de bulunan Hacıemirli ocağına bağlı oluklarını belirtiyorlar (KK. 2, KK. 9).

8.4. EŞİK

Alevilikte eşik kutsaldır. Eşik, Hakk’a açılan kapının giriş noktasıdır. Bunun için eşığe saygı gösterilir.

Serik Tahtacılarına göre, eşik Hz. Ali’yi temsil etmektedir. Bundan dolayı asla eşığe basılmaz. Eşığe niyaz edildikten sonra kapıdan içeriye girilir (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 14, KK. 15).

8.5. SEMAH

‘‘Semah’’ sözü Arapça ‘‘sema’’ ya da ‘‘sima’’ köküne dayanır. ‘‘İşitmek, güzel ve iyi şöhreti, anlayışı durmak’’ anlamına gelir. Terim olarak, müzik ezgilerini dinlemek, dinlerken vecde gelip devinmek, kendinden geçip oynayıp dönmek demektir (Bozkurt, 2008: 1).

Özellikle, Alevilikte cem törenlerinin ayrılmaz bir parçası olan semah, Tahtacılar arasında düğünlerde ve kutlamalarda da icra edilmektedir. Turnalar gibi kanat çırpıp uçmayı simgeleyen semahtaki hareketler, Tahtacılar arasındaki dayanışmayı simgelemesi açısından da önemlidir. Tahtacı semahlarında kadın erkek ayrımı yoktur. Semah, kadınlı erkekli karşılıklı bir şekilde icra edilir.

Serik Tahtacıları arasında bilinen düz semahın dışında birde ‘‘mengi’’ adı verilen bir dans türüne rastladık. Tespitlerimize göre, semah mengiye göre daha yavaş bir oyun çeşididir. Mengi daha hızlı oynanır. Ayrıca, semah 2 veya 4 kişi ile oynanırken, mengi daha kalabalık oynanır (KK. 10, KK. 15).

Serik Tahtacılarına göre, semahın kökeni Hz. Muhammed'in miraca çıktığında rastladığı Kırklar Meclisine ve bu mecliste bulunanların Hz. Peygamberin bir üzüm tanesini ezmesi ile oluşan doludan içmeleri sonucu vecde gelip semaha durmalarına kadar uzanır (KK. 2, KK. 9, KK. 10, KK. 15).

8.6. MUHARREM

Anadolu Alevileri Sünniler gibi Ramazan ayında oruç tutmazlar. Orucu Muharrem ayında tutarlar.

Tahtacılar Kurban Bayramından itibaren 20 gün sayarlar ve 21. Gün Muharrem ayının ilk orucuna niyet ederler. Serik Tahtacıları Muharrem ayında 10 gün oruç tutarlar. Buna sebep olarak da Hz. Hüseyin'in Muharrem ayının 10. Günü şehit edilmesini gösterirler (KK. 2, KK. 9, KK. 11, KK. 14, KK. 15).

Muharrem orucu boyunca et türü yiyecekler ve yumurta yenilmez. Saf su içilmemeye çalışılır. Susuzluk ihtiyacı ayran ve çay türü şeylerle geçiştirilmeye çalışılır. Oruç süresince tıraş olunmaz, çamaşır yıkanmaz, cinsel ilişkiye girilmez. Ayrıca, Muharrem orucu boyunca ağaç kesilmez. Tahtacılar oruçlarına niyet ederken "Tuttuğum yas İmam Hüseyin'in yası olsun" derler. Bu oruç süresince kendilerini bazı yönlerden kısıtlamalarına ve bu şekilde niyet etmelerine neden olarak Hz. Hüseyin ve yakınlarının yasını tutmalarını, bu orucun bir yas orucu olmasını gösterirler. Özellikle ikrar vermiş kişilerin Muharrem orucu tutmaları zorunludur (KK. 2, KK. 9, KK. 11, KK. 14).

Serik Tahtacılarında orucun son gününden itibaren "aşure" dediğimiz çorba pişirilmeye başlanır. Aşure çorbasına başta buğday olmak üzere; nohut, kuru fasulye, fıstık, fındık, ceviz, incir, kuru üzüm, badem, kayısı vb. tahıl ve baklagillerden oluşan yiyecekler katılır. Aşure pişirilmeden önce, aşure pişirilecek kazana niyaz edilir ve kazanın içine her yiyeceğin katılışında "Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!" denilir. Aynı şekilde pişen aşure tabaklara bölünürken de "Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!" diyerek bölünür ve aşurenin yenilmesini takiben bilen bir kişi tarafından dua verilir (KK. 2, KK. 9, KK. 13).

Serik'te her sene muharrem orucunun bitimiyle birlikte, öncülüğünü Serik Türkmenleri Derneği'nin yaptığı "aşure günü" düzenlenmektedir. Yukarıda saydığımız malzeme ve yöntemlerle pişirilen aşure Serik'te yaşayan diğer Sünni vatandaşlarımızın da katılımıyla yenilir.

8.7. TEBERRA-TEVELLA

"*Teberra*", Muhammed peygamberin ehl-i beytinin, özellikle Ali'nin haklarını alanlara düşmanlık beslemek; "*tevela*" ise, Ali ve soyu ile onlardan olanları dost bilmektir (Özkırımlı, 1990: 199).

Serik Tahtacıları arasında, diğer Anadolu Alevilerinde de mevcut olan Teberra ve Tevella inançlarına rastladık (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15).

8.8. DÜŞKÜNLÜK

Alevilikte yol kurallarını koruyan, toplum barışını sağlayan, düzenin bozucularına karşı uygulanan kimi yaptırımlar vardır. Bu bozgun ehlinin düştüğü duruma “düşkünlük” denir (Birdoğan, 2010: 253).

Araştırma sahamızda tespit ettiğimize göre iki türlü düşkünlük vardır:

1) Geçici düşkünlük, 2) Sürekli düşkünlük

Geçici düşkünlük; belli bir süre zarfında düşkün ilan edilen kişinin toplum tarafından dışlanmasıdır. Geçicidir ama katlanması çok ağır bir cezadır.

Sürekli düşkünlük ise, en ağır cezadır. Sürekli düşkün ilan edilen kişinin evine gidilmez, selam verilmez, yüzüne dahi bakılmaz. Artık o temelli dışlanmaya mahkûmdur. Sürekli düşkünlüğe neden olan haller şunlardır:

- 1) Kuran-ı Kerimde evlenilmesi yasak olarak bildirilen kişilerle evlenilmesi,
- 2) İkrardan dönmek,
- 3) Hırsızlık yapmak,
- 4) Adam öldürmek,
- 5) Zina yapmak.

Düşkünlüğe karar verilen ortam cem törenidir. Kararı dede verir. Eğer, ortada düşkünlüğü gerektirecek bir kabahat varsa dede, düşkün ilan edilecek kişiye “yüzün kara olsun” der ve o kişi toplumdaki dışlanır. Geçici ise cezası bitinceye kadar, sürekli ise hiçbir zaman cem törenlerine alınmaz (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 10, KK. 14, KK. 15).

8.9. CEBRAİL

Horoz, mübarek bir hayvan olarak kabul edilir. Tahtacılar, horozun görüntü itibariyle CebraİL meleğine en çok benzeyen mahlûk olduğunu belirtirler. Bu yüzden, Tahtacılar da horozun diğer adı cebraİldir (KK. 2, KK. 4, KK. 9, KK. 10, KK. 15).

İKİNCİ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARINDA TÖRENLER KUTLAMALAR BAYRAMLAR

1. DİNİ İÇERİKLİ TÖRENLER

1.1. CEM TÖRENİ

“*Cem*” Arapça kökenli bir kelime olup kısaca “toplanma, bir araya gelme” manasına gelir. “Cem töreni” ya da “Ayin-i cem” terimleri ise “toplantı töresi, bir araya gelme biçimi ve geleneği” anlamlarına gelir (Bozkurt, 2005: 221).

Alevi-Bektaşî kültüründe önemli bir yer tutan cem töreni, bu kültüre bağlı temel ibadet biçimidir. Serik Tahtacılarının arasına yaklaşık 30 yıldır dede gelmediği için bu süre zarfında hiç cem töreni yapılmamıştır. Özellikle, yeni nesil arasında cem töreni ve yapılışı hakkındaki bilgiler yüzeysel kalmıştır. Kaynak şahıslarımızdan Selim Arı'nın söylediklerine göre, başta kendisi olmak üzere Serikli bazı Tahtacılar ibadet görevlerini yerine getirmek için Antalya-Merkez Kızıltoprak Mahallesinde bulunan cem evine gitmektedirler. Serik Tahtacılarından edindiğimiz cem töreni ve çeşitleri ile ilgili bilgiler daha çok bu şahıslar aracılığıyla derlenmiştir.

Cem töreninin menşei hakkında değişik görüşler mevcuttur. Serik Tahtacılarına göre, cem töreni kökeni Kırklar Meclisi'ne kadar giden bir ibadet kurumudur (KK. 2, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 15).

Bunun yanında, cem töreni içerisinde barındırdığı bazı uygulamalar bakımından Orta Asya Türk İnanç Sistemi Şamanizm'den izler taşır (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14, KK. 15).

İnceleme sahasında tespit ettiğimiz “Kırklar Cemi”ne ilişkin anlatılan efsaneye bundan önceki bölümde etraflı bir şekilde değinmiştik. Cem ve Şamanizm ilişkisine ilişkin Esat Korkmaz şöyle der:

Bilindiği gibi “Ayin-i cem”, Aleviliğin temel ibadet kurumudur. Bilimsel açıdan ele alındığında bunun da tıpkı dedelik gibi, Türkler arasındaki eski Şamanist geleneklerle sıkı sıkıya ilgili bulunduğunu görürüz. Nitekim bilimsel çalışmalar “ayin-i cem”in İslâm'dan önce Orta Asya'da Türklerin sürekli olarak belli zamanlarda Şaman'ın yönetiminde icra ettikleri ‘ritüel nitelikli kımız içme’ töreninin bir devamı olduğunu göstermiştir... Bu kımız ritüeli, belirlenen günün gecesinde, şamanın çadırında yapılırdı. Törene yalnızca evli çiftler katılabilirlerdi. Şaman kopuz refakatinde dualar okur, bu arada törene katılanlara kımız sunulurdu. Tören gece geç vakte kadar sürer, sonra herkes kendi çadırına çekilirdi. Görüldüğü gibi bu tören ayin-i cemin esasını çok iyi gösteriyor (Korkmaz, 2008: 208).

Daha sonra bu Şamanist ritüele Budist ve Maniheist unsurlar da katılmıştır ki Alevilikteki ikrar ayini ve musahiplik ayin-i cemi hemen hemen bütünüyle bunların izini taşır (Korkmaz, 2008: 208).

Görüldüğü gibi, cem töreni yalnızca İslâmi unsurlarla bezenmiş, kökeni sadece İslâmi mitolojiye kadar giden bir ibadet kurumu değildir. Cem töreni, Şamanizm ile hatta Budizm ve Maniheist unsurlarla iç içedir.

1.1.1. Cem Törenindeki Görevliler

Tahtacılar, cem töreninde yerine getirilen görevlere “*on iki hizmet*” demektedirler. Ayrıca, bahsedilen görevleri yapan kişilere “*on iki hizmet sahibi*” adını verirler (KK. 2, KK. 4, KK. 9, KK. 14).

Cem töreninde yer alan görevliler şunlardır:

1.1.1.1. Pervane

Dinsel törenin yapıldığı yer ile dışarı arasında irtibatı sağlar. Evlere dedenin buyruklarını iletir. Ayrıca, cem töreninin yapılacağı zamanı törene katılabilecek herkese haber vermekle görevlidir (KK. 2, KK. 9, KK. 14).

1.1.1.2. Dede

Görevi cemi yönetmek olan bu kişiye başka yörelerdeki Tahtacılar arasında “*sercem*” adı da verilmektedir (Çıblak, 2005: 72).

İkrar alma, musahiplik ve meydandan geçme ayinleri ancak dede tarafından onun vermiş olduğu hayırlılar ile yerine getirilir (KK. 2, KK. 4, KK. 9, KK. 15).

1.1.1.3. Rehber (Mürebbi)

Ceme katılanların cem sırasında dedenin huzurunda nasıl hareket etmeleri gerektiğini hatırlatır. Bunun dışında, ilk defa ikrarı alınacak, musahipli olacak ve meydandan geçecek kişilere yardımcı olmak ile görevlidir (KK. 2, KK. 4, KK. 9).

1.1.1.4. Gözcü

Cemde düzeni sağlayan görevlidir. Törene uymayan davranışlar yapılırsa bunları dedeye bildirir. Ayrıca, gözcü cop taşır. Gözcünün taşımış olduğu bu cop Cemin düzenini bozan ve taşkınlık yapan kişilere karşı caydırıcılık sembolüdür (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9).

1.1.1.5. Çerağcı (Delilci)

Hemen hemen tüm Alevi topluluklarda bu ad ile bilinir. “*Delilci*” olarak da bilinir (Birdoğan, 2010: 305).

Cemdeki görevi “çerağ” adı verilen ve meydana aydınlatan mumu yakmaktır (KK. 2, KK. 4, KK. 9).

1.1.1.6. Sazandar (Sazcı)

Bütün cem töreni boyunca, özellikle de semah dönülürken sazı çalıp nefesler ve düvazımlar söylemekle görevli kişidir (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14).

1.1.1.7. Süpürgeci (Ferraş)

Meydanı süpürmekle görevlidir. Özellikle ikrar alma, meydana geçme ve musahiplik törenlerinde süpürgecinin “Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!” diyerek meydana süpürmesi ve erkan açması ile bu törenler dedenin huzurunda icra edilir (KK. 2, KK. 4, KK. 9).

Süpürgeciye bazı yörelerde “Ferraş” adı verilir (Çıblak, 2005: 72).

1.1.1.8. Dolucu

Cem törenlerinde “dolu” olarak nitelendirilen içkiyi dağıtmakla görevli kişidir (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 15).

1.1.1.9. Kurbancı

Kurbanın kesilmesi, pişirilmesi ve yenilmesi ile ilgili görevlidir. Kurbanı dedenin önüne getirerek hayırlısının alınmasını sağlar. Daha sonra kurbanı keser, pişirir ve ceme katılanlara yedirir (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 15).

1.1.1.10. Selman

Kurbanın yenilmesinden önce ve sonra başta dede olmak üzere ceme katılan herkesin ellerini yıkamakla görevli kişidir (KK. 2, KK. 4, KK. 9).

1.1.1.11. Kuyucu

Kurbanın derisinin ve kemiklerinin gömülmesi işi ile ilgilenen görevlidir (KK. 2, KK. 4, KK. 9).

1.1.1.12. Kapıcı

Cem töreninin yapıldığı mekânın kapısında bekler. Cem süresince, eve yabancı kişilerin girmesini ve içeriden herhangi bir kişinin dışarıya çıkmasını engeller (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14).

1.1.2. Cem Töreninin Çeşitleri

1.1.2.1. Meydandan Geçme

Yılda bir kez, o da Cuma günü olmak üzere yapılır. Bu ceme musahipliler ve ikrar vermiş çiftler katılabilir.

Meydandan geçme töreninde kesilecek Cebrail ve içilecek rakı için herkesten ortak para toplanır. Dede kesilecek Cebrailere kurban hayırlısı vererek kurbancıya teslim eder. Delil yakılır, delil yakıldıktan sonra dede eşiğe ve delile niyaz eder ve yerine geçer. Bunu takiben, dedenin eşi sol koltuğunun altına almış olduğu döşeği getirir ve dedenin önüne atar. Dede döşeğe niyaz eder. Bundan sonra, ilk önce süpürgeci sonra da Selman görevlerini yapıp yerlerine otururlar. Sonra, önce musahipliler ardından ikrarlı talipler eşiğe, delile ve dedeye niyaz ederler. Bundan sonra talipler dar'a dururlar.

Dede:

“Girdiğiniz Hak kapısı durduğunuz Mansur dârı olsun” der.

Dar'a duranlar:

“Allah Eyvallah” diye cevap verirler.

Dede, ceme katılan diğer kişilere dar'a durmuş kişilerden bir şikayetleri olup olmadığını sorar. Onlar da herhangi bir şikayetlerinin olmadığını bildirmek için “Allah Eyvallah” derler. Akabinde, dede dar hayırlısı verir ve dua okur. Dedenin hayırlı vermesinden sonra musahipli ve ikrarlı çiftler birbirleriyle niyazlaşıp yerlerine geçerler. Ardından saz çalınır, düvazımam eşliğinde semah dönülür. Semahtan sonra yemeğe geçilir. Hazırlanmış olan kurbanlar herkese eşit bir şekilde dağıtılır. Yemekten sonra dede bir sofraya duası verir ve bu dua ile birlikte meydandan geçme cemi tamamlanmış olur. Tahtacılar meydandan geçme töreni ile ikrarlarını yenilediklerine inanırlar (KK. 2, KK. 4, KK. 9).

1.1.2.2. İkrar Alma-Verme

“İkrar”; Tahtacılar ve diğer Alevi topluluklarında yola, erkâna kısacası Aleviliğe girecek olan tâlibin, mürşidin öğüt ve telkinlerini kabul edip, yolun bütün kaidelerini benimseyip uyaracağına dair verdiği sözdür (Eröz, 1977: 139).

Serik Tahtacılarında, ancak ikrarını vermiş olan kişiler güvenilir, “eline diline beline” sahip olan tam Alevi olarak kabul edilir (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14).

Bugün, Serik Tahtacılarında çok az bir kesim ikrarlıdır. Yeni neslin tamamına yakını ikrarsızdır. Buna sebep olarak, çok uzun zamandır aralarına dedenin gelmeyişi ve eski inanç ve kültürün yozlaşmaya başlamasını göstermektedirler.

Serik Tahtacılarına göre, 15-16 yaşına gelmiş her Alevi erkeği ikrar vermekle sorumludur. Kızlarda ise, ikrar için evli olma şartı aranmaktadır. Bununla birlikte, Serik Tahtacılarında hem erkek hem de kadınların ikrarını alma biçimi aynıdır. İkrarlı olan, bu konuya meraklı ve çoğunluğunu yaşı ilerlemiş şahısların oluşturduğu az sayıda kişiden duyduğumuza göre ikrar alma cemi şöyle yapılır:

İkrarı alınmamış talipler de dahil olmak üzere herkes yerini alıp oturur. Aynı şekilde dede de yerini alır. Kurbancı kesilecek olan Cebrailleri getirir ve dededen kurban hayırlısı alır. Delil uyandırılır, gözcü eşiği huzura getirir. Dede hizmet sahiplerinin hayırlısını verir ve eşiğe niyaz edip sürüne sürüne delile ulaşır. Delile de niyaz eder ve yerine oturur. Bundan sonra cemde bulunan herkes eşiğe niyaz eder. Ardından, dedenin eşi döşeği (yani postu) getirip dedenin önüne serer. Dedenin eşi dedeye hayırlısını verir. Daha sonra ikrarı alınacak kişiler dedenin huzuruna gelirler ve arka arkaya dizilirler. Hepsinin boynuna bir ip bağlanır. Rehber en öndekinin ipini bir yular gibi tutar. Ardından, herkes bir öndekinin ipini arkadan tutar. Bundan sonra, dede tek tek herkese özü “eline diline beline” sahip olmayı vurgulayan öğütler vermeye başlar. Bu öğütlerden bazıları şunlardır: “Din dinleme, kov kovlama, hırsızlık yapma, gıybet etme, yalan söyleme, teberra anma, başkasının namusuna göz dikme...” Her bir öğüdün ardından ikrarı alınan kişiler söz verme anlamında “Allah eyvallah” derler. Arkasından, taliplerin boyunlarındaki ipler bellerine bağlanır ve dar’a dururlar. Dede dar hayırlısı verir ve ikrar veren talipleri dardan indirir. Daha sonra, ikrar veren kişiler birbirleriyle niyazlaşıp yerlerine otururlar. Süpürgeci meydana gelir ve ortalığı süpürür. Daha sonra Selman herkese el suyu dağıtır. Arkasından dolucu gelir ve başta dede olmak üzere cemdeki herkese dolu dağıtır. Ardından semaha geçilir. Semaha ilk önce dedenin eşi (yani ana bacı) kalkar. Semahtan sonra kesilen kurbanlar herkese eşit bir şekilde dağıtılıp yenilir. Yemeğin sonunda dede sofraya duası verir. Böylece ikrar alma töreni gerçekleştirilmiş olur (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

1.1.2.3. Musahiplik

“*Musahip*”; Alevi inancında terim olarak, ikrar vermiş, evli erkek ve kadının (karı-koca) seçtiği kefil anlamında yol kardeşi demektir (Korkmaz, 2008: 322).

Musahiplik dendiğinde; ikrar vermiş, evli iki kişinin eşleri ile birlikte, Hakk’a yürüyünceye değin kardeş kalacaklarına, birbirlerini koruyup kollayacaklarına, birlik ve beraberlik içinde yaşayacaklarına, dedenin ve cem topluluğunun önünde söz vermeleri biçiminde gerçekleştirilen bir törenle kurulan “toplumsal bir akrabalık” kurumu anlaşılır (Korkmaz, 2008: 322).

Serik Tahtacıları’na göre musahiplik kurumu ve inancı peygamberimiz Hz. Muhammed ve Hz. Ali’den kalmıştır. Onlara göre, ilk musahipliler Hz. Muhammed ve Hz. Ali’dir (KK. 2, KK. 4, KK. 9, KK. 14, KK. 15).

Tahtacılar göre, musahipli olmak isteyen ailelerin bazı şartlarının birbirine uyması gerekir. Mesela; ekonomik bakımdan, yaş ve eğitim bakımından ve yaşadıkları yer bakımından aralarında denklik bulunmalıdır (KK. 2, KK. 9, KK. 14, KK. 15).

Serik Tahtacılarından edindiğimiz bilgilere göre musahiplik töreni şu şekilde gerçekleşmektedir:

Musahip olmaya karar veren iki aile dede geldiği zaman, herhangi bir cemde dedeye başvurur. Dede bu ailelerin belli bir süre birbirlerini tanımalarını ister. Bu arada dede cemde bulunan öbür taliplere musahipli olmak isteyen ailelerden herhangi bir şikayetlerinin olup olmadığını sorar. Eğer, herhangi bir şikayetleri ve anlaşmazlıkları yoksa “Allah eyvallah” derler. Ancak, herhangi bir şikayetleri ya da anlaşmazlıkları varsa bu o toplantıda dile getirilir ve çözüm bulunmaya çalışılır. Belli bir süre sonra, musahipli olmak isteyen iki aile bu konudaki kararliliklarını devam ettiriyorlarsa dede musahip olma cemi düzenlenmesine karar verir. Bu karar pervaneye söylenir. Pervane de o mahalle ya da köyde bulunan bütün musahiplilere tören zamanını bildirir. Musahip olacak aileler kendi aralarında ortaklaşa bir koç ya da cebrail alırlar. Ayrıca dolu olarak içilecek rakıyı da alırlar. Musahiplik törenine sadece musahip olan canlar katılabilmektedir. Eğer, bu şartı taşımayan kişiler içeri girmeye çalışırsa kapıcı onları engeller. Törene katılan herkes yerlerini alırlar. İlk önce delilci delili yakar. Dede, delil yakılırken şu duayı okur: “Bismi Şah Allah Allah, delilimiz kaim, muratlar hasıl ola. On iki imamlar şefaatiçimiz ola. Delilimiz Şah-ı Merdan ışığı ola. Gerçeğin demine hü.” Akabinde, dedenin eşi dedenin önüne “*post*” adı verilen döseği serer. Daha sonra gözcü eşiği getirir ve meydanın ortasına koyar. Başta dede olmak üzere sırasıyla herkes eşiğe “Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!” diyerek niyaz eder. Eşiğe niyaz edildikten sonra sürünerek delilin yanına varılır. Topluca delile niyaz edilir. Dedeye de niyaz edildikten sonra herkes yerine geçer. Süpürgeci “Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!” diyerek üç kez dedenin önünü süpürür. Daha sonra, kurbanı tarafından kurban meydana getirilir. Bu esnada musahipli olacak aileler darda beklerler. Dede kurbanı hayırlı verir ve kurban, kurbanı tarafından kesilip pişirilmek üzere dışarıya götürülür. En önde rehber, onun arkasında yaşça büyük olan erkek, onun arkasında diğer erkek, birinci erkeğin eşi ve ikinci erkeğin eşi olmak üzere sıralanırlar. Rehber, erkeklerin boyunlarına ip bağlar. Eşleri de kocalarının pantolonlarından tutarlar ve rehber ipi dedeye verir. Bu dört kişi önce dedeye niyaz ederler, ondan sonra da dar’a dururlar. Dede duasını okur ve ceme katılan canlara bu kişiler hakkında herhangi bir şikâyetlerinin olup olmadığını sorar. Ceme katılanlar da “Allah eyvallah” diyerek herhangi bir acziyet ya da şikâyetlerinin olmadığını bildirirler. Bundan sonra, musahipli olacak kişiler aynen darda olduğu gibi sıralanırlar ve hepsinin sağ kolu önündekinin üzerine konulacak şekilde posta yatarlar. Dede, döseğe uzanmış bu dört kişinin üzerine bir çarşaf çeker ve eliyle hepsini üç defa sıvazlar. Ardından hepsini kaldırır ve bunları tekrar darda bekletir. Bu dört kişi darda beklerken dede dualarını okur. Arkasından bu dört kişi ilk

önce birbirleriyle daha sonra törene katılan diğer kişilerle niyazlaşırlar. Böylece bu iki aile musahipli olmuş olurlar. Bundan sonra, süpürgeci ve Selman görevlerini yerine getirirler. Dolucu doluyu sırasıyla ilk önce dedeye, sonra rehber ve delilciye ondan sonra musahipli olan çiftlere, en son da ceme katılan diğer canlara sunar. Sonra, başta dedenin eşi olmak üzere semaha kalkılır. Semahın ardından kurbanı pişmiş olan kurban etini getirir ve yine en başta dede olmak üzere, yeni musahipli olan çift ve törene katılan herkese eşit bir şekilde bölüştürür. En sonunda, dede sofraya duasını okur ve musahiplik töreni sona ermiş olur (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

1.1.2.4. Ocak Kazma

Araştırma sahamızdaki tespitlerimize göre, herhangi bir evli çift, ana – baba evinden ayrılıp ayrı bir eve çıkacakları zaman, mutlaka yeni evin ocağını bir törenle dedeye kutsatır. Bu törene “ocak kazma” adı verilir. Dede yoksa dua bilen herhangi bir büyük bu töreni icra eder. Tespitlerimize göre bu tören şu şekilde gerçekleşir:

Yeni evliler dedeyi, anne-babayı ve yakınlarını çağırır. Dede elinde kazma ile ocağın önünde çömelir. Evin sahibi olan damat ocağın sağında dâr durur. Dede “Ya Allah!” deyip kazma ile önce ocağın sağına, “Ya Muhammed!” deyip soluna ve en son da “Ya Ali!” deyip ortasına vurur ve arkasından ocak hayırlısını okur. Arkasından, evin sahibi olan çift ocağa niyaz edip dedenin elini öperler. Akabinde, evin ilk kurbanı (bir koç ya da cebrail) kesilir ve kutsanan ocakta pişirilir. Dolular içilir ve kurulan sofrada pişirilen kurbanın eti yenilir. En sonunda dede bir sofraya duası verir ve böylece “ocak kazma” adı verilen tören sonlanmış olur (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14).

1.1.3. Ramazan Bayramı

Serik Tahtacıları arasında yapmış olduğumuz araştırmaya göre, Tahtacılar diğer Sünni inananlar gibi Ramazan ayında oruç tutmazlar. Ancak, Tahtacılar Ramazan Bayramını aynen Sünnilerde olduğu gibi kutlarlar. Hatta Ramazan ve Kurban Bayramı sabahları bayram namazına da giderler (KK. 2, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

Birkaç gün önceden başlayan bayram hazırlıkları arife günü daha da hareketlenir. Arife günü mezarlıklar ziyaret edilir. Ev ve beden temizliği yapılır, bayram tatlıları hazırlanır. Bayram günü ise kesinlikle iş yapılmaz ve sadece bayram ile ilgilenilir. Küçükler büyüklerin ziyaretine gidip el öperler, bayramlarını kutlarlar. Büyükler de küçüklerin bayramını kutlarlar ve bu günde özellikle çocuklar çeşitli hediyelerle ve harçlık verilerek sevindirilirler. Belirtmiş olduğumuz bu bayram hareketliliği Ramazan Bayramı'nın son gününe kadar aynen devam eder. Böylece Ramazan Bayramı kutlanmış olur (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

1.1.4. Kurban Bayramı

Kurban Bayramı Zilhicce ayının 10'una denk gelir. Serik Tahtacıları da aynen diğer Müslümanlar gibi bu bayramda kurban keserler. Tahtacılar, Kurban Bayramında kurban kesme geleneğinin kaynağına ilişkin olarak Hz. İbrahim'in oğlunu Allah için kurban etmek isterken, Yüce Allahın Cebrail vasıtasıyla bir koç gönderip oğlu yerine bu koçu kurban etmesinin emredildiği olayı delil gösterirler (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 14, KK. 15).

Kurban Bayramında, hali vakti yerinde olanlar bayramın 1. Gününde bayram namazından sonra kurban keserler. Serik Tahtacılarında kurban olarak erkek hayvanlar kesilir. Dişi hayvandan kesinlikle kurban olmaz. Eğer, küçükbaş hayvan kurban edilecekse koç ya da erkek keçi, büyükbaş hayvan kurban edilecekse boğa kesilir. Tahtacılar buna neden olarak İbrahim Peygambere kesmesi için gökten erkek hayvan indirilmesini ve erkek hayvanın kendilerince daha makbul olmasını gösterirler (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 5, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 10, KK. 11, KK. 14, KK. 15). Biz aynı inancı Dede Korkut Hikâyelerinde de görmekteyiz. Nitekim Dirse Hanoğlu Boğaç Han'ın Destanı'nın beyan edildiği bölümde hanlar hanı Bayındır Han'ın büyük toy için adamlarına attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdiği görülmektedir (Ergin, 2004: 78).

Araştırma sahamızda kurbanın nasıl kesildiğine dair şu bilgileri topladık:

Kurban edilecek hayvan getirilir ve önceden kazılmış olan çukura kanı akıtılacak şekilde yatırılır. Ön ayakları ve arka sol ayak bağlanır, arka sağ ayak boşa kalır. Kurbanı kesecek olan kişi eline bıçağı alır ve kurbanın başında şu duayı okur: “Ferman-ı Celil, Kurban-ı Halil, Feda-i İsmail, Delil-i Cebrail, Allahu Ekber, Allahu Ekber, Destur İmam, Destur Şah.” Bundan sonra “Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!” diyerek kurbanın boğazına bıçağı çalıp kurbanı keser. Kurban can verdikten sonra ayakları kırılır ve arka ayakların belli bir seviyeye kadar derisi yüzülür. Ardından kurban arka ayaklarından ipe bağlanarak yüksekçe bir yere asılır. Derisi tamamen yüzülen kurbanın iç organları etinden ayrılır. Bu arada, kurbanın özellikle kaburga kemikleri hiç kırılmaz ve pişirilirken bu şekilde pişirilir. Pişirilip hazırlanan kurbanın etinden ilk yiyenler kurbanın sahibi ve ailesidir. Daha sonra komşular davet edilir ve hep birlikte kurban etinden yenilir. Eğer kurban kesemeyen kişiler var ise etin bir kısmından onlara da verilir (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14).

4 gün süren Kurban Bayramı süresince dost ve akraba ziyaretlerine gidilir ve özellikle büyüklerin ellerinden öpüp hayır duası alınır. Küçükler ise çeşitli hediyelerle sevindirilir. Böylece Kurban Bayramı kutlanmış olur.

1.2. KURBAN ÇEŞİTLERİ

“*Kurban*”, insanın Allah’a yakınlık elde etmek için adadığı candır (Bekki, 1996: 17).

İnsanlık tarihi kadar eski bir geleneğe sahip olan kurban, toplumlarda son derece önemli bir yer teşkil etmektedir. Kurban, insanoğlunun devamlı surette kendisinden üstün güçlerin rızasını kazanmak için icra ettiği bir ibadet biçimidir.

Serik Tahtacıları arasında tespit ettiğimiz kurban çeşitleri şunlardır:

Kurban Bayramı için sunulan kurbanlar; ikrar alma ve musahiplik cemlerinde kesilen kurbanlar; ocak kazma töreninde sunulan kurbanlar; pay kurbanı ve ölüm ile ilgili kurbanlar; düğünlerde kesilen kurban; adak adama sonucunda kesilen kurban; Nevruz ve Hıdrellez kurbanları; düşkünlüğün kaldırılması için sunulan kurbanlar (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 15).

Nilgün Çıblak, “Mersin Tahtacıları” isimli çalışmasında kurban çeşitlerini ilk önce kanlı ve kansız kurbanlar olarak ikiye ayırıyor. Daha sonra bu kurban çeşitlerini amaçlarına göre şu şekilde grupluyor:

- 1) İstenilen şeyi elde etmek için işin başında sunulan kurbanlar,
- 2) Adak kurbanları,
- 3) Doğaüstü güç ve güçlerle barışıklığı sürdürmek için sunulan kurbanlar (Çıblak, 2005: 152)

Biz de çalışmamızın bu bölümünde kurban çeşitlerini gruplandırırken Çıblak’ın bu tasnifine sadık kalıyoruz ve şu şekilde bir sınıflandırma yapıyoruz:

1.2.1. İstenilen Bir Şeyi Elde Etmek İçin İşin Başında Sunulan Kurbanlar

1.2.1.1. İkrar Alma Kurbanı

İkrar alma ceminde ikrarı alınan talip tarafından hayırlı alınması için önce dedeye, daha sonra dede tarafından kurbancıya teslim edilen cebrailin pişirilip dolu eşliğinde yenilmesi şeklinde sunulan kurbandır. Yapılan cemin hayırlar getirmesi için sunulur

1.2.1.2. Musahip Kurbanı

Musahiplik ceminde, musahip olmaya talip iki aile tarafından ortak alınan ve dede tarafından kurbancıya sunulan koç ya da cebrailin kurbancı tarafından kesilip dolu eşliğinde başta dede olmak üzere ceme katılan herkes tarafından yenilmesi biçiminde sunulan kurbandır. Aynı ikrar alma ceminde olduğu gibi, yapılan cemin hayırlar getirmesini amaçlayan bir ritüeldir.

1.2.1.3. Ocak Kazma Kurbanı

Ocak kazma töreninin bitiminde, yeni ev sahibinin duası verilen ve niyaz edilen ocakta pişirip hazırladığı kurbanın (koç ya da cebrail) dolu eşliğinde yenilmesine dayanan kurban çeşididir. Yapılan törenin hayırlar getirmesi amaçlanır.

1.2.1.4. Ölüm İle İlgili Sunulan Kurban

Ölen kişinin ruhunun huzura kavuşması ve öbür dünyada rahata ermesi için sunulan kurbanlardır. Erkek hayvanların yanı sıra bir lokmadan ya da elmadan bile bu çeşit kurban olabilir.

1.2.1.5. Düğünlerde Sunulan Kurban

Yeni evlenen çifte bu evliliğin huzur ve hayır getirmesi için kesilen ve davetliler ile birlikte yenilen kurban çeşididir.

1.2.1.6. Pay Kurbanı

Tahtacıların ağaç kesimine başlamadan önce, kesim esnasında herhangi bir kaza ve olumsuzluk yaşamaması için sundukları kurbandır (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 14).

1.2.1.7. Adak Kurbanları

Herhangi bir olumsuzluk ve bu olumsuzluktan kurtulma, doğum, evlenme ya da bir işin içinden alınımın akıyla çıkma, para ve eşya edinme durumlarında kişinin önceden, kendisinden üstün güç huzurunda vaat ettiği ve “yapacağım” dediği adaklar sonucunda gerçekleştirilen kurbanlardır. Kişinin ekonomik durumuna göre hayvan, meyve-sebze, tatlı-börek vb. şeyler adak olabilir (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 13, KK. 14).

1.2.2. Doğaüstü Güç ve Güçlerle Barışıklığı Sürdürmek İçin Sunulan Kurbanlar

1.2.2.1. Kurban Bayramı Kurbanı

Kurban Bayramında kesilen kurbanın önce kesen aile daha sonra konu komşunun iştirak edip yenmesi ile sunulan kurban çeşididir.

1.2.2.2. Muharrem Kurbanı

Muharrem ayının son günü, bu ayın sona ermesi ile birlikte, geride kalan bu ayın ve bu ayda tutulan orucun hayırlar getirmesini amaçlayan kurban şeklidir. Kanlı (koç, cebrail) ve kansız (elma, kömbe, lokum, tatlı) kurban sunulabilir. Sunulan kurban konu komşu davet edilerek hep birlikte yenir.

1.2.2.3. Hıdrellez ve Nevruz Kurbanı

Nevruz'da (21 Mart) ve Hıdrellez'de (6 Mayıs) toplanan Serik Tahtacıları cebrail keserler ve kestikleri kurbanın etiyle kazanlarda pilav yaparlar. Daha sonra bu pilav o mahallede yaşayan canlar ile birlikte önceden yapılmış kömbeler de dahil edilerek yenilir. Burada hem kesilen cebrail hem de kömbe kurban statüsü kazanmaktadır.

1.3. BEREKET TÖRENLERİ

1.3.1. Nevruz

Nevruz, Farsça “yeni gün” anlamına gelen “Nev” ve “Ruz” kelimelerinin birleşmesiyle ortaya çıkan bir ifadedir (Çıblak, 2005: 163). Yaşar Kalafat’a göre;

Bugün yeniden doğuş günüdür. Yeniden doğan veya yenilenen sadece insanlar değildir. Bugün hayvanların, bitkilerin bütün âlemin yeniden doğuşu olarak algılanır. Yeniden doğma muhakkak ve sadece ana rahminden yumurtadan veya topraktan çıkmak değildir. Yeni bir yılın başlangıcı olan yeni yılla birlikte duygular ve fikirler de yenilenmek durumundadır. Aklanmış ve paklanmış bu yeni his ve düşünceler yeni hayata yansıtılmaya çalışılır, çalışılmalıdır(Kalafat, 2011: 83).

Nevruz kutlamaları Türklerde Mete Han zamanından beri görülmektedir (Şengül, 2006: 169). Anadolu haricinde İran ve Orta Asya’da da kutlanılan Nevruz, Serik Tahtacıları arasında “Sultan Nevruz” olarak da bilinir (KK. 2, KK. 4, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

Miladi 21 Mart, rumi 9 Mart gününe denk gelen Nevruz, Serik Tahtacıları arasında da büyük bir coşku ve heyecanla kutlanır. O gün isteyen mezar ziyaretine gider, isteyen ailesi ve komşuları ile birlikte kırlara çıkıp, yiyip içip oynar.

Tahtacılar arasında Nevruz günü kesinlikle ağaç kesilmez. Eskiden ateş üstünden de atlanırmış ama şimdi böyle bir geleneğe rastlanmaz. Ayrıca, Tahtacılar Nevruz gününü Hz. Ali’nin doğduğu gün olarak kabul ederler (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14, KK. 15).

Serik Tahtacıları, Nevruz günü akşam ezanından sonra Serik Türkmenler Derneği’nde toplanırlar ve daha önceden kesilmiş cebrailin etiyle hazırlanan pilavı kömbeler eşliğinde yerler. Pilav kazanlardan tabaklara aktarılırken ve kömbeler eşit bir şekilde pay edilirken “Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!” denilir. Ayrıca hazırlanan yiyecekler yenildikten sonra dua verilir.

1.3.2. Hıdrellez

‘‘Hıdrellez’’ kelimesi Hızır ve İlyas peygamberlerin isimlerinin halk dilinde birleştirilmesi ile ortaya çıkan bir kelimedir. İnanişaya göre, 6 Mayıs günü karalardan sorumlu Hızır peygamberle, denizlerden sorumlu İlyas peygamber bir araya gelir. Hıdrellez günü, bu iki peygamberin bir araya geldiği gün olduğu inancı altında, kışın sona erip yaz mevsiminin başlangıç günü olarak kutlanmaktadır (Ocak, 2012: 145, 148).

Serik Tahtacıları arasında Hıdrellez bir bayram havası ile yaşanmakta ve kutlanmaktadır. Tahtacılar arasındaki inanişaya göre, Hıdrellez sabahı erkenden kalkıp dışarıda otların üzerinde bulunan çiğ taneleri ile yüzünü yıkayıp dilek dileyen kişinin dileği kabul olmaktadır (K. 13).

Hıdrellez günü kırlara çıkılır, piknik yapılır. İsteyen mezar ziyaretine gider. Aynı Nevruz’da olduğu gibi bugünde ağaç kesmek yasaktır. Ayrıca, Hıdrellez gecesi hayvanların yularları serbest bırakılır ve ahırların kapıları açık tutulur (KK. 2, KK. 4, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 15).

Serik Tahtacıları, aynı Nevruzda olduğu gibi Hıdrellez akşamı Serik Türkmenler Derneği’nde bir araya gelip bu sevinçli günü kutlarlar. Nevruzda yapıldığı gibi cebrail kurban edilir, kurban edilen cebrailin etiyle pilav yapılır ve evlerde hazırlanmış olan kömbelerin eşliğinde dua da verilerek yenilir. Böylece Hıdrellez kutlanmış olur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARINDA HAYATIN GEÇİŞ DÖNEMLERİ

İnsan hayatında üç önemli geçiş dönemi mevcuttur. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Bu üç önemli dönem kendi içerisinde alt dallara ayrılır ve bu alt dallar çevresinde kümelenmiş birtakım büyü, dua ve inanç pratikleri uygulanır.

Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden korumaktır (Örnek,2000: 131).

1. DOĞUM

Doğum, hemen her toplumda her zaman mutluluk veren, kutlu bir olay olarak kabul edilmiştir.

Her doğum ailenin, akrabaların sayısını arttırmaktadır. Özellikle küçük topluluklarda aileler nüfuslarının çokluğuyla kendilerini güçlü hissetmektedirler. “Çocuk ocağı tüttürür” sözü de buradan gelmektedir (Artun, 2011: 144).

Doğum, kadına duyulan toplumsal saygınlığı arttırır, onun aile ve akrabaları içindeki yerini sağlamlaştırır. Erkek ise, evlat sahibi olmakla hem geleceğe güvenle bakar hem de dostların ve akrabaların arasında saygınlık kazanmış olur (Artun, 2011: 144).

Geleneksel doğum çevresinde gelişen uygulamalar morfolojik özellikleri bakımından üç evredir. Bunlar:

1) Doğum öncesi, 2) Doğum sırası, 3) Doğum sonrasıdır. (Artun, 2011: 145)

1.1. DOĞUM ÖNCESİ

Bu dönem, çocuk sahibi olmaya karar verilmesinden başlayarak, doğum olayının başladığı döneme kadar olan bölümü içermektedir (Artun, 2011: 145).

1.1.1. Kısırlığı Giderme-Gebe Kalma

Günümüzde, özellikle şehir merkezlerinde oturan Tahtacılar çocuk sahibi olamıyorlar ise ilk önce tıbbi yöntemlere yani doktora başvuruyorlar. Eğer bu şekilde bir sonuç alamıyorlar ise halk hekimliğine dayanan birtakım yöntemlere ve büyüsel işlemlere başvuruyorlar. Eskiden, göçebe tahtacılık yapıldığı zamanlar doktor zor bulunduğu için, bu konuda başvuru tek yöntem halk hekimliği ve büyüsel nitelikte olan yöntemler idi.

Serik Tahtacılarında çocuk sahibi olamayan kadınlar şunları yapıyorlardı:

Tahtacı kadınları, gebe kalamıyorlar ise muska yazan herhangi bir hocaya giderler ve ‘‘*ıstıra muskası*’’ yazdırırlar. Gebe kalamayan kadın bu muskayı doğum yapıncaya kadar üzerinde taşır (KK. 13, KK. 16).

Eğer, bir Tahtacı kadını gebe kalamıyor ise başvuru yöntemlerinden birisi de yatır ve türbe ziyaretine gitmektir. Yatır ve türbe ziyaretine giden kadın burada bir kurban keser ve çocuk sahibi olmayı diler. Bundan sonra, kadın gebe kalabilirse yine bir kurban daha keser ve bunu fakir fukaraya dağıtır. Serikli Tahtacıların gittikleri ziyaret yerlerinin başında Elmalı’daki Abdal Musa türbesi, Gaziantep İslahiye’de bulunan İbrahim-i Sani türbesi ve Akseki’de yer alan Emirşıklar türbesi yer almaktadır (KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Aslında, yeni evlenen çiftin bebek sahibi olabilmesi için yapılan uygulamalar daha düğün esnasında başlar. Serik Tahtacılarında gelin yeni evinin kapısından henüz içeri girerken kucağına bir çocuk -bilhassa erkek çocuk- verilir. Tahtacılar göre, bu tılsım sayesinde yeni gelinin erkek çocuğu olacaktır (KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Çocuğu olmayan gelinin kasığı düşmüş ise kasığı iş bilen bir ebe kadın tarafından yerine getirilir ve bundan sonra gelin gebe kalır (KK. 13, KK. 16).

Ayrıca, çocuğun kırklanması töreninden sonra kırklanan çocuğu kucağına alan ilk kadının hamile kalacağına inanılır (KK. 13).

1.1.2. Aşerme

Hamile kadının canı vakitli vakitsiz yiyecek şeyler ister, buna ‘‘aşerme dönemi’’ denmektedir. Kadın, halk deyimiyle aşerme aşamasına gelince bazı şeyleri yapmaktan, özellikle belirli yiyecekleri yemekten kaçınır ya da tersine belirli yiyecekleri yemeye özen gösterir (Örnek,2000: 134).

Halk dimağında ‘‘aşerme’’ adıyla bilinen sözcüğün aslı ‘‘aş verme’’ şeklindedir ve yiyecek şeylerden tiksilmek demektir. Ancak, zamanla halk arasında anlam değiştiren ifade ‘‘hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması’’ anlamına gelmiştir. Bu dönemde gebe kadının canının çektiği her şey temin edilmeye çalışılır (Boratav, 1999: 146).

Bilhassa, çocuğun sağlıklı ve güzel doğması için bu yiyecekler mümkün olduğunca elde edilmeye çalışılır. Gebe kadının canının çektiği şey elde edilemezse çocuğun sağlıksız ya da kusurlu doğacağına inanılır.

Serik Tahtacıları arasında aşeren kadına ‘‘*başı kel*’’ de denir (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Tahtacı kadınlarına aşerme esnasında canlarının en çok hangi yiyecekleri çektiğini sorduğumuzda daha çok tatlı yiyecekleri istediklerini öğrendik:

Bu yiyecekler arasında en sık istenenler karpuz, ayva reçeli ve baklavadır. Ayrıca; ekşi erik, kırmızı et vb. yiyecekleri de istediklerini belirttiler (KK. 13, KK. 16).

Tahtacılar göre, gebe kadın aşerirken güzel insanlara ve varlıklara bakarsa çocuğu güzel ve sağlıklı olur. Ancak, hastalıklı ve çirkin şahıslara bakarsa çocuk hasta ve çirkin doğar (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

1.1.3. Gebe Kadının Kaçınmaları

Gebe kadınların hamilelikleri süresince doğacak çocuklarının sakat çirkin, hayırsız vb. olumsuz özelliklere sahip olmaması için bazı davranışlardan kaçınması, kimi yiyecekleri yememesi, buna karşılık çocuğun sağlıklı, güzel ve iyi huylu olması için bazı uygulamaları yerine getirmesi gerekmektedir (Çıblak, 2005: 169).

Serik Tahtacılarında hamile kadının kaçınmaları şunlardır:

Hamile kadına yük kaldırıılmaz, ayrıca hamile kadın yüksek yerden atlatılmaz (KK. 13, KK. 16).

Hamile kadın cenaze törenine götürülmez (KK. 2, KK. 13, KK. 16).

Doğacak çocuğun balık ağızlı olmaması için gebe kadına balık yedirilmez (KK. 13, KK. 16).

Gebe kadın çirkin insanlara ve hayvanlara baktırılmaz. Nitekim bunlara bakarsa doğacak çocuk da o kişi ve varlıklara benzeyebilir. Gebe kadın güzel insanlara bakar (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Çiğere dokunulmaz, çünkü doğacak çocuğun herhangi bir yerinde etten ben çıkabilir (KK. 13, KK. 14, KK. 16).

1.1.4. Bebeğin Cinsiyetinin Tayini

Kadının hamileliği aşamasında merak edilen ve önem verilen konulardan birisi de çocuğun cinsiyetidir. Tahtacılar arasında çocuğun cinsiyeti üzerine özel bir istek pek de yoktur. Onlar için genellikle kız veya erkek olması fark etmez. “Sağlıklı olsun yeter” derler. Ancak, tespitlerimize göre bir yandan da özellikle baba tarafından bir erkek evlat beklentisi mevcuttur. Buna sebep olarak da, erkek evladın nesli devam ettirecek kişi olması ve “erkek evlat ocağı tütürür” anlayışının var olması gösterilir (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Araştırma sahamızda çocuğun cinsiyetinin tayinine yönelik bazı inanışların var olduğunu tespit ettik. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Hamile kadının yüzü güzelleşirse kız çocuğu olacaktır ancak, hamile kadının yüzü çirkinleşirse erkek çocuk olacağına inanılır (KK. 13, KK. 16).

Gebe kadının karnı önüne doğru sarkık olursa oğlan çocuğu; yanlarına doğru şişkin olursa kız çocuğu doğacaktır (KK. 13, KK. 16).

Gebe kadının yürüyüşü hızlı ise erkek; yavaş ise kız çocuğu doğacağına inanılır (KK. 13).

Hamile kadının canı tatlı ister ise oğlu; ekşi ya da acı isterse kızı olacağına inanılır (KK. 13, KK. 16).

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz inançlar Serik Tahtacıları arasında halen mevcuttur. Ancak, günümüzde tıbbın ilerlemesi ile birlikte belli bir gebelik sürecinin arkasından çocuğun cinsiyeti doktordan öğrenilebilmektedir.

1.2. DOĞUM SIRASI

1.2.1. Doğum Hazırlığı

Doğum yapacak kadına ve doğacak çocuğa ait bütün eşyalar yakınları tarafından temin edilir ve doğum sancısının sıklaşması ile birlikte gebe kadın hastaneye götürülür. Gebe kadın ve doğacak çocuk için hazırlanan eşyalardan bazıları gecelik, terlik, el bezi, havlu, çocuk bezi ve çocuğun kundağıdır (KK. 13, KK. 16).

1.2.2. Doğum Anı

Çocuğun doğmasına yakın gebe kadın bol bol yürütülür. Bu şekilde doğumun kolaylaşacağına inanılır (KK. 13).

Bunun yanında kaynanasının elinden gebe kadına su içirilir (KK. 16).

Ayrıca, doğumu “ebe kadın” yaptırıyorsa, hamile kadının karnı “el benim değil, Eşe Fatma anamızın eli” diyerek ovulur. Yine bu şekilde doğumun kolay geçeceğine inanılır (KK.2, KK. 13, KK. 16).

1.2.3. Göbek Kesme ve Eş (Plasenta)

Çocuğun doğmasından ve canlandırılmasından sonra yapılan ilk iş çocuğun göbek bağının kesilmesidir. Bu işlem en basitinden bir makas yardımıyla yapılır. Göbek bağı, gebelik esnasında anne ve bebek arasındaki ilişkiyi düzenler. Çocuğun bahsedilen bu bağ yardımıyla beslenmesi sağlanır.

Serik Tahtacıları’na göre, bebek ile göbek bağı arasında yakın bir ilişki vardır. Bu yüzden, göbek bağı ile ilgili bazı inanış ve uygulamaların olması doğaldır. Göbek bağı öyle rastgele yerlere gömülüp saklanmaz.

Tahtacılar göre; eğer göbek bağı okul bahçesine gömülürse ya da bir kitap arasına konulursa çocuğun ileride okuyacağına inanılır (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Tahtacılar göçebelik zamanında ağaç işi yaparlarken, çocuğun ağaç işine yatkın olması ve bahtının açık olması için göbek bağına ağaç dibine gömerlermiş (KK. 13, KK. 16).

Eğer, çocuğun ileride mal mülk sahibi, zengin bir kişi olması isteniyorsa göbek bağı bir tarlaya ya da ticaret yapılan bir iş yerinin bahçesine gömülür (KK. 2, KK. 4, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Görüldüğü gibi, Tahtacılar arasında var olan göbek bağı ile ilgili inanış ve uygulamalar çocuğun ileride kazanacağı özellikleri ve hayat şeklini yakından ilgilendirmektedir.

1.3. DOĞUM SONRASI

1.3.1. Çocuğun Tuzlanması

Serik Tahtacıları, doğumu takiben 9. veya 10. gün içinde çocuğun tuzlanması işlemini gerçekleştirirler. Çocuğun tuzlanması ile birlikte teninin kötü kokması engellenmiş olur (KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Çocuğun tuzlanması şöyle yapılır:

Tuzlama işleminde ilk önce bebeğin tüm vücuduna tuz sürülür. Tuzun üstünden bal ve süt de sürülür. Yaklaşık iki saat bu şekilde bekletilen çocuğa bu sürenin sonunda banyo yaptırılır (KK. 13, KK. 16).

Kaynak şahıslarımızdan duyduğumuza göre, tuzun yanında bal sürülmesinden amaç, tuzun bebeğin ciğerini yakmasını engellemek, bebeğin tatlı dilli ve yumuşak huylu olmasını sağlamaktır (KK. 13, KK. 14, KK. 16).

1.3.2. Loğusalık

Yeni doğurmuş kadına “*loğusa*” adı verilir. Loğusalık dönemi doğumdan sonraki kırk günü kapsar (Artun, 2011: 164).

Bu kırk günlük dönemde loğusa kadın birtakım kaçınımlarla öne çıkar. Zira loğusalık döneminde kadın türlü zararlı etkilere açık durumdadır.

Tahtacılar arasında “*loğusanın mezarı kırk gün açık olur*” diye bir inanış mevcuttur (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Araştırma sahamızda loğusaya “*kırkklı kadın*” adı verilmektedir (KK. 2, KK. 13, KK. 16).

Tespitlerimize göre;

Kırkklı kadın ve çocuk kırk gün boyunca dışarıya çıkarılmaz (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Eğer, kırklı kadın ve çocuk bu süre içinde hastalanmış ise buna ‘‘kırk basması’’ adı verilir (KK. 2, KK. 13, KK. 16).

İki kırklı kadın karşılaşır iseler, kırk basmaması için dikiş iğnesi değiştirirler (KK. 13, KK. 16).

Kırklı kadının ve çocuğun üzerine al örtü örtülür (KK. 2, KK. 13, KK. 16).

1.3.3. Albastı (Al Basması)

Loğusalık döneminde bebek ve özellikle anne için en büyük tehlikelerden birisi albastı, al basması hastalığıdır. Bu hastalığa al karısı ya da albastı adı verilen olağanüstü ve kötü bir ruhun sebep olduğuna inanılır (Çıblak, 2005: 173).

Tahtacılar arasında albastının şerrinden korunmak için yapılan uygulamalar ve inanışlar şunlardır:

Kırklı kadının ve çocuğun üzerine kırmızı (al) örtü örtülür (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Kırklı kadının ve çocuğun yastığının altına demir parçası ya da makas konulur (KK. 13, KK. 16).

Ayrıca, kırklı kadın ve çocuğun bulunduğu evden dışarı ateş, un ve tuz verilmez (KK. 13, KK. 16).

Lohusalara musallat olan ve albastı, al karası, albis ya da almis adlarıyla bilinen bu kötü ruh ve inancı, Çin Seddi’nden Akdeniz’e, Buz Denizi’nden Hind’e kadar yayılmıştır ve Türk folklor ve hurafelerinde de yer almıştır (İnan, 1995: 169).

1.3.4. Kırklama

Çeşitli tehlike ve hastalıklara açık olan ve kırk gün boyunca bunlardan korunan kadın ve çocuğun, bu süre sonunda temizlenip arındırılması için yapılan törene ‘‘kırklama’’ denilir.

Bu törene sadece kadınlar katılabilmektedir. Kırklama töreni şu şekilde yapılmaktadır:

Kırklama töreni yapılacağı komşu ve akraba kadınlara önceden haber edilir. Ayrıca, bu tören için koyun ya da cebrail kesilir, kesilen hayvanın etiyle yemekler hazırlanır. Kırklama töreni için önceden toplanan kırk tane taş temiz bir tabağın içine konulur. Yine temiz bir kaşıkla bu tabağın içine kırk kaşık su damlatılır. Tabağın içindeki su dua ve salavatlarla çocuğun ve annenin üzerine dökülür. Ardından çocuk iyice yıkanır. Temiz elbiseleri giydirilir. Evli ve musahipli bir kadın, o yoksa törende hazır bulunanların en yaşlısı kadın bir ucundan, diğer bir kadın öbür ucundan tutmak suretiyle çocuk battaniyenin içinde ‘‘Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!’’ denilerek

ve salavat getirilerek üç kez yuvarlanıp sallanır. Daha sonra, anne de yıkanır ve temiz elbiselerini giyer. Çocuk sahibi olamayan kadınların uygulamalarından bahsettiğimiz bölümde de belirtildiği üzere, kırklanan bebeği kucağına ilk alan kadının gebe kalacağına inanılır. Törenin sonunda herkes sofraya oturur ve hazırlanan diğer yemekler ile kurbanın eti yenilir. Böylece kırklama töreni sona ermiş olur (KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Burada, öteden beri Türk kültüründe önemli bir yer tutan kırk sayısının önemini ve kırklama töreni bağlamında bu sayıya atfedilen kutsallığı görmekteyiz.

Gagauz Türklerinde, çocuk doğduktan kırk gün sonra vaftiz edilir (Güngör, 1997: 201). Doğumdan kırk gün sonra yapılan bu vaftiz töreni Tahtacıların kırklama ritüeline çok benzemektedir.

1.3.5. Kütük Atma

Eğer, bir Tahtacı ailesinin erkek evladı dünyaya gelmişse ‘‘kütük atma’’ merasimi yapılır. Söz konusu merasim şu şekilde yapılır:

Tamamı bekâr gençlerden oluşan bir grup kişi ormana gider ve ardıç ağacı keserler. Kestikleri ağacın gövdesinden hazırladıkları kütüğü erkek evladı dünyaya gelen ailenin evinin önüne getirirler ve havaya silahla ateş ederek ‘‘ardıç gibi dallı, babası gibi döllu olsun’’ diyerek evin önüne atarlar. Çocuğun babası merasimi gerçekleştiren gençlere rakı ve koç, koç yoksa cebrail alır. Böylece kütük atma merasimi gerçekleştirilmiş olur (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK.9, KK. 10, KK. 14, KK. 15).

Kütük atma törenine Burdur Yörükleri arasında da rastlamaktayız (Eröz, 1991: 59). Burada dikkat çeken bir nokta var; o da kütüğün ardıç ağacından elde edilmesidir. Abdülkadir İnan, ardıç ağacının kutsallığından bahsetmektedir. Hatta Manas Destanında kısır kadınlara çocuk veren ardıçlı mezardan bahsedildiğini belirtmektedir (İnan, akt. Selçuk, 2008: 205-206). Ardıcın doğurganlığı ve verimliliği temsil etmesi dikkate değerdir.

1.3.6. Ad Verme

Genellikle doğumdan hemen sonra yapılan ve çocuğun hayatında mühim bir yer tutan uygulamalardan birisi de ad vermedir. Bu mesele önemlidir; çünkü çocuk hayatı boyunca kendisine verilen ad ile çağrılıp bilinecektir.

Serik Tahtacılarında, çocuğun adı doğumdan hemen sonra verilmektedir. Eğer, ailenin en büyük kişilerinin ya da anne-babanın doğumdan önce diledikleri ve kararlaştırdıkları bir isim varsa doğan çocuğa o isim verilmektedir. Eskiden, dedenin Tahtacı toplumu üzerinde daha etkin olduğu dönemlerde çocuğun adını dedeler vermekteydi (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Çocuğa isim olarak, daha çok erkeklerde Ali, Muhammed, İbrahim, Ahmet, Hasan, Hüseyin, Veli, Mustafa; kızlarda Ayşe, Fatma, Elif, Meryem, Hatice, Zehra gibi isimler verilmektedir (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Çocuğun ismi verilirken, çocuğa verilen ismin kaynağına duyulan sevgi ve hayranlık hisleri de belirleyici olmuştur. Mesela; Hz. Ali sevgisinin üst düzeyde olduğu bir toplumda Ali adının çocuklara ad olarak verilmesi kaçınılmaz bir durumdur. Serik Tahtacıları arasında Sani, Musa ve Kemal adlarına da çok rastladık. Sebebini sorduğumuzda, neden olarak İbrahim-i Sani'ye, Mustafa Kemal'e ve Abdal Musa'ya duyulan sevgi ve saygıyı belirttiler. Tahtacılar arasında on iki imama duyulan sevgi ve saygının neticesinde de bu zatların adlarını (Naki, Kazım, Zeynel, Cafer vb.) çocuklarına koyduklarını öğrendik (KK. 2, KK. 4, KK. 5, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Tahtacılar, dini nedenlere bağladıkları sebeplerle çocuklarına isim olarak ilk üç halifenin isimleri olan Bekir, Ömer ve Osman'ı asla koymazlar (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Erkek evlat isteyen ancak devamlı kız çocuğu olan aileler de kız çocuklarına Yeter, Döndü, Döne, Songül gibi isimler vermektedirler. Ayrıca, Tahtacılar arasında çocukları devamlı ölen aileler, çocuklarına isim olarak erkek ise Yaşar, Dursun, Satılmış; kız ise Durdu, Satı gibi ölüm ruhunu yanıltmaya yönelik isimler verirler (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Eski Türk geleneklerini incelediğimiz zaman da, öteden beri toplumda çocuğun ismini ulu kabul edilen şahısların verdiğini görmekteyiz. Örneğin; Dede Korkut Hikâyeleri'nde anlatılan boylarda çocuklara ad verme merasiminde Dede Korkut bizzat ön plana çıkmakta, çocuğun göstermiş olduğu bir hüner ya da kahramanlığa bağlı olarak ismini vermekte ve "adımı ben verdim, yaşını Allah versin" demektedir (Ergin, 2004: 83).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde görmüş olduğumuz bu olgu, bize Alevi – Bektaşî toplumu üzerinde dedenin sahip olduğu saygınlığı ve otoriteyi hatırlatmaktadır.

1.3.7. Çocuğu Olmayan Kadınlar ve Uygulamaları

Serik Tahtacıları'nda, doğan çocuğu yaşamayan ve devamlı ölen kadınlar kutsal saydıkları bir yatıra gidip dilek dileyip adak adarlar. Eğer, daha sonra doğan çocuk öncekiler gibi ölmezse ve yaşarsa, adak adayan kişi hemen o türbeye gidip adadığı kurbanı kesmelidir (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Kaynak şahıslarımızdan Meryem Üstün, yıllar önce ikiz erkek çocuklarının öldüğünü, bunun üzerine kayın babasının İslahiye'de bulunan İbrahim-i Sani hazretlerinin türbesine gidip erkek torununun olması ve ölmemesi için adak

adadığını, bir müddet sonra da bir erkek evlatları olduğunu, kayın babasının çocuğun ismini İbrahim-i Sani hazretlerinden esinlenerek Sani koyduğunu belirtti (KK. 13).

Tahtacılar da çocuğu yaşamayan ve devamlı ölen kadınların başvurdukları uygulamalardan birisi de çocuğa erkek ise Yaşar, Dursun, Durali, Satılmış; kız ise Durdu, Satı vb. isimleri vermeleridir. Söz konusu isimlerin verildiği çocukların ölmeyip yaşayacaklarına inanılır (KK. 2, KK. 4, KK. 5, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Ayrıca, devamlı erkek çocukları ölen ebeveynler, doğan bebek yine erkek ise yedi sene saçını kesmezler. Yedinci senenin sonunda, aynı zamanda kurban da keserek çocuğun saçını keserler. Kaynak şahıslarımıza bunun nedenini sorduğumuzda, erkek çocuğun saçını kesmeyerek, çocuğun kız çocuğu olduğu izlenimini yaratıp Azrail'i kandırmak ve uzaklaştırmak olduğunu söylediler (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Abdülkadir İnan'ın verdiği bilgiye göre, Orta Asya Türk topluluklarında da çocukların yaşamaları amacıyla onlara Yaşar, Dursun, Ölmezbay, Taştan, Kurç (Çelik) gibi isimler verilmektedir (İnan, 1995: 174).

1.3.8. Duşak – Köstek Kesme

Duşak kesme veya köstek kesme geleneği Tahtacılar arasında yürüme çağına gelen, fakat tam yürüyemeyen, ayakları birbirine dolaşan, devamlı düşen çocukların kendi yaşındaki çocuklar gibi yürüyebilmesi için uygulanmaktadır (Selçuk, 2008: 199).

Duşak kesme, tamamen büyüsel nitelikte bir uygulamadır ve şu şekilde yapılır:

Düzgün yürüyemeyen çocuğun ayakları arasına ip bağlanır ve bu şekilde yürümesi için salınır. Çocuk kız ise kadın, erkek ise erkek bir büyüğü, bu şekilde yürümeye çalışan çocuğun bacakları arasındaki ipi keser. Bundan sonra çocuğun ayaklarının dolaşmayacağına ve düzgün yürüyeceğine inanılır (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

1.3.9. Diş Dirgiti-Diş Hediği

Tahtacılar da çocuğun iki dişi görünür görünmez, akraba ve komşuların da iştirak ettikleri bir kutlama gerçekleştirilir.

Bu kutlamadan amaç; yiyeceği kutsama, çocuğun rızkını arttırma, bereketi çoğaltma ve çocuğun dişinin sağlam olmasıdır (Örnek, 2000: 162).

Serik Tahtacıları bu kutlamaya ‘*diş dirgiti*’, ‘*diş hediği*’ ya da ‘*diş buğdayı*’ adlarını verirler (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Diş dirgiti Şu Şekilde kutlanır:

Bu kutlama için buğday, darı ve nohut bir kazanın içinde haşlanır. Kutlamaya iştirak eden herkesin tabağına haşlanan tahıllardan konulur. Tabağındaki yiyeceği bitiren herkes tabağın içine gönlünden ne koparsa arılık niyetine para bırakır. Böylece diş dirgiti kutlanmış olur (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Tahtacılaraya göre, diş dirgitiinin yapılmasındaki amaç, çocuğun daha güçlü ve sağlıklı dişlere sahip olmasıdır (KK. 13, KK. 14, KK. 16).

1.3.10. Sünnet

Serik Tahtacıları'na mensup bir erkek çocuğun hayatındaki önemli aşamalardan birisi de sünnet olmasıdır. Tahtacılaraya göre sünnet için en uygun dönem, çocuğun hayatında üç aydan yedi yaşına kadar geçen zaman aralığıdır. Sünnet işi özellikle yedi yaşından sonraya bırakılmamaya çalışılır (KK. 2, KK. 4, KK. 9, KK. 14, KK. 15).

Tahtacılarada sünnet telaşı büyük oranda düğün eğlencesi ile birleştirilir. Sünnet düğünü sabahı dua ve salavatlar eşliğinde bayrak dikme töreni yapılır. Bayrak dikilmesinden önce bir koç kurban edilir ve bu kurbanın etiyle yemekler hazırlanır. Daha sonra hazırlanan bu yemekler yenilir. Yemek yendikten sonra eğlenceye geçilir. Glp oynanır; eğlence gerçek bir düğün havasında geçer. Sonra ocuk araba ile konvoylar eşliğinde gezdirilir. Eskiden bu iş at ile yapılmaktaydı. Akabinde, sıra çocuğun sünnet edilmesine gelir. Sünnet işi isteğe bağlı olarak sünnet düğününden bir hafta veyahut on gün önce de gerçekleştirilebilir. Düğünün sonunda misafirler sünnet olan çocuğa para takarlar ya da çeşitli hediyeler verirler. Böylece sünnet düğünü son bulmuş olur (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Nilgün ıblak ve Ali Selçuk'un verdikleri bilgiye göre, Mersin Tahtacıları arasında kirvelik geleneği mevcuttur (ıblak, 2005: 181; Selçuk, 2008: 213). Ancak Serik Tahtacıları arasında böyle bir geleneğe rastlamadık.

2. EVLENME

Evlenme, kadınıla erkeğin aile kurmak için yasaca birleşmeleridir (rnek, 2000: 185).

İnsan hayatındaki en önemli dönüm noktalarından birisi olan evlenme, bünyesinde barındırmış olduğu çeşitli tre, ritüel ve uygulamalarla ön plana çıkmaktadır. Eskiden görücü usulü ile evlenme revaçta iken, günümüzde değişen toplumla birlikte evlenme biçimleri de değişmiştir. Artık tanışıp anlaşarak evlenme revaçtadır.

Aynı değişimi Tahtacılar da görmekteyiz ki yukarıda bahsettiğimiz görücü usulü ile evlenmeden tanışıp anlaşarak evlenmeye geçiş onlar için de geçerlidir. Kendi ifadelerine göre, Tahtacılar arasında okuma oranı arttıka görücü usulü ile evlenme azalmıştır. Günümüzde cep telefonu ve diğer haberleşme araçları sayesinde sevgililer, nişanlılar çok kolay bir biçimde görüşüp anlaşabilmektedir (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Tahtacılar, eskiden bırakın Sünnilerden kız alıp vermeyi, diğer Alevi toplulukları ile evlilik konusunda bile katı idiler (Yörükan, 2006: 223-225). Ancak, bugünün şartlarında eğer uygun görülürse diğer Alevi zümrelerden hatta Sünnilerden bile evlenme söz konusudur. Bu bakımdan diyebiliriz ki, Tahtacılar günümüzde endogamiden egzogamiye geçiş sürecini yaşamaktadır.

Tahtacılar arasında kaçarak evlenme geleneği halen devam etmektedir. Eğer, kız ve oğlan birbirlerini seviyorlar ise ve kızın babası bu evliliğe onay vermiyor ise kız sevdiği oğlana kaar (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Serik Tahtacıları arasında tek eşlilik uygun görülür. İki ya da daha fazla evliliğe hoş gözle bakılmaz. Kişi, ancak eşi vefat ettiği zaman yeniden evlenebilir (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

2.1. KIZ İSTEME

Serik Tahtacılarında kız isteme şu şekilde olur:

Genellikle toplum içerisinde nder kabul edilen, lafı sözü dinlenen, yaşça büyük kimseler tarafından kız evine haber gönderilir. Kız evi bu ilk buluşma için ‘‘gelmesinler’’ demez. Kız evinin ‘‘gelsinler’’ diyerek davet göndermesi üzerine kız evine misafir olunur. Bu ilk buluşmada iki taraf birbirlerini tanır, sohbetler edilir ve daha sonra ayrılır. Akabinde, yeniden kız evine haber gönderilir. Kız evinin kararı olumlu ise ‘‘gelsinler’’ denir. Kız evi gönülsüz ise ‘‘gelmesinler, o iş olmayacak’’ diye cevap verilir. Kız evi gönüllü ise, perşembeyi cumaya bağlayan bir akşam bu kez kız istemek üzere kız evine yeniden misafir olunur. Oğlan tarafı yanında kahve de götürür. Kahveler içilir, sohbet yapılır ve bunu takiben ‘‘Allah’ın emri Peygamberin kavli ile’’ diyerek kız istenir. Bu ilk istemede kız tarafı ‘‘tamam olur’’ demez. ‘‘Bir düşünelim’’ denir. Kız tarafının  günlük düşünme süresi vardır. Bu üç günün sonunda yine misafir olunmak için kız evine haber gönderilir. Kız evi ‘‘buyurun gelin’’ diye haber yollar. Tekrar kız evine gidilir ancak, eli boş gidilmez. Mutlaka pasta, tatlı gibi bir hediye ile gidilir. Bu sefer kız ve oğlan tarafları arasında söz verilir. Bunu takiben, ziynet ve takı takılması, nişan tarihi gibi konular görüşülür. İleriki zamanlarda da düğün tarihi kararlaştırılır (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Eskiden Tahtacılar arasında süt hakkı ya da ana hakkı adı altında başlık parası uygulaması var iken, günümüzde bu tamamen kalkmıştır (KK. 2, KK. 13, KK.

14).Kaynak şahıslarımızdan Kazım Üstün, eşi Meryem Üstün için zamanında dört bin lira (bir dönüm tarla parası) başlık verdiğini belirtti (KK. 14).

2.2. NİŞAN

Eğer, kız tarafı illaki nişan istiyoruz der ise bu konu hakkında konuşulur, anlaşılır ve kararlaştırılan tarihte sazlı çalgılı nişan eğlencesi yapılır. Nişan kız evinde yapılır. Nişan günü kurban kesilir ve yemekler yapılır. Yapılan yemekler gelen misafirlerle birlikte yenilir. Daha sonra eğlenceye geçilir. Eğlenceden sonra yapılan bir tören eşliğinde yüzükler takılır. Yüzüklerin takılması ile birlikte oğlan ve kız için nişana gelen herkes tarafından para ve takı takılır. Bundan sonra nişan sona erer (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

2.3. OKU (DAVETİYE) DAĞITMA

Düğün gününden bir hafta önce bekar ve askerliğini yapmamış iki genç, halk arasında *oku* adı verilen düğün davetiyelerini dağıtmak için oğlan evi tarafından görevlendirilir. Tahtacılar düğün davetiyesi olarak daha önceleri cam bardak, kibrit ve buna benzer gündelik hayatta kullanılan gereçler dağıtmakta iken, günümüzde oku olarak davetiye, el ve yüz havlusu, gömlek vb. şeyler dağıtmaktadırlar. Görevlendirilen gençler, ev ev gezerek düğünün kimin kızı ile kimin oğlu arasında olduğu, nerde ve ne zaman olduğu hususlarında bilgilendirmede bulunarak birisi kız evinden diğeri oğlan evinden olmak üzere ikişer tane oku dağıtırlar (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

2.4. PİRTİ BİÇME (URBA GÖRME)

Tahtacılar arasında, kız evinin belirlediği bir günde pırtı biçme töreni yapılır. Törene erkekler katılmaz. Pırtı biçme töreninin yapılacağı kız evi tarafından evli bir kadın görevlendirilerek, ev ev gezerek bütün bayanlara duyurulur ve davet ederken her eve bir adet dikiş iğnesi takdim edilir. Eskiden pırtı biçmeye hemen hemen her hane katılırdı ve geline münasip giysilik kumaş getirilirdi. Günümüzde kumaş yerine pijama takımı, tişört ve buna benzer gündelik hayatta kullanılan giyecekler de getirilmektedir. Pırtı biçme günü geldiğinde, kız evinde sabahtan kızın giysi bohçası hazırlanır. Damat evinin kadınları da kız için hazırlanan giysi bohçasını kız evine getirir. Merasime katılacak bayanların hepsi toplandığında kızın pırtısını biçme merasimine başlanır. Bayanların içinden daha önce pırtı biçme merasiminde görev yapmış, bu işi bilen bir kadın görevlendirilir. Gelin adayı ortaya çağrılır. Öncelikle, damat evinden gelen gelin bohçası açılır ve kıza alınan giysilerin salavatlama işlemine başlanır. Görevli kadın eline aldığı giyeceği ayakta bulunan gelin adayının boyuna tutarak “Bismişah Allah Allah, Allahümme Salli Ala Seyyidine Muhammed, Muhammed’e salavat, kutlu olsun diyenlerin akıbeti hayırlı olsun” diyerek salavatlama işlemini yapar. Merasimde hazır bulunan herkes “Hayırlı uğurlu olsun” der. Oğlan evinin getirdiği giysilerin salavatlama işleminden sonra kız evinin

hazırladığı giyecek bohçasının salavatlama işlemi gerçekleştirilir. Daha sonra, kız ve damat tarafından akrabalar ve komşular ile törene katılanların getirdikleri giyecek ve urbaların salavatlama işlemi gerçekleştirilir. Salavatlama yapılmadan önce giysi ya da kumaşın kim tarafından verildiği söylenerek ikişer üçer, kızın boyuna tutulur ve salavatlama yapılır. Salavatlama işlemi bittikten sonra oğlan evinin getirdiği lokum, bisküvi ya da tatlı gelen davetlilere ikram edilir ve böylece merasim sona erer (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

2.5. DÜĞÜN

Düğün, evlilik yolunda çiftlerin attıkları en büyük adımdır. Düğünle birlikte çiftler birlikteliklerini dosta düşmana herkese ilan etmiş olurlar.

Eskiden, düğün zamanı olarak güz mevsimine daha çok rağbet varmış çünkü güz mevsimi işlerin azaldığı ve paranın ele geçtiği bir dönemmiş. Ancak, yerleşik hayata geçilip göçebe tahtacılığın bırakılması ile birlikte artık dört mevsim düğün yapılabiliyor (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK.16).

Araştırma sahamızda yaptığımız tespitlere göre, kız ve erkek tarafı nişandan sonra bir araya gelir ve düğün tarihi kararlaştırılır. Serik Tahtacılarında düğün başladığı günden itibaren iki gün sürer. Cuma günü sabah bayrak dikimi ile başlayan bir düğün, Pazar günü öğle sonu gelin alımıyla birlikte son bulur. Düğüne başta kız ve erkek tarafının yakın akrabaları olmak üzere o köyde ya da mahallede bulunan herkes davet edilir. Tahtacı düğünleri, düğünün başladığı gün sabahı gerçekleştirilen bayrak dikme merasimi ile başlar. Bayrak dikme merasimi gerçekleştirilmeden hiçbir düğün başlayamaz. Bayrak dikme töreni şu şekilde yapılır:

Düğün gününden bir gün önce, damat evi bayrak törenine katılacak olanları bir görevli tayin ederek törene davet eder. Düğün günü sabahı damat evinde toplanılır. Bayrak törenine kız tarafından katılım olmaz. Bu arada, bir yandan da biri bayrak töreninde bayrağa kurban edilmek, diğeri de kız evine götürülmek üzere iki adet koç ya da davar (erkek keçi) hazırlanır. Bayrak törenine katılacak davetlilerin toplanmasından sonra yeteri kadar uzunlukta (tahminen 3,5-4 m) ahşap bir sırığın ucuna bayrak bağlanır ve rulo halinde direğe sarılır. Akabinde, yaşlılar önde olmak üzere ve bayrak sırığı elde taşınmak suretiyle damat evinin kapısında toplanılır. Bayrak töreninde dua okuyup salavatlama yapacak kişi en önde olmak suretiyle herkes bayrak direğinin sırığını tutacak şekilde etrafında sıra olunur. Bayrak sırığını tutamayanlar birbirinin omzundan tutarak birbirlerine temas ederler. Bayrak töreninde salavatlama yapacak kişi duaya başlar ve üç kez “Bismişah Allah Allah, Allahümme Salli Ala Seyyidine Muhammed ve Ala Ali Seyyidine Muhammed, Muhammed’e salavat, hayırlı olsun diyenin akıbeti hayırlı olsun” der. Her salavatlama sonra herkes bayrak sırığını üç kez öper. Bundan sonra, kalabalıktan gür sesli birisi “vur davulcu!” diyerek hazır bekleyen davul zurna ekibine komut verir. Davul zurna ekibinin çalmaya başlaması ile birlikte kalabalıktan silah sesleri

yükselir - günümüzde şehirleşmenin el vermemesi nedeniyle silah atma pek yapılmamaktadır - . Bu arada, bayrağa kurban edilmek üzere bekletilen kurbanlık yatırılarak kesilir. Bayrak herkesin görebileceği bir yüksekliğe monte edilir. Katılanlara düğün sahibinin görevlendirdiği bir kişi tarafından birer adet mendil dağıtılır. Böylece bayrak dikme töreni bitmiş olur (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 11, KK. 14, KK. 15).

2.6. KINA YAKMA

Serik Tahtacılarında kına yakma merasimi şu şekilde yapılır:

Cumartesiye pazara bağlayan akşam damat evinde hazırlıklar yapılır ve kız evine “kına yakma” adı verilen merasimi gerçekleştirmek üzere gidilir. Kına merasiminden önce çalgı susturulur ve kimse oynamaz. Düğünde toplananlar kına merasimini izlemeye koyulur. Kına merasimi için önce bir cazgır görevlendirilir. Görevli cazgır, önce damadın yakın akrabalarının takılarını, sonra gelinin yakın akrabalarının takılarını anons eder ve altın takı türü eşyaları görevli bir kadına verir. Görevli kadın da verilen bu takıları salâvat getirerek kızın koluna ve boynuna takar. Takı ve altınların ardından cazgır, davetlilerin yeni çifte bağışladığı paraları anons eder. Bu arada evlenmemiş bekâr kızlar bir leğenin içinde kızın kınasını karmaya başlar. Bağış anonsunun bitmesinden sonra mani söylemek isteyen kadınlar kına manileri ve kına türküsü söylerler. Ardından kızın kınası yakılır; kızın ellerine yakılan kınadan arta kalan kına düğüne katılan bayanlara dağıtılır ve düğün kaldığı yerden tekrar devam eder (KK. 2, KK. 3, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

2.7. GELİN ALIMI-GELİN İNDİRME

Düğünün ikinci ve son günü -ki genelde bu gün Pazar günüdür- oğlan evi kız evine en az iki tane haberci göndererek gelin alımı için gelineceğini, bunun için saat vermelerini bildirir. Verilen saatte oğlan evinden düğün halkı kız evine gelini almak için gelir. Damat evi kız evinde gelini almak için fazla bekletilmez. Hazırlanan gelinin beline babası tarafından üç kez salavatlanarak kuşağı bağlanır ve duvağı örtülür. Kız evinde akrabaları ile helalleşen gelin baba evinin kapısına çıkarılır ve erkek kardeşleri tarafından damada teslim edilir. Bundan sonra düğün konvoyu kız evinden ayrılır ve oğlan evine gitmek için yola çıkar. Düğün konvoyu oğlan evine geldiğinde gelin ve damat gelin arabasından indirilmeden önce dua edilir ve gelin inerken gelin arabasının üzerine bir kadın tarafından şekerleme çerez türü yiyecekler serpilir. Damat ve gelin bir müddet oynatılır. Bu arada, adet gereği damada akrabaları tarafından para takılır. Düğün damat ve gelinin alkışlar eşliğinde evlerine girmeleri ile sona erer. Çok eskilerde, düğünlerde geline “kepez” denilen gelin başlığı yapılırdı. Ancak, şimdi böyle bir adet söz konusu değildir (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

2.8. NİKAH

Serik Tahtacıları arasında iki çeşit nikâh vardır: Birincisi resmi devlet nikahı, ikincisi dede veya dede sülalesinden bir şahsın kıydığı tarikat nikahıdır.

Resmi nikâh genellikle düğünden 15-20 gün önce kıyılır. Tahtacılar arasında en fazla rağbet ve itibar edilen nikâh çeşidi budur. Tarikat nikâhı ise, damat ve gelin gerdeğe girmeden hemen önce dede veya dede sülalesinden bir büyüğün öncülüğünde kıyılır. Bu nikâh Sünnilerin imam nikâhına benzemektedir. Günümüzde tarikat nikâhına fazla rağbet edilmemektedir.

2.9. BAŞ BAĞLAMA

Baş bağlama merasimi genellikle gerdek gecesinden sonraki gün yapılan bir törendir. Ancak, gerdekten sonra bir hafta içinde de yapılabilir. Tespitlerimize göre bu merasim şu şekilde yapılmaktadır:

Düğünden sonraki bir gün geline baş bağlama yapılacağı akraba ve komşu kadınlara dikiş iğnesi takdim edilerek duyurulur. Duyurulan gün gelin kalabalığın ortasına üzerinde iç çamaşırları kalacak şekilde getirilir. Geline Tahtacı Türkmenlerine özgü “üç etek” adı verilen giysi giydirilir. Bu giysiye Tahtacı kadınlarına özgü süslemeler ve boncuklar takıldıktan sonra gelin odanın ortasında yere diz çökmüş vaziyette bekletilir. Baş bağlamada görevli kadın kızın başına “terlik” adı verilen başlığı giydirir. Baş terliğinin üzerine damat evinde hazırlanan çeşitli renklerde yazmalar bağlanır ve çene altından şakaklara kadar uzanan telkari işçiliği ile yapılmış “tomaka” adı verilen bir çeşit takı takılır. En sonunda, baş bağlamada hazır bulunanlara yemek ikram edilir. Böylece baş bağlama töreni tamamlanmış olur. Bundan 30-40 yıl önceleri, baş terliğinin ön kısmına iki ya da üç sıra altın; altın sırasının üzerine de iki sıra gümüş para takılırmış. Ancak, şimdi böyle bir gelenek mevcut değil (KK. 2, KK. 3, KK. 13, KK. 16).

2.10. GELİNLİK ETME

Gelin, düğünden sonraki sabah damadın anne babası ve erkek kardeşinden birtakım takı ve hediyeler almak suretiyle onlarla konuşmaya başlar. Gelin bu takı ve hediyeler verilmeden damadın anne babası ve erkek kardeşi ile kesinlikle konuşmaz. Buna “gelinlik etme” denilir (KK. 13, KK. 14, KK. 16).

3. ÖLÜM

Aynen doğum ve evlenme gibi ölüm de hayatın geçiş dönemlerindedir. Ölüm de hayatın gerçeğidir. Ölümü kaçınılmaz son olarak da nitelendirebiliriz ki her nefis bir gün ölümü tadacaktır. Ölüm ve insanoğlunun ölüm üzerine uygulamaları öncesi, anı ve sonrası ile incelenmeye değer bir olaydır. Bu bölümde, Serik Tahtacılarının ölüme dair inanış ve uygulamaları öncesi, anı ve sonrası ile ele alınmıştır.

3.1. ÖLÜM ÖNCESİ

3.1.1. Ölümü Düşündüren İnanışlar

Serik Tahtacılarında baykuşun ötmesi iyiye yorulmaz. Baykuş öttüğü zaman o evden birisinin öleceğine inanılır. Tahtacılar göre baykuş habercidir. Tahtacılar da “ocağına baykuş konsun” diye bir beddua vardır (KK. 2, KK. 6, KK. 13, KK. 14).

Köpek uzun uzun uluduğu zaman o evden birisinin öleceğine inanılır (KK. 2, KK. 6, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Karganın ötmesi cenazeye işarettir (KK. 2, KK. 13, KK. 14).

Hayvanların uğurlu ya da uğursuz sayılmaları, sezilerinin güçlü olduğuna inanılması; onlarda görülen kimi değişik davranışların ve seslerin ölümün ön belirtisi olarak kabul edilmesine neden olmuştur (Çıblak, 2005: 193).

Tahtacılar da akşam dışarıya soğan, sarımsak ya da acı türü bir yiyecek verildiğinde o evden birisinin öleceğine inanılır (KK. 2, KK. 3, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Akşam dışarıya kazan verilmesi uğursuzluk getirir; o evden bir cenaze çıkacağına inanılır (KK. 2, KK. 3, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 16).

Serik Tahtacılarında rüyada görülen birtakım olayların da ölüme işaret ettiğine inanılır. Tespitlerimize göre bunlar şu şekildedir:

Rüyada at görmek ölüme işarettir. Zira at Azrail'dir (KK. 13, KK. 14).

Rüyada ağaç devrildiğini görmek de ölüme işarettir. O evden özellikle yaşlı birisinin vefat edeceğine inanılır (KK. 2, KK. 6, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Rüyada cenaze töreni gören kişinin yaşadığı evden birisinin öleceğine inanılır (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Tespitlerimize göre, bu saydıklarımıza ek olarak, yıldız kaydığı zaman da birisinin öldüğüne ya da öleceğine inanılır (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

3.1.2. Ölümünden Sakınmalar

Halk kültüründe ölümü uzaklaştırmak, etkisiz hale getirmek ya da ölüm ruhunu yanılmak için birtakım uygulamalara, kaçınmalara özen gösterilmekte; bunların yerine getirilmemesi durumunda ölüm olayının gerçekleşeceğine inanılmaktadır (Çıblak, 2005: 194).

Araştırma sahamızda tespit ettiğimiz ölümle ilgili birtakım sakınma ve uygulamalar şunlardır:

Ölen kişinin başında ve bulunduğu mekânda mutlaka tütsü yakılır. Tütsünün ölüm ruhunu uzaklaştırdığına inanılır (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Ölü yıkandıktan sonra, suyun kaynatıldığı kazan mutlaka teneşirin üzerine ters çevrilmiş bir şekilde konulur (KK. 2, KK. 3, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Cenazenin yıkanacağı su, her zaman kullanılanın dışında yeni bir ocakta ısıtılır. Daha sonra bu ocak bozulur (KK. 2, KK. 3, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Akşam olduktan sonra evden dışarıya tuz, süt, ekşi ve acı şeyler verilmez. Aynı zamanda eve de alınmaz (KK. 2, KK. 3, KK. 6, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Cenazenin yıkandığı yere üç gün boyunca yemek ve su bırakılır. İnanışa göre, ölen kişinin ruhu üç gün boyunca evin etrafında gezer. Onun için yemek ve su bırakılması ölüm ruhunu memnun eder ve ölüm ruhu hayattakilere musallat olmaz (KK. 2, KK. 13, KK. 16).

Ölü gömülürken cenazeye katılan herkes kürekle mezara toprak atar. Toprağı atan kişi küreği yere bırakır. Ondan sonra toprak atacak şahıs, küreği elden değil de yerden alır (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 14, KK. 15).

Cenaze kaldırıldıktan sonra ev silinip süpürülür. Böylelikle ölüm ruhu da temizlenmiş oluyor (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Cenazenin yıkandığı yere üç gün boyunca yemek ve su bırakma inancına benzer inanışları Perslerde, Beltirlerde ve Kazak Kırgızlarında da görmekteyiz (Roux, 1999: 161).

3.2. ÖLÜM SIRASI

3.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler

Ölüm döşeginde olan kişinin yattığı odanın kapısı açık tutulur. Ayrıca, kapıda dikilmek iyi sayılmaz. Ölen kişinin son nefesini vermesinin zorlaştığı ve ruhun mekânı terk etmekte zorluk çektiği kabul edilir (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

Ölüm döşeginde olan kişinin bulunduğu mekânda gürültü yapılmamaya çalışılır (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

Ölüm anı yaklaşan kişinin dudakları kurumuşsa, dudakları ıslak bir bez ya da pamuk ile nemlendirilir. Böylece, o kişinin can vermesi kolaylaştırılmış olur (KK. 2, KK. 3, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 15).

Ayrıca, ölüm döşeginde olan kişinin başucunda dualar ve Kur'an'dan ayetler okunur (KK. 2, KK. 13, KK. 14).

3.2.2. Ölüm Olayının Ardından Yapılan İşlemler

Ölüm olayının ardından ölüm haberini ilk önce komşular alırlar. Komşular ölüm haberini ölenin yakınlarının bağıırıp ağıtlar yakmaları neticesinde alırlar (KK. 13, KK. 14).

Diğer taraftan, Anadolu'da ölüm olayı genellikle şu yollarla duyurulur: Ölü sahipleri tarafından, komşular tarafından, camilerde salâ verdirilerek, belediye ya da muhtarlık hoparlörleriyle, gazete ilanlarıyla, radyo, telefon vb. aracılığıyla (Örnek, 2000: 213).

Serik Tahtacılarında cenaze evine “*ölgülük*” ya da “*yas evi*” denir. Ölüm haberinin duyulmasının ardından o köyde ve mahallede bulunan herkes işini gücünü bırakıp yas evine koşar. Ölen kişinin yakınlarının acısına ortak olunur. Ölen kişinin yakınları teselli edilir ve cenazenin defnedilmesi için gerekli olan hazırlıkların yapılması cenaze sahiplerine telkin edilir. Bir yandan da defin için yapılan hazırlıklara yardım edilir. Nefes bilen kişiler, cenazenin başında cenaze nefesleri okurlar. Ölen şahıs, sabaha doğru vefat ettiyse o gün öğle veya öğleden sonra cenazenin defnedilmesine çalışılır. Eğer, akşama doğru veya akşam vefat ettiyse bir gün sonra sabah ya da öğle defnedilir. O gece evinde bekletilen ölünün üzerine bıçak ya da demir parçası konulur (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 15).

3.2.3. Ölünün Hazırlanması

Serik Tahtacılarında ölen kişinin bedeninin toprağa defnedilmeden önce bazı hazırlık ve uygulamalardan geçtiğini görmekteyiz. Bunlar sırasıyla şu şekildedir:

Ölen kişinin elbisesi çıkarılır, çenesi çatılır ve ayakları düzgün bir şekilde uzatılıp bir ip veya tülbentle ayak başparmakları birbirine bağlanır. Vefat eden kişinin üzerine beyaz bir çarşaf örtülür. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, ölen şahsın çarşafının üzerine bir bıçak ya da demir parçası konulur. Eğer, ölen kadın ise eli, ayakları ve saçları kınalanır. Ölen kişinin cenazesi vefatından bir gün sonra defnedilecekse, sabah olduğunda ilk iş ölen kişiye kefen biçmek olur. Cenazenin başında mum ve günlük dediğimiz bir çeşit güzel kokulu baharat yakılır. Bundan sonra, cenaze yıkanmak için hazırlanır. Cenazenin yıkandığı suyun kaynatılması için o anda yapılmış bir ocaklık hazırlanır. Su, biri yıkama, diğeri de durulama amacıyla iki ayrı kazanda kaynatılır. Ölünün durulanması amacıyla kaynatılan suyun bulunduğu kazanın içerisine güzel kokular yayması için mersin (murt) dalı konulur. Araştırma sahamızda edindiğimiz bilgilere göre, Tahtacılar cenazelerini kendileri yıkamaktadırlar. Ölen kişi erkek ise ölünün bedenini erkek yıkar. Ölen kişi kadın ise ölen kişiyi kadın yıkar. Ayrıca, yıkayan kişinin bu işi bilen birisi olması lazımdır. Peştamal ve sabun hazırlandıktan sonra ölen kişinin cenazesi yıkayacak olan kişiye teslim edilir. Bundan sonra, cenaze yıkanır, kefenlenir ve tabuta konulur. Cenaze evden ayrılırken arkasından su dökülür (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 8, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Ölünün defnedilmeden önce, yıkanıp, temizlenip, süslenmesine ve ondan sonra gömülmesine Altay Türklerinde de rastlanmaktadır (Roux, 1999: 240).

3.2.4. Ölünün Defnedilmesi

Ölen kişinin cenazesinin bulunduğu tabut, cenaze törenine katılanlar tarafından herkes on adım taşıyacak şekilde el üstünde mezarlığa kadar getirilir. Ardından cenaze namazı kılınır. Tahtacılar arasında edinmiş olduğumuz bilgiye göre, eskiden göçebe tahtacılık yapıldığı zamanlarda, cami imamının bulunmadığı yerlerde cenaze namazını topluluk içinde bu işi bilen kişiler kıldırmakta idi. Ancak, şimdi yerleşik hayata geçilmesi ile birlikte, ikamet edilen hemen hemen her yerleşim biriminde cami imamının bulunması sebebiyle günümüzde bu işi cami hocaları yapmaktadır. Cenaze namazının ardından, kefenlenmiş olan cenaze en az üç kişi tarafından daha önce sapıtmalı şekilde kazılmış olan çukurun içine başı kibleye gelecek şekilde yerleştirilir. Bu arada, cenaze mezarına defnedilirken üstünde pijaması, başının altında yastığı ve sırtının altına gelecek şekilde altında battaniyesi bulunur. Çok yaygın olmamakla birlikte, Tahtacılar arasında ölen kişinin yanına, hayatta iken sevdiği birtakım eşyalarını da gömme geleneği bulunmaktadır. Cenaze kabrine yerleştirildikten sonra, ilk önce ölen kişinin yakınları, daha sonra cenazeye katılan diğer kişiler kürekle toprak atmak suretiyle cenazeyi gömerler. En sonunda hoca “dalgın duası” da denilen duayı okuduktan sonra cenazenin defnedilmesi işlemi sona ermiş olur. Ölen kişi erkek ise, mezarı başına bir bayrak dikilir. Ölen kişi kız ya da kadın ise, mezara kırmızı, yeşil ve mor bezler bağlanır. Ayrıca, mezarın üzerine mersin (murt) dalları dikilir ve bir ibrik dolusu su mezarın üzerine dökülür. O ibrik

tekrar geri getirilmez (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Benzer inanış ve uygulamalara Gagauz Türklerinde de rastlamaktayız. Gagauzlarda ölü mezarlara tabut içinde, en güzel elbiseleri giydirilmiş olarak konulur ve ölen evlenmemiş bir kız ise, yaşı ne olursa olsun mutlaka gelinlik giyindirilerek gömülür (Güngör, 1997: 199). Cenazenin yanında, hayatta iken sevdiği eşyaların da gömülmesine benzer inanış ve ritüelleri Hun topluluklarında ve diğer Altay kavimlerinde de görmekteyiz (Roux, 1999: 290-291). Ölü defnedildikten sonra uygulanan, mezara mersin (murt) dalı dikme geleneği kanımızca çok eski bir Türk geleneğidir ve yeniden doğuşu sembolize etmektedir. Eski Türklerde ve Altaylı topluluklarda, cenaze bir ağaç dibine defnedilmekteydi. Ancak, zamanla bu gelenek yerini, bizzat mezarın üzerine dikilen ağaç dallarına bıraktı. Mezarın üzerine ağaç dalları dikmenin diğer bir amacı da, ölünün ruhunun öbür dünyaya göçünü ağaç dalları yardımıyla kolaylaştırmaktır (Roux, 1999: 306).

3.2.5. Ölüm Sonrası Yapılan Uygulamalar ve Yas Evi

Ölen kişinin elbiseleri yıkanıp temizlenir. Uyanlar fakir fukaraya dağıtılır. Uymayanlar ise yakılır. Cenazeden sonra, ölen kişinin yakın akrabaları mezarlık girişinde tek tek sıralanırlar. Cenazeye katılan herkes ölen kişinin akrabaları ile tek tek tokalaşır ve taziye dileklerinde bulunur. Tahtacılar taziyelerini bildirirken “Hüküm Allah’ın” ya da “Allah cennette kavuştursun” derler. Bir yandan da cenazeye katılanlara lokum ve bisküvi ikram edilir. Bundan sonra, herkes yas evine geri gelir. Yas evinde, özellikle ölen şahsın birinci dereceden akrabaları ve sevenleri ağlayıp feryat ederler. Ayrıca, ölenin hayatta iken yaptıkları güzel işleri ve hünelerini anlatan ağıtlar yakarlar. Bu ağıtları herkesin duyabileceği şekilde bağırarak söylerler. Cenaze sabah defnedildiyse öğle, öğle ya da ikindiye doğru defnedildiyse akşam vakti, daha önceden hazırlanan ve komşuların beraberlerinde getirdikleri yemekler misafirlere ikram edilir. Buna Tahtacılar da ‘yas yemeği’ denilir. Yas yemeğinde kesinlikle et, yoğurt ve yumurta türü yiyecekler yenmez. Yemeğin ardından, gidecek olan misafirler tekrardan cenaze sahiplerine taziyelerini bildirip giderler. Çok yakın akrabaları ise cenaze sahiplerini yalnız bırakmazlar. Birkaç gün onların yanında kalırlar. Bayramlarda ve diğer belirli günlerde mezar ziyaretine gidilir. Ayrıca, ölen kişinin ölümünün üçüncü, yedinci, kırkıncı günlerinde ve yıl dönümünde, ölen kişinin ruhuna varması amacıyla akrabalara ve diğer misafirlere tekrardan yemek verilir. Üç, yedi, kırk ve yıldönümü yemeklerinde bir koç ya da cebrail kurban edilebilir (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Tahtacılar da gördüğümüz yas geleneğine benzer nitelikte uygulamalara Hun Türklerinde, Kırgız-Kazaklarında ve diğer Altay topluluklarında da rastlamaktayız. Öyle ki, Hunlar döneminde ve eski Altay kavimlerinde, insanlar ölümün ardından

ağlayarak, feryat ederek ve hatta yüzün değişik yerlerini kanatarak acılarını dışa vuruyorlardı. Kırgız-Kazaklarında yüzün tırnaklarla çizilmesi ve saçların yolunması geleneği bugün hala devam etmektedir (Roux, 1999: 244-245; İnan, 1995: 177). Diğer yandan, ölüünün defnedilmesinin ardından, üçüncü, yedinci, kırkncı ve yıldönümünde yemek verilmesine dair uygulamaları Altay topluluklarında da görmekteyiz (İnan, 1995: 189-190).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARINDA HALK İNANIŞLARI

1. TABİAT OLAYLARI İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

Serik Tahtacıları arasında tespit ettiğimiz tabiat olaylarıyla ilgili inanışlardan bazıları şunlardır:

Tahtacılarda, ay ve güneş tutulmasında göğe doğru bol silah atılır, teneke çalınır ve el çırpılır (KK. 2, KK. 9, KK. 11, KK. 14).

Yıldız kayması olduğu zaman birisinin öldüğüne ya da öleceğine inanılır. Çünkü inanışa göre her insanın bir yıldızı vardır (KK. 2, KK. 3, KK. 13, KK. 14).

Tahtacılar arasında gök kuşağına ‘*nur doğdu*’ denilir. İnanışa göre, gök kuşağının altından geçen kişi cinsiyet değiştirir (KK. 2, KK. 3, KK. 6, KK. 9, KK. 14).

Altaylı Şamanistlerin inancına göre, güneş ve ay ile kötü ruhlar mücadeleye kalkışır, bazen yakalayıp karanlık dünyasına sürüklerler. Güneş ve ayın tutulmasının sebebi budur. Güneş ve ay tutulduğu zaman Şamanistler bunları kötü ruhun elinden kurtarmak için bağırıp çağırırlar, davul çalarlar. Böylece kötü ruhu korkutacaklarına inanırlar (İnan, 1995: 29).

2. OLAĞANÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR

Halk arasında birtakım olağanüstü varlıkların var olduğuna inanılmaktadır. Bunların başında da cin ve şeytan gelmektedir. Araştırma sahamızda olağanüstü varlıklarla ilgili tespit edebildiğimiz inanışlar şunlardır:

Külün bulunduğu yerde şeytan vardır. Bu nedenle küle basılmaz ya da külün üstüne oturulmaz. Eğer, mecburen küle basılacaksa besmele çekilir (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

İnsan idrarının üzerine basan kişiye cinlerin musallat olacağına inanılır (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

Bulaşık suyunun veya ekmek ufağının üzerine basan kişiye cinlerin ve şeytanın musallat olacağına inanılır (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Kaynak şahıslarımızdan Selim Arı ve Süleyman Bodur, eskiden kendileri çocukken, yaramazlık yaptıkları zaman büyüklerinin kendilerini korkutmak için dışarıda karanlıkta şeytan veya eli kıllı olduğunu söylediklerini ancak, bu zamana kadar kimsenin eli kıllıyı ya da şeytanı görmediğini söylediler (KK. 2, KK. 6).

3. HAYVANLARLA İLGİLİ İNANIŞLAR

Tahtacılar arasında bazı hayvanlar kutsal ve uğurlu, bazı hayvanlar ise uğursuz kabul edilmiştir. Serik Tahtacıları arasında hayvanlarla ilgili tespit edebildiğimiz inanışlar şunlardır:

Geyik, turna ve horoz sevilen, mübarek hayvanlar olarak kabul edilir.

Geyik, avlanması yasak olan bir hayvandır. Tahtacılar göre, Abdal Musa geyik donunda görülmüştür (KK. 2, KK. 4, KK. 9, KK. 14, KK. 15).

Turna da avlanması yasak olan bir hayvandır. Tahtacılar Hz. Ali'nin sesini turnaya verdiğini, bu yüzden turnanın ötüşünün Hz. Ali'yi andırdığını söylerler (KK. 2, KK. 6, KK. 10, KK. 15).

Horoz, daha önce de belirttiğimiz gibi, mübarek bir hayvan olarak kabul edilir. Tahtacılar, horozun görüntü itibariyle Cebrail meleğine en çok benzeyen mahlûk olduğunu belirtirler. Bu yüzden, Tahtacılar arasında horozun diğer adı cebraildir (KK. 2, KK. 9, KK. 10, KK. 15).

Daha önce de bahsettiğimiz gibi, Tahtacılar arasında baykuş uğursuz bir hayvan olarak kabul edilmektedir. Baykuşun, yakınında öttüğü evden cenaze çıkacağına inanılır. Hatta Tahtacılar arasında “ocağına baykuş konsun” diye bir beddua mevcuttur (KK. 2, KK. 6, KK. 13, KK. 14).

Gündüz vakti bir evin yakınında köpek uluması uğursuzluk kabul edilir. Bu, o evden ölü çıkacağına işarettir. Köpek, belirtilen durumun dışında, her zaman uğursuz kabul edilmez (KK. 2, KK. 6, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Rüyada at görmek Azrail'e işarettir. Bunun dışında, at her zaman uğursuz kabul edilen bir hayvan değildir (KK. 13).

Tespitlerimize göre, karganın ötmesi de ölüme işarettir. Ayrıca, karganın bizzat kendisi uğursuz sayılan bir hayvandır (KK. 2, KK. 13, KK. 14).

Tahtacılar arasında tavşan uğursuz bir hayvan olarak kabul edilir. Hatta tavşanın eti yenmez, isminin dahi söylenmemesine çalışılır. Tavşanın ayakları köpeğe, kulakları eşek kulağına ve bıyıkları da kedi bıyığına benzediği için yenmesi doğru değildir. Ayrıca, dişi tavşan kadın gibi aybaşı gördüğü için pis bir hayvandır (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 5, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 10, KK. 11, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Ayı da aynı tavşan gibi ismi tabu olan bir hayvandır. Özellikle, ormanda kesim yaparken ayı denmesi yasaktır. Bunun yerine çoğunlukla “koca oğlan” denilir (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 14).

Tahtacılar arasında, hem gerçek hayatta hem de rüyada kurt ve yılan görmek ferahlığa işarettir (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Özellikle, Çaylak oymağından olan Tahtacılar ve Kazdağı Tahtacıları arasında kaz ve kazayağı simgesi kutsal kabul edilmektedir (Selçuk, 2008: 317-318). Fakat çoğunluğu Aydınli ve Üsküdarlı oymaklarından olan Serik Tahtacıları arasında kazın ve kazayağının kutsallığına dair bir inaniş rastlamadık.

Anadolu Türklerinin tamamına yakını başta olmak üzere, Gagauz Türkleri arasında da köpek uluması, karganın ve baykuşun ötmesi uğursuzluk alameti olarak kabul edilir (Güngör, 1997: 364).

4. GÜNLÜK HAYATLA İLGİLİ İNANIŞLAR

Tahtacılar arasında, günlük hayatta uyulmaması halinde uğursuzluk getireceğine inanılan bazı inanişlar mevcuttur. Bunlardan tespit edebildiklerimiz şunlardır:

Gece sakız çiğnenmez. Gece sakız çiğnendiğinde ölen bir yakınının kemiklerini çiğnemiş gibi kabul edilir (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

Akşam olduktan sonra dışarıya tuz, süt ve acı gibi yiyecekler vermek uğursuzluk getirir (KK. 2, KK. 3, KK. 6, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Ayrıca, Tahtacılar arasında akşam olduğunda dışarıya kara kazan verilmez. Aksi takdirde, o evden cenaze çıkacağına inanılır (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Tahtacılar arasındaki bir diğer inaniş göre, gece kesinlikle tırnak kesilmez. Bunun uğursuzluk getireceğine inanılır (KK. 2, KK. 4, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Tahtacılar, Cuma günü ocağın külünün alınmasının uğursuzluk getireceğine inanırlar (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

Tahtacılar arasında Salı, Cuma, muharrem, nevruz ve hidrellez günleri kesinlikle ormanda ağaç kesilmez (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Ayrıca, ateşe, suya tükürülmez ve temiz suya tuvalet ihtiyacı giderilmez (KK. 2, KK. 3, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

5. RÜYA İLE İLGİLİ İNANIŞLAR

İnsanoğlu, öteden beri gördüğü rüyadan hareketle geleceğe yönelik tahminlerde bulunmuştur. Tahtacılar arasında da geleceğe yönelik bazı tahminlerin görülen rüya ile bağlantılı olduğunu tespit ettik. Serik Tahtacıları arasında görülen rüya ve buna yönelik tahminler şu şekildedir:

Rüyada at görmek ölüme işarettir. Tahtacılar göre at Azrail'dir (KK. 13, KK. 14).

Rüyada kız çocuğu görmek sıkıntılı geçecek bir döneme işarettir. Erkek çocuğu görmek ise mutluluğun habercisidir (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 16).

Rüyada ağaç dikmek ya da ağaçlık bir yer görmek de mutluluğa, bahtın açıklığına işarettir (KK. 2, KK. 13, KK. 14).

Rüyada ağaç devrildiğini görmek o evden birisinin, özellikle de yaşlı birisinin öleceğine işarettir (KK. 2, KK. 6, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Rüyada yumurta görmek üzüntüye ve kaygıya işarettir (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Rüyada temiz su görmek iyiye; bulanık su görmek kötüye yorulur (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

6. NAZARLA İLGİLİ İNANIŞLAR

Halk inanışında nazar, bazı insanların bakışlarındaki zararlı bir gücün etkisiyle bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm; nesne üzerinde ise kırılma vb. olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamında kullanılır (Boratav, 1999: 103-104).

Serik Tahtacıları arasındaki nazarla ilgili inanışlar şu şekildedir:

Bazı insanların bakışlarındaki güç ve enerji çok fazladır. Böyle insanların nazarı öyle kuvvetlidir ki bir hayvanı bile çatlatır (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

Tahtacılar göre, özellikle mavi gözlü insanların nazarı çok değer (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 10, KK. 11, KK. 13, KK. 14, KK. 15).

Nazardan korunmak için yapılabilecek en kolay ve etkili yöntem, nazar boncuğu takmaktır (KK. 2, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Eğer, bir kişiye nazar değdi ise o kişi için kurşun döktürülür (KK. 2, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Nazar değen kişiye muska yazılır (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Araştırma sahamızda yapmış olduğumuz tespitlere göre, çok eskiden nazar değen kişi için nazar ocağına da gidilirmiş. Ancak, günümüzde nazar ocağına rastlamak mümkün değildir (KK. 2, KK. 13, KK. 14).

Tahtacılar, çok güzel bir çocuk ya da sağlıklı bir hayvan gördüklerinde “maşallah” derler. Böylece nazar değmesini engellediklerine inanırlar (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Nazar değmesine karşı üzerlik otu yakılır ve tütürülür (KK. 13, KK. 16).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARINDA HALK HEKİMLİĞİ

Halkın, hastalıkların nedenleri, belirtileri, süreleri konusundaki görüş ve inanışlarıyla hastalıkları geçirmek ve onları sağıaltmak için kullandıkları geleneksel, yöresel ilaçların, büyüsel ve geleneksel işlemlerin, uygulamaların tümü halk hekimliği ve eczacılığı olarak adlandırılır (Artun, 2011: 215).

Serik Tahtacıları arasında halk hekimliğine dair tespit edebildiğimiz yöntem ve ilaçlar şunlardır:

1. SOĞUK ALGINLIĞI (ÜŞÜTME)

Soğuk algınlığının en etkili ve kesin çözümü, nane ve calbayı kaynatıp üzerine limon sıkıp içmektir (KK. 2, KK. 11, KK. 13).

Ayrıca, göbeğe ve damağa püse çalınması da soğuk algınlığına iyi gelir (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Tespitlerimize göre, Tahtacılar soğuk algınlığında ardıç giliği (çekirdek), oğlan otu, hayıt yaprağı, kekik ve püsedan oluşun, “yakı” dediğimiz bir koca karı ilacını hazırlayıp karın bölgesine sararlar. Bu, soğuk algınlığına iyi gelir ve hastayı rahatlatır (KK. 2, KK. 13, KK. 16).

Isırgan otunu kaynatıp içmek üşütmeye iyi gelir (KK. 2, KK. 11, KK. 13).

2. SİĞİL

İncirin sütü siğilin üzerine damlatılırsa belli bir süre sonra siğil kaybolur (KK. 13, KK. 16).

3. ŞEKER HASTALIĞI

Şeker hastalığı için, sumak dediğimiz bitki üzüm vaziyetinde iken kaynatılır ve içilir (KK. 10, KK. 13).

Bir bardak suyun içerisine çıra koyup belli bir süre bekledikten sonra o suyu içmek şekerle iyi gelmektedir (KK. 1).

Salatalık yemek de şekeri düşürmektedir (KK. 2, KK. 9, KK. 13).

4. ARI YA DA BÖCEK SOKMASI

Arı ya da böcek sokmalarında, böceğin soktuğu yere çamur sürülür (KK. 2, KK. 9, KK. 10, KK. 14, KK. 15).

Ayrıca, tatlı bir şey yemek (lokum gibi) ya da şerbet yapıp içmek de arı sokmasına iyi gelir (KK. 13, KK. 16).

5. KOLLESTROL

Çıtırgan denilen bitkiyi kaynatıp içtiğin zaman kollestore iyi gelir (KK. 10).

Ayrıca, mersin (murt) yaprağını kaynatıp içmek de kollestore birebirdir (KK. 4).

6. KESİK VE YARIKLARDA

Eğer, vücudunun bir yerinde kesik ya da yarık varsa ve kapanmıyorsa ladin akması sürülür. Sürüldükten en fazla iki gün sonra kesik ya da yarık kapanır (KK. 11).

7. MİDE AĞRISI

Mide ağrısı için çiğ nohut yemek faydalıdır (KK. 16).

Kekik yağından bir iki damla yutmak, mide ağrısını azaltır (KK. 2, KK. 13).

Ayrıca, bir bardak sıcak suyun içilmesi de mide ağrısına iyi gelir (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

8. İSHAL

Bir şişe kola ya da gazoz alıp, içine aspirin atıp içince ishal hemen kesilir (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14).

Bir çay kaşığı toz şekerle bir damla kekik yağı damlatıp içmek de ishali keser (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 16).

Ayrıca, naneyi kaynatıp içmek de ishale iyi gelir (KK. 13, KK. 16).

9. BADEMCİK ŞİŞMESİ

Bademcik şişmesi ya da iltihaplanması halinde bademciğe püse sürülür. Böylece, bir nevi yutkunma kolaylaşır.

Bir tutam sarımsak alıp kabuğunu soyup yemek de bademcik şişmesine iyi gelir (KK. 9, KK. 11, KK. 16).

10. YANIKLARDA

Yanan bölgeye yoğurt sürülür (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 11, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Ayrıca, sönmemiş kireç ve zeytinyağından elde edilen bir karışım ilacı yanık bölgeye sürmek iyi gelir (KK. 6, KK. 10, KK. 13).

11. ÇIBAN

Piştirilmiş soğanı çıbanlı bölgeye sürmek iyi gelir (KK. 13, KK. 16).

12. ZEHİRLENME

Sarımsaklı yoğurt içilirse zehirlenmeye faydası olur (KK. 9, KK. 13, KK. 16).

13. KABIZLIK

Her türlü yeşillik, sebze ve meyve kabızlığa iyi gelir. Ancak, muz yemek kabız eder (KK. 2, KK. 13, KK. 14).

Ayrıca, kabızlık halinde, makata sabun sokmak ya da makat ağzını sabun ile ovalamak kabızlığa iyi gelir (KK. 13, KK. 14).

14. TANSİYON

Tansiyonu düşük olanlar kekik kaynatıp içerler. Böylece tansiyon biraz yükselir (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 16).

Ayrıca, tuzlu ayran içmek de tansiyonu yükseltir (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

15. SARILIK

Sarılık olan çocuğa kırmızı bez bağlanır (KK. 13, KK. 16).

Sarılık olan kişinin ışıklı ortamlarda bulunmasına dikkat edilir (KK. 13).

16. DİŞ AĞRISI

Bir tutam pamuğa rakı damlatıp, onu ağrı olan dişe bastırmak o bölgeyi uyuşturur (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 11, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Sirke ya da tuzlu su ile gargara yapmak da diş ağrılarına karşı iyi gelir (KK. 13, KK. 16).

17. BAŞ AĞRISI

Bir miktar patates ya da turp doğrayıp onu başınıza sarman baş ağrısına iyi gelir (KK. 13).

Çam akması ya da çam sakızı denilen madde sakız biçiminde ağızda bir süre çiğnenirse baş ağrısına iyi gelir (KK. 2, KK. 16).

Yukarıda saymış olduğumuz müspet tedavi yöntemleri dışında, Tahtacılar arasında dinsel ve büyüsel nitelikte tedavi ve sağaltma yöntemleri de bulunmaktadır. Bunlardan, türbe ve yatır ziyaretine gidip adak adamak, muska yazdırmak, kurşun

döktürmek ya da o hastalıkla ilgili ocaklara başvurmak da Tahtacılar da baş gösteren rahatsızlıkları tedavi yöntemlerindedir.

Araştırma sahamızda yapmış olduğumuz tespitlere göre, eskiden Serik ve çevresinde sadece yılancık ocağı bulunmaktaydı. Ancak, şimdi o da yok ve hastalıklarda ocaklara başvurma geleneği unutulmaktadır (KK. 2, KK. 8, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

ALTINCI BÖLÜM

TAHTACILARDA BAŞLICA KÜLTLER

1. AĞAÇ VE ORMAN KÜLTÜ

Eliade'ye göre ağaç, yerin dibine dalan kökleri, göğe doğru dik bir biçimde yükselen gövdesi ve gökyüzüne dağılan dal, budak ve yapraklarıyla olduğu kadar, mevsimden mevsime kendini yenilemesi ve daha pek çok özelliğiyle de eski çağlardan beri insanlığın dikkatini çekmiştir. Bununla birlikte ağaç, daima hayatın ve ebediliğin de timsali olarak benimsenmiştir (Artun, 2011: 115).

Ağaç eski Türk dininin kutsalları arasındadır. Türkler, din değiştirdikten sonra eski inançlarını terk etmişler; ama eski dini disiplinlerinin unsurlarından biri olan kutsal ağacı kültürlerinde yaşatmaya devam etmişlerdir (Ergun, 2004: 5).

Türk topluluklarında var olan ağaç ve buna bağlı olarak orman ile ilgili inanış ve uygulamalar oldukça eski ve çeşitlidir. Uygurların Türeyiş Destanında, Uygur kağanlarının ağaçtan türedikleri bildiriliyor (Ögel, 2010a: 74-75).

Yine, Oğuz Kağan Destanı'nın Uygur harfli nüshasında Oğuz Kağan'ın evlendiği kızlardan ikincisi bir göl ortasındaki tek ağacın kovuğunda bulunmuştur (Ögel, 2010a: 117-118).

Oğuz Kağan Destanı'nın Reşideddin nüshasında ise, ağaç kovuğunda doğan bir çocuktan bahsedilmektedir. Bu çocuk Kıpçak'tır (Ögel, 2010a: 171).

Dede Korkut'ta Basat ulu bir ağaçtan türemiştir (Ergin, 2004: 214).

Tahtacılık yaparak, yani ormanlarda ağaç işi ile uğraşarak hayatlarını kazanan Tahtacılar arasında, ağaç ve orman ile ilgili inanış ve ritüellerin önemli bir yeri vardır. Serik Tahtacıları arasında tespit ettiğimiz, ağaç ile ilgili başlıca inanış ve ritüeller şu şekildedir:

Ormanda kesim işine başlayacak olan Tahtacılar, işe başlamadan önce kendi aralarında "pay kurbanı" denilen bir kurban keserler ve bu kurbanın etini pişirip orada bulunan herkese eşit bir şekilde dağıtırlar. Pay kurbanını kesmedeki amaç, kesim yaparken yaşanabilecek kaza ve olumsuzlukları önlemektir (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 14).

Tahtacılar, ormanda bulunan yaşlı ağaçların kutsal ve saygıdeğer olduklarına inanırlar. Bu tür ağaçlara "ulu ağaç" adını verirler. Ulu ağaçların kesilmesi kesinlikle yasaktır. Eğer, ulu bir ağaç kesilirse, kesen kişinin peşini kaza ve aksiliklerin bırakmayacağına inanılır (KK. 2, KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Tahtacılar arasında kutsal kabul edilen bir diğer ağaç mersin (murt)'dir. İlgili bölümde de belirttiğimiz gibi, ölünün durulanacağı su kaynatılırken içine mersin dalı konulur. Ayrıca, ölü defnedilip dalgın duası verildikten sonra mezarının üzerine mersin dalları dikilir (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 9, KK. 13, KK. 16).

Ardıç ağacı da Tahtacılar arasında kutsal kabul edilir. Tahtacılar, çok mecbur kalmadıkça ardıç ağacını kesmezler. Ardıç, sadece kütük atma merasimi için kesilir (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14, KK. 15).

Serikli Tahtacılar, Abdal Musa'nın türbesine gittikleri zaman, türbenin bulunduğu bahçede yer alan ağaçlara çaput bağlayıp dilek dilemek suretiyle bu ağaçlardan şifa umduklarını, dolayısıyla bu ağaçları kutsal olarak kabul ettiklerini belirttiler (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Tahtacılar göçebelik zamanında ağaç işi yaparlarken, çocuğun ağaç işine yatkın olması ve bahtının açık olması için göbek bağını ağaç dibine gömerlermiş (KK. 13, KK. 16).

Serik Tahtacıları arasında, rüyada ağaç fidanı dikmenin şansı ve bahtın açıklığını çağrıştırdığını tespit ettik (KK. 2, KK. 13, KK. 14).

Ayrıca, rüyada ağaç devrildiğinde o evden birisinin, özellikle de yaşlı birisinin öleceğine inanıldığını öğrendik (KK. 2, KK. 6, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Tahtacılar arasında Salı, Cuma, Muharrem, Hidrellez ve Nevruz gibi belli günlerde ağaç kesmek kesinlikle yasaktır (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Pay kurbanı, yani Tahtacıların ormanda ağaç kesimine başlamadan önce kurban kesmeleri, bu toplulukta var olan orman ruhu inancı ile ilgilidir (Selçuk, 2008: 315). Tahtacılar göre, orman da canlı bir varlıktır.

Eski Türklerde, özellikle Altaylı kavimlerde kayın, ardıç ve çam ağaçları kutsal kabul ediliyordu (İnan, 1995: 64; Ögel, 2010b: 90). Kanımızca, Tahtacılar arasında ulu kabul edilen ağaçlar, özellikle de ardıç ağacının kutsal kabul edilmesi bu toplulukların bakiyeleridir.

Türkler; doğum, ölüm ve evlenme ağaçları gibi, belli ağaçların belli özelliklerinin olduğunu kabul etmelerinin yanı sıra, belli ağaçların da birtakım hastalıkları iyileştirici ve şifa verici özelliklerinin olduğuna inanırlardı (Işık, 2004: 92). Tahtacılar arasında türbe ve mezarlıkta bulunan ağaçlara çaput bağlamak suretiyle bu ağaçlardan şifa ummaya dayanan uygulamalar da bu inancın parçalarından birisidir.

Serik Tahtacıları arasında tespit ettiğimiz mersin (murt) ağacı ile ilgili inanış ve uygulamaların tıpatıp aynısı Ege ve Mersin Tahtacıları ile Batı Antalya Tahtacıları

arasında da mevcuttur (Selçuk, 2008: 269, 274; Çıblak, 2005: 196, 198; Yetişen, 1986: 50; Yılmaz, 1948: 82).

2. ATALAR VE ÖLÜLER KÜLTÜ

Tahtacılar arasında yatır ve türbe ziyaretleri ile bu ziyaretler çerçevesinde uygulanan çeşitli inanış ve ritüeller atalar kültürünün kapsamına girmektedir.

Türklerde İslâmiyet'ten önce var olan ata-baba kültürü zamanla koruyuculuk fonksiyonu ile beraber ocaklara dönüşmüş, İslâm'ın kabulünden sonra evliya kültürünün oluşmasında temel rolünü oynamıştır (Bayat, 2007b: 81).

Atalar kültüründe, kutsal kabul edilen bir ata-evliya ile ondan yardım ve destek talep etmek için sunulan kanlı kurbanlar ve dilekler ön plana çıkmaktadır. Ölüler kültüründe ise, ölen kişinin -dolayısıyla ölüm ruhunun- gönlünü hoş tutup, onun verebileceği zararlardan kendini soyutlamak amacıyla icra edilen uygulamalar ön plandadır. Her ölü ata ya da evliya olarak nitelendirilemez. Ölenlerin arasından bazıları, kendisini ona yakın hisseden halk ve kişiler tarafından birtakım uygulamalar çerçevesinde yüceltilir. Bunun en kesin delili, bizzat türbelerin başında kesilen ve evliyaya sunulan kanlı kurbanlardır. Ölüler kültüründe bu türden bir kurban ritüeline rastlamayız. Dolayısıyla, atalar kültürü ile ölüler kültürü bu yönleriyle birbirinden ayrılır.

Eski Türklerden günümüze kadar, Türk aile hayatı ataerkil bir mahiyet kazanmıştır. Böyle bir toplulukta atalar kültürünün gelişmesi kaçınılmazdır. Eski Türklerde var olan, ata mezarlarında kurban kesme geleneği ile Tahtacıların yatır ve türbe ziyaretlerinde kurban kesmeleri arasında pek de bir fark yoktur. Atalar kültürünün eski Türklerde ve bu bağlamda Türk toplumunda gelişimine dair en belirgin örnek, Orhun Kitabeleri'nde yer alan Bilge Kağan Kitabesinde bulunan bölümlerdir (Ergin, 2009: 32-63; Tekin, 2010: 44-70).

Tahtacılarda ölüler kültürü ile ilgili inanış ve uygulamalar, ölü daha yıkanma aşamasındayken kendini gösterir. Öyle ki, ölünün yıkandığı suyun kaynadığı kazanın ters çevrilip teneşirin üzerine konulması ve bir daha kullanılmaması, ölüye pijama giydirilip defnedilmesi, ölünün yanına hayattayken sevdiği birtakım eşyaların da konulması, ölü defnedildikten sonra mezarına bir ibrik su dökülmesi ile ölünün mezarına mersin (murt) dalları dikilmesi ve cenazenin yıkandığı yere üç gün boyunca yemek ve su bırakılması vb. inanış ve uygulamalar doğrudan ölüler kültürü ile ilgilidir. Tahtacılar ölümden sonra belli günler ve ölümün yıldönümünde mezar ziyaretleri yaparak ölülerini memnun etmeye çalışmaktadırlar.

3. ATEŞ VE OCAK KÜLTÜ

Ateş, ilkel toplumlardan günümüze değin insanoğlunun yaşamında çeşitli yönleri ile etkin ve var olmuştur.

Türk mitolojik sisteminde de onlarca değişik varyantta mevcut olan ateş veya ocak kültürünün başlıca fonksiyonu insanları, onların ailelerini beladan, hastalıktan korumak, hayvanların artışı ve evin bereketini sağlamaktır (Bayat, 2007b: 116).

Ateş ve ocak kültürü Serik Tahtacıları arasında da muhtelif yönlerden varlığını sürdürmektedir. Serik Tahtacıları arasında ateş ve ocak kültürü ile ilgili tespit edebildiğimiz inanç ve uygulamalar şu şekildedir:

İlgili bölümde de bahsettiğimiz gibi, Tahtacılardan herhangi bir evli çift, ana-baba evinden ayrılıp ayrı bir eve çıkacağı zaman, mutlaka yeni evin ocağını bir törenle dedeye kutsatır. Dede yoksa dua bilen herhangi bir büyük bu töreni icra eder. İcra edilen bu törene “*ocak kazma*” adı verilir (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14).

Ocak kazma töreni ve bu töreni takiben kutsanan ocakta yakılan ilk ateş, Tahtacılar arasında ocağa ve dolayısıyla ateşe duyulan saygıyı gözler önüne serer.

Tahtacılar cem törenine delilin yakılması ile başlanır. Delili delilci yakar. Yakılan delile başta dede olmak üzere, orada hazır bulunan herkes niyaz etmek zorundadır. Cem’de yakılan delil cem erkânını aydınlatıcı ve cemaate yol gösterici bir anlam kazanmaktadır. Burada, delile niyaz etmek suretiyle ateşe duyulan saygı dikkate değerdir.

Tahtacı Alevilerinde, akşam olduktan sonra evden dışarıya ateş verilmez. Eğer, akşam karanlığı çöktükten sonra evden dışarıya ateş verilirse o evden birisinin başına başta ölüm olmak üzere bir felaketin geleceğine inanılır (KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Tahtacılar arasında, Cuma günü ocağın külünün alınmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14).

Tahtacılar ocakta yanan ateşin suyla söndürülmesinin uğursuzluk getireceğine, hatta ölümü işaret ettiğine inanırlar (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Ölen kişinin başında ve bulunduğu mekânda mutlaka tütsü yakılır (KK. 2, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).

Bunun yanında, nazar değen çocuk da üzerlik otu ile tütsülenir (KK. 13, KK. 16).

Burada tütsü ve dolayısıyla ateş, ölüm ruhunu temizleyici ve ölümden koruyucu fonksiyonu ile ön plana çıkmaktadır.

Ayrıca, Tahtacılar ateşe tükürmek yasaktır ve günah kabul edilir.

Altaylı kavimlerde de ateşi su ile söndürmek ve ateşe tükürmek kesinlikle yasaktır (İnan, 1995: 67).

Altaylılarda aile ocağı nasıl yakılırsa yakılsın, bu ocakta yanan ateş kutsal sayılır (İnan, 1995: 66).

Türk toplulukları arasında ‘‘ocağı yanmak’’ ve ‘‘ocağı sönmek’’ şeklinde deyimler mevcuttur. Burada, ocağın yanması ailenin var olmasına ve işlerin yolunda gitmesine, ocağın sönmesi ise ailenin mahvolmasına ve dağılmasına işarettir (Bayat, 2007b: 122).

Ocak kültü, aynı zamanda atalar kültü ile de birinci derecede ilgilidir (İnan, 1995: 68).

4. SU KÜLTÜ

İnsanoğlu için evrende vazgeçilmez unsurlar bulunmaktadır. Bunlar hayatın esasını oluşturmaktadır. Bu sebeple düşünce tarihinde evreni oluşturan dört unsur (toprak, su, hava ve ateş)’dan sık sık bahsedilir. İşte su bu temel dört öğeden biri olduğu için insanlık tarihinin her döneminde vazgeçilmez bir unsur olarak görülmüştür (Oymak, 2010: 36).

İnsanoğlu arasında su ile ilgili inanç ve uygulamalar bol miktardadır. Serik Tahtacıları arasında da, suyun kullanılışı ile ilgili bazı inanış ve uygulamalar bulunmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

İlgili bölümde de bahsettiğimiz gibi, Tahtacılar da yeni doğum yapmış kadın (kırklı kadın) ve çocuk, kırk günlük korunma süresinin sonunda temizlenip arındırılmaları amacıyla ‘‘kırklama’’ denilen bir tür törene tabi tutulurlar (KK. 13, KK. 14, KK. 16). Kırklama töreninde su başlıca unsurdur.

Tahtacı Alevilerinde ölen kişinin bedeni, defnedilmeden önce su ile yıkanıp ondan sonra defnedilmektedir (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 8, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16). Tahtacılar arasında tespit ettiğimiz bu uygulama diğer Müslüman topluluklar arasında da bulunmaktadır ve İslâm dini kaynaklı bir uygulamadır.

Ayrıca, Tahtacılar da cenaze evden götürülürken arkasından su dökülmektedir (KK. 2, KK. 13, KK. 14, KK. 16). Burada, hayatta kalanların uyguladıkları sihri bir korunma ritüeli söz konusudur (Selçuk, 2008: 345).

Cenaze defnedildikten sonra mezarın üzerine bir ibrik dolusu su dökülür (KK. 2, KK. 3, KK. 14, KK. 15, KK. 16). Mezara su dökme uygulaması, ölünün susuzluğunu gidermek amacına yöneliktir ve doğrudan ölümler kültüyle ilişkilidir (Selçuk, 2008: 346).

Tahtacılar da muharrem orucu süresince banyo yapılmaz ve çamaşır yıkanmaz (KK. 2, KK. 9, KK. 11, KK. 14). Çünkü muharrem orucu bir yas orucudur ve bu süre zarfında su ile ilgili birtakım kısıtlamalar ön plana çıkar.

Serik Tahtacılarında suya tükürmek ve suyun içine tuvalet ihtiyacını gidermek de yasaktır (KK. 2, KK. 3, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16).

Orta Asya, Sibirya ve Altay Türklerinde de suya tükürmek, abdest bozarak onu kirletmek hatta temizlik aracı olarak kullanmak yasaktır (Günay ve Güngör, 1997).

YEDİNCİ BÖLÜM

SERİK TAHTACILARINDA HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

1. EFSANELER

1.1. EFSANELERİN İNCELENMESİ

Efsane, Farsça bir kelime olup dilimize oradan girmiştir. Batı dillerinde Lâtince “legendus” kökünden çıkan, İngilizce “legend”, Fransızca “legenda”, İtalyanca “leggenda”, İspanyolca “legenda”, Almanca “legende” gibi kelimeler, efsane kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır (Sakaoğlu, 1980: 4).

Bununla birlikte, Almanca “sage”, Yunanca “mythe / mythos”, Arapça “ustûre, esâtir” ve Rusça “predaniya, skaz” kelimeleri de efsane karşılığı olarak yabancı dillerde kullanılmaktadır (Ergun, 1997: 1).

Anadolu Türkleri arasında efsane, menkıbe, esâtir ve mitoloji terimleri yaygınlık kazanmıştır. Anadolu dışında yaşayan Türklerden Azerbaycan’da “esâtir, mif, efsane”; Türkmenlerde “epsana rovayat”; Özbeklerde “efsane, rivayat”; Karakalpaklarda “epsane, legenda, anız, anız-engime”; Kazaklarda “anız, anız-engime, epsane-hikâyet”; Başkurlarda “rivayat, legenda”; Kırım Tatarlarında “efsane”; Kazan Tatarlarında “rivayat, legenda, ekiyet, beyt”; Altay Türklerinde “kuucın, kep-kuuçın, mif-kuuçın, legenda-kuuçın”; Hakaslarda “kip-çoooh, legenda, çoooh-çooah” gibi terimler efsane karşılığı olarak kullanılmaktadır (Ergun, 1997: 1-2).

Muhsine Helimoğlu Yavuz, “Diyarbakır Efsaneleri” isimli eserinde, efsane üzerine yapılmış yerli ve yabancı pek çok tarifi inceledikten sonra efsanenin başlıca özelliklerini şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Efsaneler, dilden dile anlatıla gelmiş çok eski hikâyeler olup anonim halk edebiyatı ürünleridir.
2. Efsanelerin konuları bir kişiye, bir olaya veya bir yere dayandırılır.
3. Efsanelerde anlatılanların bir ölçüde de olsa, inandırıcılık özelliği vardır.
4. Efsanelerde çoğunlukla, olağanüstülük ağır basar. Bu nedenle de bizi, bilinmeyen giz dolu bir âleme götürerek, saygı ve ilgi uyandırır.
5. Efsaneler bir bakıma mitlerin modernleşmiş şekilleri olarak ifade edildikleri için, kutsal öğeler de taşırlar.
6. Efsaneler, belirli bir şekilleri olmayan ve konuşma diliyle anlatılan kısa halk anlatımlarıdır (Yavuz, 2007: 21-22).

Yavuz, daha sonra efsane ile ilgili şöyle bir tanım yapıyor:

“Kişi, yer ve olayları konu alan, inandırıcılık özelliğine sahip, çoğu zaman olağanüstülüklerle yer veren, belirli bir üsluba ve şekle bağlı olmayan, kaynaklarını genellikle geçmişin derinliklerinden alan, kısa, yalın, ağızdan ağza aktarılan, anonim halk anlatmalarıdır” (Yavuz, 2007: 22).

Ali Berat Alptekin ise şöyle kısaca bir tanım yapıyor:

“Dinî, inandırıcı, kısa, nesir şeklindeki halk anlatmalarıdır” (Alptekin, 2012: 15).

Pertev Naili Boratav, efsaneleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Yaradılış efsaneleri. – Oluşum ve dönüşüm efsaneleri. – Evrenin sonunu (Mahşer ve Kıyamet günlerini) anlatan efsaneler.
2. Tarihlik efsaneler.
3. Olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler.
4. Dinlik efsaneler (Boratav, 1992: 100).

Serik Tahtacıları arasında tespit ettiğimiz 10 efsanenin 7 tanesi tarihlik efsanelere, 3 tanesi de dinlik efsanelere dâhil olmaktadır.

1.1.1. Efsane Metinleri

1.1.1.1. Tarihlik Efsaneler

1.1.1.1.1. Emeredin Beli Efsanesi

Çok eskilerde, bir Yörük göçü kervanı Beşkonak taraflarından kuzeye yaylaya doğru giderken bir kadın kucağındaki bebeğinden bıkmış ve bebeği şimdiki Emeredin Beli'nin olduğu yere bırakmış. Aradan üç dört ay geçtikten sonra, tekrar geriye doğru göç eden Yörük kervanı kadının bebeği bıraktığı yere geldiğinde, kervandakiler bebeği parmağını emer vaziyette bulmuşlar. Daha sonra halk arasında, bebeği parmağını emer vaziyette buldukları bu yere “Emeredin Beli” adı verilmiş (KK. 13).

1.1.1.1.2. Kırkpınar Efsanesi

Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında -tahminen Orhan Gazi döneminde- Rumeli'yi ele geçirmek için düzenlenen seferlerin birinde, şimdiki Kırkpınar güreşlerinin yapıldığı bölgeye mola vermek üzere kırk kişilik bir akıncı grubu gelir. Bu kırk kişilik akıncı topluluğu kendi aralarında güreşe tutuşur. Ancak, bir süre sonra bütün güreşlerin neticelenmesine rağmen iki akıncı pehlivan bir türlü yenilemez ve öğle vakti başlayan güreşleri akşam, hatta geceye kadar devam eder. En sonunda, yenilemeyen iki akıncı pehlivan solukları kesilerek oldukları yerde can verirler. Diğer akıncı arkadaşları, onları aynı yerdeki bir incir ağacının altına gömerek oradan ayrılırlar. Yıllar sonra aynı yere geri geldiklerinde iki akıncı pehlivanın mezarlarının

bulunduğu yerde bir pınarın aktığını görürler. Bundan sonra, pınarın aktığı bu yere halk arasında “Kırkpınar” denmeye başlanmıştır (KK. 10).

1.1.1.1.3. Belkıs Efsanesi

Halk arasında “Belkıs” adıyla bilinen Aspendos Antik Tiyatrosu üzerine anlatılan bir efsaneye Tahtacılar arasında da rastladık. Efsane şu şekildedir:

Aspendos kenti kralının Belkıs isminde güzelliği ile nam salmış bir kızı vardır. Pek çok ülkeden bir sürü önemli kişi bu kızla evlenmek için krala başvurur. Kral sonunda kızın talipleri arasında bir yarışma düzenlemeye karar verir. Buna göre, Aspendos kenti için en güzel ve en faydalı eseri kim yaparsa kralın kızı ile evlenmeye o hak kazanacaktır. Pek çok sanatçı, şair ve filozof kendi becerilerine göre birer eser meydana getirir. Kral bunları tek tek inceler. Kral en çok, bir mimarın yaptığı ve yıkıntıları günümüzde de görülebilen su kemerleri ile başka bir mimarın yaptığı antik tiyatroyu beğenir. İki eseri de çok beğenen kral hak geçmesin diye kızını ikiye böler ve yarısını su kemerlerini yapan mimara, yarısını da antik tiyatroyu yapan diğer mimara verir (KK. 6).

1.1.1.1.4. Bozburun Camisi Efsanesi

Çok eskiden Bozburun dağı eteklerinde bulunan bir köye cami yapılmasına karar verilir. Köylüler caminin duvarlarını ördükten sonra, caminin çatısını oluşturmak üzere köylüler arasından iki kişi dağın eteklerinden “düver” adı verilen bir ağaç keserler. Ancak, ağacı getiremezler, geri dönerler ve ertesi gün kesilen ağacı getirmek üzere diğer köylülerle beraber caminin yanında toplanmaya karar verirler. Bir gün sonra caminin yanına geldiklerinde, iki iri geyik kesilen ağacı getirmiş ve başında beklemektedir. Köylüler bu geyikleri camiye kurban olarak keserler ve boynuzlarını camiye asarlar (KK. 2).

1.1.1.1.5. Anamas Efsanesi

Bugün, Eğirdir gölü ile Beyşehir gölü arasında bulunan ve Anamas Dağları adı ile bilinen dağların ve bu dağların eteklerinde bulunan, günümüzde “Aksu” ismi ile bilinen ancak eski adı “Anamas” olan ilçenin adlarının nereden geldiğine dair anlatılan efsaneye Serik Tahtacıları arasında da rastladık. Efsane şu şekildedir:

Anamas Dağlarının ıssız bir köşesinde babası ölmüş, fakir bir ailenin çocuğu anasının da yönlendirmeleriyle küçük yaştan itibaren yumurta çalmaya başlamış. Çocuk çalmış, annesi de fakir oldukları için pişirmiş beraberce, haram olduğunu bile bile yemişler. Çocuk büyüdükçe hırsızlığın yanında başka suçlar da işlemeye başlamış, zamanla bir eşkıya gence dönüşüvermiş. Nihayet bir gün yakasını devletin güvenlik güçlerine kaptırmış. Genç idama mahkûm edilmiş. Tam asılacağı anda abdest almış ve iki rekat namaz kılmış. Göğe ellerini kaldırarak “Yarabbi bu işlerde benim günahım yok; beni bu kötü işleri yapmam için anam teşvik etti. Ben çaldım o

pişirdi, beraberce yedik. Beni asma “ANAMI AS” diye yalvarmaya başlamış. Bu esnada, onu asmaya görevli olan hükümet adamları bu gencin duasını dinledikten sonra onu idam etmekten vazgeçmişler. Bundan sonra annesinin teşviki ile hırsızlığa alışan bu gencin kaçıp saklandığı dağlara “Anamas” dağları, köyüne de “Anamas” köyü adı verilmiş (KK. 6, KK. 9).

1.1.1.1.6. Çobantaşı Efsanesi

Antalya yöresinden sürüleriyle birlikte Dedegöl dağına yaylaya çıkan Yörük ağası, Antalya yöresinin en zengini. Yörük ağası sürülerini otlatmak için yanında iki de çoban getirir. Ağanın bir kızı vardır. Kız öyle güzeldir ki Anamas yaylasında bulunan ve bu kızı gören bütün yiğitler ona âşık olmaktadır. Ağanın iki çobanı da kıza âşık olmuştur. Çobanlar, kıza yakın olmak ve onunla konuşmak için zaman zaman kavga etmişlerdir. Bu durumu fark eden ağa durumu araştırır ve çobanlarının kızına âşık olduklarını öğrenir. İki çobanı da yanına çağırarak: “Duyduğuma göre ikiniz de kızıma âşık olmuşsunuz. İkinizi de severim fakat, benim bir kızım var. Kızımı almak için şu şartı yerine getirmeniz gerekiyor. Şu gördüğünüz kayalığı dolaşıp çadıma kim önce gelirse kızımı ona vereceğim” der. Çobanlar da kıza kavuşmak için çadırdan kayalıklara doğru hızla yol almaya başlarlar. Çobanın biri çadıra erken varmak için kayalıklardan tırmanırken uçarak parçalanır. Diğer çoban da kayalıkları dolaşıp çadıra ulaşır ve kızı alır. Ölen çoban düştüğü yere defnedilir. Sevdiği kız uğruna hayatını kaybettiği için bu kayalıklara çobanın hatırasını yaşatmak için “Çobantaşı” adı verilir (KK. 6, KK. 17).

1.1.1.1.7. Yılanoğulları Efsanesi

Isparta'nın Aksu ilçesi sınırları içerisinde bulunan Yılanlı ovasında bir vadiye çok eskiden büyük bir yılan ortaya çıkmıştır. O vadiye giden bütün hayvanlar yılan tarafından yutulmaktadır. Hayvanların hiçbiri geri dönemez. Halkın arasından çıkan, dirayetli bir delikanlı bu yılanı öldüreceğini söyler. Herkes onun bu yılanı nasıl öldüreceğini merak eder. Bu delikanlı, bir eşiğin sırtına heybe şeklinde, bir tarafına sönmemiş kireç çuvalı, bir tarafına da su tulumunu sıkı bir şekilde bağladıktan sonra, yılanın bulunduğu vadiye sürer. Sırtındaki sönmemiş kireç ve su tulumuyla birlikte eşiği yutan yılanın karnında kaynayan kireç yılanı öldürür. Bir gün sonra, yılanın leşine kartalların ve akbabaların uçtuğu vadiye halk gitmeye cesaret edemez. Aradan birkaç gün geçtikten sonra o vadiye sürülen hayvanların canlı olarak dönmesi üzerine halk yılanın öldüğünü anlar. Halk kendilerini böyle bir beladan kurtaran kahramanın ailesine “Yılanoğulları” demiştir (KK. 2).

1.1.1.2. Dinlik Efsaneler

1.1.1.2.1. Uçarsu Efsanesi

Abdal Musa Elmalı ve Fethiye arasında kalan bölgeyi dolaşmış. Fethiye yakınlarına geldiğinde, karşısına çıkan bir kızdan abdest almak için su istemiş. Ama kız ona su vermemiş. Ardından Gömbe yaylasının doğu tarafına geçen Abdal Musa karşısına çıkan bir çobandan yine abdest almak için su istemiş. Çoban, gidip pınardan doldurduğu suyu getirip ona vermiş. Burada namazını kılan Abdal Musa, çobanlara bir istekleri olup olmadığını sormuş. Abdest alması için su verdikleri kişinin kim olduğunu bilmeyen çobanlar özellikle yaz aylarında su ihtiyaçlarının olduğunu söylemişler. Bunun üzerine, Abdal Musa şimdiki Uçarsuyun olduğu yere esasını vurmuş ve oradan büyük bir pınar patlamış. Bu olay Mayısın ilk haftası yani Hıdrellez'e denk gelmektedir. Kışın kendisine su vermeyen kızın olduğu Fethiye tarafına akan su Hıdrellezle birlikte yön değiştirip Gömbe yaylasına akmaktadır (KK. 6, KK. 10).

1.1.1.2.2. Kırklar Cemi Efsanesi

Allah, Cebrail'i göndermiş ve Hz. Muhammed'i miraca davet etmiştir. Hz. Muhammed, Allah'ın huzuruna giderken önüne bir aslan çıkar. Hz. Muhammed gaipten bir ses duyar: "Parmağındaki yüzüğü aslanın ağzına atması" istenir. Hz. Peygamber böyle yapar ve aslanı atlatır. Daha sonra Allah ile görüşür. Burada Hz. Muhammed Hakk ile 90 bin kelimelik konuşur. Buradan geri dönerken bir dergâha rastlar.

Kapıyı çalar içeriden: "Kimsiniz?" diye sorarlar.

Hz. Muhammed:

"Ben peygamberim içeriye girmek istiyorum" der.

İçeriden:

"Peygamberliğini git ümmetine yap. Bizim aramıza peygamber sığmaz" diye cevap gelir. Hz. Muhammed ayrılırken yine gaipten bir ses gelir ve kapıyı tekrar çalmasını söyler. Hz. Peygamber kapıyı çalar ve içeriden:

"Kimsiniz?" diye sorarlar.

Hz. Muhammed:

"Ben peygamberim içeriye girmek istiyorum" der.

İçeriden:

“Peygamberliğini git ümmetine yap. Bizim aramıza peygamber sığmaz” diye cevap gelir. Hz. Muhammed tam vazgeçmiş ayrılmak üzereyken tekrar gaipten bir ses gelir ve kim olduğu sorulduğunda “fukarayım” denilmesi istenir.

Hz. Muhammed tekrar kapıyı çalar. İçeriden:

“Kimsiniz?” diye sorarlar.

Hz. Muhammed:

“Ben bir fukarayım. İçeriye girip sizi görmek isterim” der. Bu sefer kapı açılır.

“Hoş geldin sefa getirdin, uğur getirdin” diye karşılanır. İçeride 17’si bacı 22’si er tam 39 kişi vardır. Hz. Peygamber’e yer gösterilir. O da gösterilen yere oturur. Hz. Ali de meclistedir. Hz. Muhammed Hz. Ali’yi tanıyamaz ancak, tesadüfen Hz. Ali’nin yanına oturur. Hz. Muhammed sorar:

“Size kimler denir?”

“Bize Kırklar denir” diye yanıt alır.

“Ama burada 39 kişi saydım” der.

“Selman-ı Pak Parstadır” denir.

“Peki sizin ulunuz, büyüğünüz, küçüğünüz kim?” diye sorar Hz. Muhammed. Gelen yanıt şöyle olur:

“Bizim küçüğümüz, büyüğümüz yoktur. Küçüğümüz de uludur, büyüğümüz de uludur. Birimiz kırkımız, kırkımız birimizdir” denir. Bunun üzerine Hz. Muhammed meclisten bunu kendisine kanıtlamalarını söyler. O sırada Hz. Ali gömleğini sıyrır ve kolunu uzatır. İçlerinden biri “destur” diyerek bıçağın ucu ile Hz. Ali’nin kolunu hafifçe kanatır. Hz. Ali’nin kolundan bir damla kan akar. Onu herkesin kolundan birer damla kanın akması izler. Son bir damla kan da pencereden içeri gelir. Bu ise Selman-ı Pak’ın kanıdır. Daha sonra Hz. Peygamber Kırkları tanır ve onların içinde Hz. Ali’nin de olduğunu görür. Kırklar da Hz. Muhammed’den bir keramet isterler. Bunun üzerine Yüce Allah, meleklerinden biriyle Hz. Muhammed’e cennetten bir üzüm tanesi ve nurdan bir tabak gönderir. Hz. Peygamber üzüm tanesini bu tabağın üzerinde şehadet parmağıyla ezer ve bir damla su katarak bir şerbet yapar. Mecliste bulunan herkes bu şerbetten içer. Peygamber de dâhil hepsi mest olurlar. Büyük bir coşku ile sarhoşluk halinde semah dönülürken Hz. Muhammed’in başından sarığı düşer. Bu sarık 40 parçaya bölünür ve Kırklar parçaları bellerine bağlarlar. Bu cemde herkes birbiriyle musahip olur. Hz. Muhammed’in musahibi de Hz. Ali’dir. Bu cemden sonra Hz. Peygamber evine döner, yanına gelenler onun miracını kutlayarak yolculuğun nasıl geçtiğini sorarlar. Bunların içinde Hz. Ali de vardır. Peygamber,

arşta önüne bir aslanın çıkıp yolunu kestiğini, parmağındaki yüzüğü çıkarıp aslanın ağızına vermek suretiyle yoluna devam edebildiğini söyler. O esnada Hz. Ali:

“Ya Resûlallah, yüzüğün bu muydu?” diyerek ağızındaki yüzüğü Hz. Peygamber’e verir. Bunun üzerine Hz. Muhammed:

“Ya Ali, göbeğini ben kesmeseydim sana Allah derdim” cümlesini sarf eder (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 15).

1.1.1.2.3. Kurban Efsanesi

İbrahim Peygamber bir gün Allah’a:

“Allah’ım bana bir erkek evlat ver, ben onu ileride sana kurban edeceğim” diyerek adak adanmış. Cenab-ı Allah ona bir erkek evlat vermiş. İbrahim Peygamber bu erkek çocuğunun adını İsmail koymuş. İbrahim Peygamberin oğlu belli bir yaşa geldiğinde Hz. İbrahim bir rüya görmüş. Rüyada Cenab-ı Allah :

“Adadığım adağı yerine getir” demiş. Babası olan biteni oğluna anlatmış. Oğlu İsmail bu işe razı olmuş.

“Eğer beni adak adadıysan ve bunu rüyanda da gördüysen beni kurban et baba” demiş. Hz. İbrahim oğlunu yatırmış, gözlerini bağlamış. Bıçağı İsmail’in boğazına çalmış ancak bıçak kesmemiş. Bir daha çalmış ancak bıçak yine kesmemiş. Tam bıçağı üçüncü sefer çalıp oğlunun boğazını keseceği sırada gökten üç ayağı bağlı bir koç inmiş. Yüce Allah Cebrail vasıtasıyla Hz. İbrahim’e oğlu yerine bu koçu kurban etmesini söylemiş. Hz. İbrahim de denileni yapmış ve koçu kesmiş. Bu olaydan dolayı Tahtacılar, kurban olarak erkek hayvan özellikle de koç keserler (KK. 2, KK. 10).

2. FIKRALAR

2.1. FIKRALARIN İNCELENMESİ

Fıkralar çok küçük hikâyelerdir. Bir tabiat ve topluluk gerçeği, cemiyetteki aksaklıklar, hatalı davranan kimselerin çeşitli tipleri ve cemiyetin dikkat çekici her türlü görünüşü bir vak'a çerçevesinde nükteli bir şekilde anlatılır ve tenkit edilir. Güldürücü ve düşündürücü olan fıkralar, küçük mizah ve hiciv hikâyeleridir. Nasreddin Hoca, Bektaşî ve İncili Çavuş fıkraları bunların en meşhur olanlarıdır (Güzel ve Torun, 2008).

Fıkraya ait ürünler aşağıdaki bölümlere ayrılır:

- 1) Kişileri belli halk tipleri olan fıkralar. Bu tipler ya a) ünlü adlar taşıyan ve gerçekten tarihe maâl olmuş sayılan kişilerdir: Bekri Mustafa, İncili Çavuş gibi; ya da b) özel adlarla anılmayıp bir toplum zümresini temsil eden kişilerdir: Bektaşî, Tahtacı, Yörük gibi.
- 2) Belli bir topluluk tip, ünlü bir kişi söz konusu olmaksızın ortadan insanların güldürücü maceralarını konu edinen fıkralar: Karı-koca, çocuklarla ana-baba, uşak-efendi, asker-subay vb. hikâyeleri gibi. Şaşırtıcılığı ve eğlendiriciliği sadece açık saçık olmaktan gelen fıkralar da bu bölüme girer (Boratav, 1992: 86-87).

Tahtacılar arasında tespit ettiğimiz 5 fikranın tamamı, Boratav'ın bölümlere ayırdığı fıkra tiplerinden 1. Maddenin b bendinde yer alan, özel adlarla anılmayıp bir toplum zümresini teşkil eden kişilerden olan Bektaşî tipi fıkralardır.

2.1.1. Fıkra Metinleri

2.1.1.1. Benim Gibi Melek

Adamın biri camide gösteriş olsun diye namaz kılıyormuş. Namaz kılan bu kişinin sağ tarafında adamın niyetini bilen bir Bektaşî oturuyormuş. Namazın sonunda, adam Bektaşî'den tarafa "Esselâmü Aleyküm ve Rahmetullah" dediği anda Bektaşî de adamın duyacağı şekilde "Ve Aleyküm Selâm" demiş. Adam sormuş:

"Ben meleğe selam verdim, sana noluyor?"

Bektaşî de cevap vermiş:

"İyi ya ben meleğim zaten. Senin gibi beynamaza benim gibi melek gerekir." Demiş (KK. 2).

2.1.1.2. Ben de Tam Onu Düşünüyordum

Bektaşî'nin biri yoldan geçerken bir karpuz tarlasının kenarına denk gelmiş. Tarlaya girip birkaç tane karpuz toplamış ve çuvala katmış. Tam giderken karpuz tarlasının sahibi denk gelmiş. Karpuz sahibi Bektaşî'ye :

“Ya sen ne yapıyorsun?” demiş.

Bektaşî cevap vermiş:

“Ben tam buradan geçiyordum rüzgâr çıktı. Benim de rüzgâr alıp götürecekti diye tuttuğum karpuz elimde kaldı. Daha sonra rüzgar durdu.”

Tarla sahibi demiş ki:

“Peki karpuzları çuvala kim kattı?”

Bektaşî yine cevap vermiş:

“Ben de tam onu düşünüyordum” (KK. 5).

2.1.1.3. Bir Eksik

Ramazan ayı sonunda adamın birisi başka birisine soruyor:

“Bu Ramazanda kaç gün oruç tuttun?”

Adam cevap veriyor:

“Ben sadece bir gün tutabildim.”

Bektaşî'ye soruyorlar:

“Sen kaç gün tuttun?”

Bir gün diyen kişiyi göstererek:

“Bu arkadaştan bir eksik” (KK. 15).

2.1.1.4. Zeytin

Bektaşî'nin birisi bir zeytin ağacının dibine oturmuş. Yere düşen zeytinin birisini ağzına katıp ısırılmış. Zeytinin acı olduğunu fark edince tükürmüş ve küfür etmeye başlamış. Orada bulunan ve bunu gören bir kişi adama şöyle demiş:

“Ya ne küfür edip duruyorsun mübarek zeytine? Allah bu nimetini Kur'an'da övüyor, şu şu faydaları var diyor.”

Bektaşî de iki elini havaya açıp şöyle demiş:

“Allah’ım madem kitabında zeytini bu kadar övdün, şu şu faydaları var dedin. Acı olduğunu niye söylemedin?” (KK. 15)

2.1.1.5. Sırat Köprüsü

Adamın biri Bektaşî’ye sorar:

“Yarın ahrette kıldan ince olan sırat köprüsünden nasıl geçeceksin? Namaz kılmazsın, oruç tutmazsın...”

Bektaşî cevap verir:

“Karşı tarafta mor sümbüllü çiçek bahçesi mi var? Geçmeyveririm” (KK. 10).

3. TÜRKÜLER

3.1. TÜRKÜLERİN İNCELENMESİ

“*Türkü*” teriminin kaynağı “Türk” sözcüğüdür. “Türk” sözcüğünün sonuna nispet eki ulanarak “Türki” elde edilmiş, bu sözcük zamanla “Türkü” biçimine girmiştir (Güzel ve Torun, 2008).

Şemseddin Sami, Fuat Köprülü, Ahmet Talat Onay, Ahmet Kutsi Tecer, Ali Yakıcı vb. bilim adamları; “Türklere mahsus bir beste ile söylenen halk şarkılarıdır.” tarifinde birleşirler (Dizdaroğlu, 1969: 102).

Cem Dilçin, türkülerin yapı özellikleri hakkında şunları söyler:

“Türkü bentleri, yapı ve sözleri bakımından iki bölümden oluşur. Birinci bölüm türkünün asıl sözlerinin bulunduğu bölümdür ki bent adı verilir. İkinci bölüm ise her bendin sonunda yinelenen nakarattır. Bu bölüme bağlama ya da kavuştak denir. Bentler ve kavuştaklar kendi aralarında uyaklanırlar. Türküler hece ölçüsünün her kalıbıyla söylenir. Genellikle yedili, sekizli ve on birli hece kalıpları kullanılmıştır” (Dilçin, 2013: 289).

Pertev Naili Boratav, türkülerini konuları ve kullanıldıkları yerler, gördükleri vazifeler ya da söylenmelerini şartlandıran vesileler göz önüne alınarak iki grupta toplamıştır:

A) Konularına göre türküler:

1. Lirik Türküler:

a) Ninniler, b) aşk türküleri, c) gurbet türküleri, askerlik türküleri, hapishane türküleri, ç) ağıtlar, d) çeşitli başkaca duyguluk konular üzerine türküler.

2. Taşlama, yergi ve güldürü türküleri

3. Anlatı türküleri

a) Efsane konulu türküler, b) bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler, c) tarihlik konuları olan türküler

B) Kullanıldıkları yerler, gördükleri vazifeler ya da söylenmelerini şartlandıran vesilelere göre türküler:

4. İş türküleri

5. Tören türküleri

a) Bayram türküleri, b) düğün türküleri, c) dinlik ve mezheplik törenlere değinen türküler, ç) ağıt töreninde söylenen türküler.

6. Oyun ve dans türküleri:

a) Çocuk oyunlarında söylenenler, b) büyüklerin oyunlarında söylenenler (Boratav, 1992: 150-151).

Tahtacılar arasında tespit ettiğimiz 7 türkünün 2 tanesi gurbet konulu türkölere, 2 tanesi aşk türkölere, 2 tanesi olay türkölere ve 1 tanesi de tören türkölere olan düğün-kına türkölere dâhil olmaktadır.

3.1.1. Türkü Metinleri

3.1.1.1. Gurbet Konulu Türküler

3.1.1.1.1. Çekemedim Akça Kızın Göçünü

Çekemedim akça kızın göçünü

Of of göçünü

Sırma saçlar bırak dövsün döşünü

Ah kız döşünü

Gülüver de görem mercan dişini

Of of dişini

Yol ver bana Çubuk beli geçeyim

Ah kız geçeyim

Yaylaların yeli soğuk esmez mi

Of of esmez mi

Sevdiğim de rüyalara girmez mi

Ah kız girmez mi

Girmezsen de gönül sana küsmez mi

Of of küsmez mi

Yol ver bana Çubuk beli geçeyim

Ah kız geçeyim (KK. 7).

3.1.1.1.2. Sarı Yaylam Seni Yaylayamadım

Sarı yaylam da seni yaylayamadım kar iken

Yavru palazımı da avlayamadım tor iken

Sende bu güzellik bende bu gençlik var iken

Alırım ahtımı da koymam yar sende

Göçer Yörükler de her koyaklar yurt olur
Nazlım göçmüş de yüreğime dert olur
Bu ayrılık da senin ile dört olur
Alırım ahtımı da koymam yar sende (KK. 7, KK. 12).

3.1.1.2. Aşk Türküleri
3.1.1.2.1. Al Yazmam Zeybeği

Al Yazmam dalda kaldı
Aman gözlerim yolda kaldı
Yıkılası meyhane
Aman sarhoşum nerde kaldı

Al yazmamın oyası
Elime de çıktı boyası
Gelcen dedi gelmedi
Allah'ından bulası

Al yazmamı düreyim
Aman aç koynuna gireyim
Uyu uyan sar beni
Aman yar olduğunu bileyim

Çay benim çeşme benim
Aman derdimi deşme benim
Hakikatli yar isen
Aman önümden geçme benim (KK. 12, KK. 14).

3.1.1.2.2. Gelin Ayşe'm

Koyun gelir yata yata
Çamurlara bata bata
Gelin Ayşe'm suya girmiş
Yosunları tuta tuta

Aman Ayşe'm yaman Ayşe'm
Dağlar başı duman Ayşe'm
Dağlar başı duman olsa
Seni burda komam Ayşe'm

Koyun gelir meleyerek
Kuzusunu arayarak
Gelin Ayşe'm suya gider
Zülüflerin tarayarak

Aman Ayşe'm yaman Ayşe'm
Dağlar başı duman Ayşe'm
Dağlar başı duman olsa
Seni burda komam Ayşe'm

Koyun gelir kuzu ile
Ayağının tozu ile
Gelin Ayşe'm sudan gelir
Yanı çifte kuzu ile

Aman Ayşe'm yaman Ayşe'm
Dağlar başı duman Ayşe'm
Dağlar başı duman olsa
Seni burda komam Ayşe'm (KK. 9).

3.1.1.3. Olay Türküleri

3.1.1.3.1. Cezayir Türküsü

Cezayir'in harmanları savrulur
Savrulur da sol yanına devrilir
Sarı buğday samanından ayrılır

Sokakları mermer taşlı
Güzelleri kalem kaşlı Cezayir

Gemilere çürük tahta dayanmaz
Yiğitlere gaflet bastı uyanmaz
Aman Allah buna canlar dayanmaz

Sokakları mermer taşlı
Güzelleri kalem kaşlı Cezayir

Cezayir'i bir ikindi bastılar
Camilere çifte çanlar astılar
Yiğitleri kurban diye kestiler

Sokakları mermer taşlı
Güzelleri kalem kaşlı Cezayir (KK. 7).

3.1.1.3.2. Cemal'ım Cemal'ım Algın Cemal'ım

Şen olasin Ürgüp dumanın tütmez

Kıratım acemi konağı tutmaz

Oğlum da pek küçük yerimi tutmaz

Cemal'ım Cemal'ım algın Cemal'ım

Al kanlar içinde kaldım Cemal'ım

Ürgüp'ten de çıktığımı görmüşler

Taşkadı'nın pınarına inmişler

Beni öldürmeye karar vermişler

Cemal'ım Cemal'ım algın Cemal'ım

Al kanlar içinde kaldım Cemal'ım

Cemal'ım giydiği ketenden yelek

Al kana boyanmış don ile gömlek

Bize nasip değil acelen ölme

Cemal'ım Cemal'ım algın Cemal'ım

Al kanlar içinde kaldım Cemal'ım (KK. 9).

3.1.1.4. Düğün-Kına Türküleri

3.1.1.4.1. Çattılar Çatma Taşını

Çattılar çatma taşını

Kurdular düğün aşını

Çağırın kızın gardaşını

Yaksın kızın kınasını

Bacım kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Karşıdan bir yol dolanır

Kızın midesi bulanır

Anası büyüdür el gönenir

Bacım kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Karşıdan bir arık akıyor

Gelin biz de akalımın

Eller kız kınası yakıyor

Gelin biz de bakalımın

Bacım kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Keklik gelir seke seke

Kanadında gümüş toka

Ben anamdan ayrılmazdım

Ayırdılar çeke çeke

Bacım kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Evlerinin önü atlas

O atlasa neler batmaz

Davul geldi geri gitmez

Bacım kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Yağmur yağar sicim sicim

Ben ağlarım için için

Ver elini öpem anam

Bu ayrılık bizim için

Yağmur yağar sicim sicim

Ben ağlarım için için

Ağlaşalım bacılarım

Bu ayrılık bizim için

Bacım kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Oturalım dizim dizim

Önümüze koydular üzüm

Ağlaşalım bacılarım

Bu ayrılık bizim için

Karşıda bir ekin göverir
Ekin değil burçağımış
Gelin kızımıza kına yanıyor
Yalan değil gerçeğımiş

Bacım kınan kutlu olsun
Söyleyen diller tatlı olsun (KK. 17).

4. NEFESLER

4.1. NEFESLERİN İNCELENMESİ

Alevi-Bektaşî toplantılarında konusu genellikle tasavvuf, tasavvuftaki vahdet-i vücüt, tarikatın temel düşünce ve inançlarıyla, ilkeleriyle ilgili olan ve kutsal bir ilhamla söylendiğine inanıldığı için nefes adı verilen şiirler, önemli bir yer tutmaktadır. Kendine özgü bir beste ile ve saz eşliğinde okunan nefesler, kalenderce ve rindce bir edaya sahiptir. (Yardımcı, 1998: 379)

Nefeslerin kafiye düzeni koşmaya benzer. Daha çok yedili, sekizli, on birli hece ölçüleriyle söylenirler. Hece ile yazılmış nefeslerde dörtlük sayısı 3-7 arasında değişir. Az da olsa aruz ile söylenmiş olan nefesler de vardır. (Artun, 2010: 130)

Serik Tahtacıları arasında Pir Sultan Abdal, Şah Hatayi ve Karacaoğlan'a ait olduklarını tespit ettiğimiz 5 adet nefese rastladık. Bu nefeslerin 3 tanesi cemlerde, 2 tanesi de cenazelerde söylenen nefeslerdir.

4.1.1. Nefes Metinleri

4.1.1.1. Cemlerde Söylenen Nefesler

4.1.1.1.1. Pir Sultan Abdal'ın Nefesleri

(1)

Muhammed neslinden şu anda kim kaldı

Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Onulmaz yaraya merhem kim sardı

Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Muhammed Miraç'da davet gününde

Aslan hamle kıldı rahî önünde

Kim idi görünen aslan donunda

Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Muhammed Miraç'dan indiği demdir

Kırkların sürdüğü semada cemdir

Zühre yıldızını doğuran kimdir

Var mı Hacı Bektaş Veli'den gayrı

Sorma be birader mezhebimizi

Biz mezhep bilmeyiz yolumuz vardır

Çağırma meclis-i riyaya bizi

Bizim söyleyecek sözümüz vardır (KK. 8).

4.1.1.1.2. Şah Hatayi'nin Nefesleri

(1)

Muhammed Ali'yi candan sevenler

Yorulup yollarda kalmaz inşallah

İmam Hasan'ın yüzünü görenler

Şah Hüseyin'den mahrum kalmaz inşallah

Zeynelabidin'den bir dolu içtim

Muhammed Bakır'dan kaymadım coştum

İmam Cafer'e vardım ulaştım

Bundan özge yollara sapmaz inşallah

Musa-i Kazım'dan gelen erenler

Can baş feda edip cemler görenler

İmam Rıza'ya ağı verenler

Divanda şefaata bulmaz inşallah

Bir gün olur okuturlar defteri

Şah olanın belindedir teberi

Uyanırsa Taki, Naki, Askeri

Açılan güllerimiz solmaz inşallah

Şah Hatayi'nin bu iş bizi bitire

Özü kata gör ulu katara

Mehdi şavkları şu cihanı tutara

Şah oğluna sitem olmaz inşallah (KK. 8).

(2)

Yemen ellerinden beri gelirken

Turnalar Ali'yi görmediniz mi?

Hava üzerinde semah dönerken

Turnalar o şahı görmediniz mi?

Şahım Kербela kalesini yıkarken

Nice mümkün felak oldu giderken

Nefes ırmağında dolu içerken

Turnalar o şahı görmediniz mi?

Şah Hatayim der ki, gezdim dünyayı

Alim zikreyledi cani Hüdayi

On iki imamın ezdi evayi

Turnalar o şahı görmediniz mi? (KK. 2).

4.1.1.2. Cenaze Nefesleri

4.1.1.2.1. Pir Sultan Abdalın Nefesleri

(1)

Sabah yıldızı doğdu yüceden

Şavkı vurdu pencereden bacadan

Uykusuz mu kaldın dünkü geceden
Ayrılık derdinin dermanı nedir?

Sabah olup tanyeri atmadan
Ufacık kuşlar dil verip uçmadan
Herkes sevdiğini alıp yatmadan
Ayrılık derdinin dermanı nedir?

Pir Sultanım esnaflar başıyım
Toplayalım döşeyelim taşını
Kerbela'da yatan seyitler başı
Ayrılık derdinin dermanı nedir? (KK. 8)

4.1.1.2.2. Karacaoğlan'dan Nefesler

(1)

Anam çıksın yaylasını yaylasın
İnsin engine gönlümü eylesin
Yavrum gelecek diye yavrusunu gözlesin
Anam bu gece misafirim ben sana

Anam otursaydın karşıma
Seyretseydin gözüme kaşıma
Anam bir daha girseydim düşüne
Anam bu gece misafirim sana

Anam al beni sırtında gezdir
Sapıtma tahtasını hurmadan dizdir

Onun içinde yatan bir ela gözdür

Anam bu gece misafirim ben sana (KK. 8).

5. MANİLER

5.1. MANİLERİN İNCELENMESİ

“*Mâni*”, Anonim Halk Edebiyatının en yaygın nazım şeklidir. Yedi heceli ve dört mısralı tek kıtadan meydana gelen mâniler en yaygın olanlarıdır. (Güzel ve Torun, 2008)

Mâni genelde “a a x a” şeklinde kafiyelenir. Dörtten artık dizeden mânilere, dizeleri 4, 5, 8, 9, 11 heceden oluşan mânilere, Karadeniz kıyılarında ve İstanbul semai kahvelerinde söylenen “b a c a” biçiminde kafiyelenmiş mânilere de rastlamak mümkündür. (Aça, 2010: 240)

Dört dizeli, yedi heceli, “a a x a” biçiminde kafiyeli mânilere “tam mâni” ya da “düz mâni” denilmektedir. Fakat bunun dışında “kesik/cinaslı mâni”, “artık mâni” ve “deyiş” denilen şekilleri de vardır. (Aça, 2010: 240)

Pertev Naili Boratav, mânileri “söylenmesine vesile olan yerlere ve şartlara göre” şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Niyet, fal (yorum) mânileri
2. Sevda mânileri
3. İş mânileri
4. Bekçi ve davulcu mânileri
5. İstanbul’da bazı sokak satıcılarının mânileri
6. İstanbul meydan kahvelerinin cinaslı mânileri
7. Doğu Anadolu’da hikâye mânileri
8. Mektup mânileri (Boratav, 1992: 176-178)

Serik Tahtacıları arasında derlediğimiz 6 mâninin tamamı düz manidir. Bunların 5 tanesi sevda mânileri, 1 tanesi de niyet, fal mânisidir.

5.1.1. Mani Metinleri

(1)

Çıktım dağın başına

Yetemedim yaşına

Yar beni sevmez imiş

Zehir kattı aşıma (KK. 13).

(2)

Maniciyim ezelden
Gönlüm geçmez güzelden
Gönlümün canı çıksın
Sevmeseydim ezelden (KK. 16).

(3)

Yağmur yağdı ıslandım
Gün geçtikçe yaşlandım
Karyola zannettim de
Yar göğsüne yaslandım (KK. 17).

(4)

Karadut boyanır mı?
Öpsem yar uyanır mı?
Sen orada ben burada
Buna can dayanır mı? (KK. 13)

(5)

Devem gelir inginden
Şeker akar enginden
Ben yârimi bilirim
Şapkasının renginden (KK. 17).

(6)

Patlıcanı haşladım
Doldurmaya başladım
Yârim aklıma geldi
Ağlamaya başladım (KK. 17).

6. TEKERLEMELER

6.1. TEKERLEMELERİN İNCELENMESİ

Tekerlemeler şekil, konu, muhteva ve işlevleri bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilememiş halk edebiyatı ürünleridir. Bu durum, müstakil bir tür özelliğinden ziyade bilmece, âşık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi pek çok ürünün içinde yer almasından kaynaklanmaktadır. Diğer türlerle karmaşık ilişkisine rağmen şekil, muhteva ve anlatım özellikleri gibi birtakım özellikleriyle de onlardan ayrılmaktadır (Güzel ve Torun, 2008).

Tekerleme türü daha ziyade çocuk folkloru ürünlerinde göze çarpar. Tekerlemelerin anlatımlarındaki çocuksu üslup da bunun bir yansımasıdır (Duymaz, 2002: 9).

Ali Duymaz'a göre, tekerlemelerin başlıca işlevleri şunlardır:

1. Tekerleme birbirine aykırı düşünceleri, olmayacak durumları bir araya getirip, mantık dışı birtakım sonuçlara varmakla şaşırtıcı bir etki yaratır. Örgüsü ve konusu bakımından bu özelliğiyle tekerlemeler, beklenmedik hayal oyunlarının boşanıvermesiyle şaşırtmak, eğlendirmek ve keyiflendirmek için başvurulan bir söz cambazlığıdır.
2. Masallar, halk hikâyesi, orta oyunu ve karagözde dinleyicileri anlatıya hazırlayan bir giriş vazifesi görür, anlatılanların uydurma ve gerçek dışı olduğunu sezdirir. Ayrıca, masalarda zaman ve mesafe geçişlerinde kolaylık sağlayan bir kalıp ifade özelliği gösterir.
3. Oyunlarda ise ebe seçimi, ebe çıkarma, tarafların tespiti ve oyunların bölümlerinin birlikte yürümesini sağlama gibi fonksiyonları vardır.
4. Tören tekerlemeleri ise daha ziyade tabiat güçlerini, olaylarını ve varlıklarını etkilemek için söylenen "tılsımlı" söz özelliği göstermektedir.
5. Yanıltmacalar çocukların dil gelişiminde önemli bir rol oynarlar (Duymaz, 2002: 25).

Pertev Naili Boratav, tekerlemeleri şu şekilde sınıflandırmaktadır:

- 1) Masal tekerlemeleri
- 2) Oyun tekerlemeleri
- 3) Tören tekerlemeleri
- 4) Bağımsız söz cambazlığı değerinde tekerlemeler (Boratav, 1992: 135).

Serikli Tahtacılar arasında tespit ettiğimiz 6 tekerlemenin 3 tanesi oyun tekerlemesi, 1 tanesi masal tekerlemesi, geriye kalan 2 tanesi de bağımsız söz cambazlığı değerinde olan tekerlemelerdir.

6.1.1. Tekerleme Metinleri

6.1.1.1. Masal Tekerlemeleri

(1)

Tavşan yavrusuna:

“Yedi yaşına yetirdim

Bıyığını bitirdim

Sen bir dağa

Ben bir dağa” demiş (KK. 10).

6.1.1.2. Oyun Tekerlemeleri

(1)

Mustafa mıstık

Arabaya kıstık

Üç mum yaktık

Seyrine baktık (KK. 11).

(2)

Portakalı soydum

Baş ucuma koydum

Ben bir yalan uydurdum

Duma duma dum

Kırmızı mum

Dolapta pekmez

Yala yala bitmez

Ayşecik cik cik cik

Fatmacık cık cık cık

Sen bu oyundan çık (KK. 14).

(3)

Oooo piti piti

Kremanın sepeti

Terazi lastik jimnastik

Biz size geldik bitlendik

Hamama gittik temizlendik (KK. 17).

6.1.1.3. Bağımsız Söz Cambazlığı Değerinde Olan Tekerlemeler

(1)

Elim elim epelek

Yerden çıkan topalak

Topalağın yarısı Ali Bey'in karısı

Hap ban hup ban

Yarıl, yırtıl, su iç, kurtul (KK. 17).

(2)

Kuzu kuzu mee

Bin tepeme

Haydi gidelim

Ayşe teyzeme (KK. 13).

7. BİLMECELER

7.1. BİLMECELERİN İNCELENMESİ

Bilmeceler, tabiat unsurlarıyla bu unsurlara bağlı hadiseleri insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı, akıl, zekâ ve güzellik nevinden mücerret kavramlarla dini konu ve motifleri vb. kapalı bir şekilde yakın-uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhâkeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir. Bu sözler, birtakım eğlence, lugâz, muamma ve bulmacalarda görülen ve dinleyiciye sorulunca ondan hâlli istenen,

“bil bakalım”

veya

“ ol nedir ki”

ifadelerinin bir bakıma geniş tarifidir (Başgöz ve Tietze, 1999; Elçin, 1970).

Bilmecelerin hem manzum hem de mensur söylenmiş örnekleri vardır. Anonim karakterli bilmeceler, nazım ve nesir olarak iki grupta toplanırken, âşıklar tarafından söylenen ya da yazılan muamma ve lugazlar bütünüyle manzumdur. Mensur bilmeceler, düz cümle halinde konuştuğumuz şekilde olan ve çoğu zaman “seci” karakteri gösteren metinlerdir (Elçin, 1986: 252).

Şükrü Elçin, bilmeceleri konularına göre şöyle sınıflandırmıştır:

- 1) Tabiat ve tabiat hadiseleri ile ilgili bilmeceler
- 2) Bitkiler ve onların mahsulleri ile ilgili bilmeceler
- 3) Hayvanlar ve onların mahsulleri ile ilgili bilmeceler
- 4) İnsan ve insan uzuvları ile ilgili bilmeceler
- 5) Eşya ile ilgili bilmeceler
- 6) Manevi-dini unsurlarla ilgili bilmeceler
- 7) Diğer kavramlarla ilgili bilmeceler (Elçin, 1970: 81-88).

Serik Tahtacıları arasında derlediğimiz 9 bilmecenin 4 tanesi eşya ile ilgili bilmeceler, 2 tanesi hayvanlar ve onların mahsulleri ile ilgili bilmeceler, 1 tanesi insan ve insan uzuvları ile ilgili bilmeceler, 1 tanesi tabiat ve tabiat hadiseleri ile ilgili bilmeceler ve 1 tanesi de bitkiler ve onların mahsulleri ile ilgili bilmeceler sınıfına girmektedir.

Derlemiş olduğumuz bilmecelerin hepsinin iki mısradan oluşan bilmeceler olduğunu belirtmek istiyoruz.

7.1.1. Bilmece Metinleri

7.1.1.1. Eşya İle İlgili Bilmeceler

Dut ağacını oyarlar

İçine mâni koyarlar. (Saz) (KK. 10)

Sıra sıra odalar

Birbirini kovalar. (Tren) (KK. 4)

Ayağı yok gezer durur

Ne verirsen yer oturur. (Cep) (KK. 9)

İnim inim inler

Bin kişi dinler. (Davul) (KK. 14)

7.1.1.2. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri İle İlgili Bilmeceler

Dağdan gelir sekerek

Kara üzüm dökerek. (Keçi) (KK. 9)

Ay varken uçar

Gün varken kaçır. (Yarasa) (KK. 13)

7.1.1.3. İnsan ve İnsan Uzuqları İle İlgili Bilmeceler

Kandilde var

Dilde yok. (Kan) (KK. 4)

7.1.1.4. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri İle İlgili Bilmeceler

Ben giderim

O da gider. (Gölge) (KK. 17)

7.1.1.5. Bitkiler ve Onların Mahsulleri İle İlgili Bilmeceler

Başımda saç yok

İçimde tat yok. (Kabak) (KK. 15)

8. ATASÖZLERİ

8.1. ATASÖZLERİNİN İNCELENMESİ

Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Ulusun ortak düşünce, kanış ve tutumunu belirtir, bize yol gösterirler. Bir atasözle belgelendirilen tutumun doğruluğu herkesçe kabul edilir. Anlaşmazlıklarda bir atasözü en büyük yargıcıdır (Aksoy, 1993: 15).

Türker Acaroğlu'na göre atasözü şöyle tanımlanabilir:

“Atasözü çoğunlukla mecâzi biçimde, halk felsefesinin yaşam deneylerini anlattığı, açıkça vurgulanmış bir genel kural, bir düsturdur” (Karadağ, 1999: 256).

Ömer Asım Aksoy, atasözlerinin biçim özelliklerini şöyle belirtmektedir:

- 1) Atasözleri kalıplaşmış (klişe durumuna gelmiş) sözlerdir: Her atasözü, belli bir kalıp içinde, belli sözcüklerle söylenmiş olan donmuş bir biçimdir. Sözcükler değiştirilip yerlerine – aynı anlamda da olsa – başka sözcükler konulamayacağı gibi söz diziminin biçimi de bozulamaz,
- 2) Atasözleri kısa ve özlüdür. Az sözcükle çok şey anlatır,
- 3) Atasözlerinin çoğu bir, iki cümledir. Daha uzun olanları azdır.
- 4) Atasözlerinde en çok geniş zaman kipi ve kimi vakit (öğüt olan atasözlerinde) emir kipi kullanılmaktadır. Başka kiplerle kurulmuş atasözleri daha azdır (Aksoy, 1993: 15-17).

Aksoy, atasözlerine ait kavram özelliklerini ise şu şekilde sıralamaktadır:

- 1) Sosyal olayların nasıl olageldiklerini – uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak – yansızca bildiren atasözleri bulunmaktadır,
- 2) Doğa olaylarının nasıl olageldiklerini – uzun bir gözlem sonucu olarak – belirten atasözleri vardır,
- 3) Toplumsal olayların nasıl olageldiklerini – uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak – bildirirken bundan ders almamızı (açıkça söylemeyip dolayısıyla) hatırlatan atasözleri vardır,
- 4) Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlâk dersi ve öğüt veren atasözleri vardır,
- 5) Birtakım gerçekler, felsefeler, bilgece düşünceler bildirerek (dolayısıyla) yol gösteren atasözleri vardır,
- 6) Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri vardır,
- 7) Kimi inanışları bildiren atasözleri vardır.

Pertev Naili Boratav'a göre, atasözleri iki büyük kümeye ayrılırlar: 1) Asıl atasözleri, 2) atalar sözü değerinde deyimler (Boratav, 1992: 120).

Serik Tahtacıları arasından derlediğimiz 21 atasözünün tamamı asıl atasözleri kapsamına girmektedir.

8.1.1. Atasözleri

- 1) Acı soğan kabuğuna zarardır (KK. 2).
- 2) Aç tavuk kendini buğday ambarında sanır (KK. 2, KK. 16).
- 3) Aç tavuk rüyasında darı görür (KK. 13, KK. 16).
- 4) Ak akçe kara gün içindir (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 16).
- 5) Aslan yattığı yerden belli olur (KK. 4, KK. 9).
- 6) Ateş düştüğü yeri yakar (KK. 8, KK. 14, KK. 17).
- 7) Atın tepmezi itin kapmazı olmaz (KK. 9).
- 8) Bedava sirke baldan tatlıdır (KK. 13).
- 9) Doğru duvar yıkılmaz (KK. 9, KK. 13, KK. 17).
- 10) El elden üstündür (KK. 2, KK. 6, KK. 9).
- 11) El elin eşeğini türkü çağırarak güder (KK. 4, KK. 6, KK. 15).
- 12) Eşeği süren osuruğuna katlanır (KK. 2).
- 13) Gülü seven dikenine katlanır (KK. 2, KK. 13, KK. 16).
- 14) Hacı hacı olmaz gitmekle Mekke'ye, dede dede olmaz gitmekle tekkeye (KK. 8, KK. 9, KK. 16).
- 15) Hacı hacıyı Mekke'de, derviş dervişi tekkede bulur (KK. 9).
- 16) İyi söz sahibine gerektir (KK. 2, KK. 17).
- 17) Kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez (KK. 5, KK. 8).
- 18) Minareyi çalan kılıfını hazırlar (KK. 2, KK. 9).
- 19) Ne ekersen onu biçersin (KK. 2, KK. 6, KK. 9).
- 20) Sakla samanı gelir zamanı (KK. 10, KK. 14).
- 21) Ulu lokma ye, ulu laf konuşma (KK. 2, KK. 9).

9. DEYİMLER

9.1. DEYİMLERİN İNCELENMESİ

“*Deyim*”; bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümcesidir (Aksoy, 1993: 52).

“Türk Halk Edebiyatı El Kitabı”nın “Deyimler” kısmında Mehmet Aça, deyimlerin şekil, yapı, içerik ve işlev özelliklerini maddeler halinde şöyle sıralıyor:

- 1) Deyimler kalıplaşmış sözlerdir ve birçoğu mastar halindedir.
- 2) Deyimlerdeki kelimeler değiştirilip yerlerine aynı anlamda da olsa başka kelimeler konulamaz.
- 3) Deyimlerdeki bazı kelimeler isim ve fiil çekimlerine girerler.
- 4) Hiçbir fiil kipi taşımadıkları için cümle halinde bulunmayan deyimler vardır.
- 5) Cümle halinde olmayan deyimlerin bir kısmında da kelimelerin bazıları çekime girerler.
- 6) Deyimlerin bazıları iyelik ekleri ile kurulurlar.
- 7) Deyimlerin içinde kafiyeli olanları da vardır.
- 8) Deyimlerde eski kalıplara, arkaik sözlere rastlanılabilir.
- 9) Kimi deyimler atasözleri, hikâye ve fıkralardan türemişlerdir.
- 10) Deyimlerin hikâyeleri vardır.
- 11) Deyimler, atasözlerinde olduğu gibi genel kural niteliğinde sözler değildirler. Bu yönleriyle atasözlerinden ayrılırlar.
- 12) Deyimlerin amacı, bir kavramı özel kalıp içinde ya da çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir. Atasözlerinin amacı ise yol göstermek, ders ve öğüt vermek, ibret almamız için gerçekleri bildirmektir.
- 13) Bazı sözler vardır ki hem atasözleri hem de deyimler içine dâhil edilebilirler.
- 14) Deyimler, atasözlerinde olduğu gibi, soyut kavramları açıklamak için somut kavramlara başvururlar. Deyimleri oluşturan kelime gruplarında benzetme yolu ile yapılanların hepsi ya da biri gerçek anlamlarının dışında kullanılır.
- 15) Deyimlerdeki hayaller çok defa mantık dışı ya da mübalağalıdır. Deyimler bazen süslü, bazen boş sözlerdir (Aça, 2010: 208-209).

Şükrü Elçin, deyimleri şu şekilde (yaygınlıklarına ve kullanım durumlarına göre) tasnif etmiştir:

- 1) Genel olanlar (sözlü kullanıştakiler ve yazıya geçenler),
- 2) Bölge karakteri gösterenler,
- 3) Türkiye dışındaki Türk lehçelerinde yaşayanlar,
- 4) Eskiden kullanılıp bugün unutulmuşlar (Elçin, 1986:644).

Serikli Tahtacılar arasında tespit ettiğimiz 23 deyimden 12 tanesi genel olan deyimlerden, 11 tanesi de sadece Alevi toplumunun ibadet ve inanç deyimlerinden oluşan, bölge karakteri gösteren deyimlerdir.

9.1.1. Deyimler

- 1) Aceleye gelmek. (Herhangi bir işin çok hızlı bir şekilde yapılması) (KK. 2, KK. 8)
- 2) Ayak mühürlemek. (Dede karşısına gelince sağ ayak baş parmağını sol ayak baş parmağı üzerine koymak) (KK. 2, KK. 9)
- 3) Bahtı açık olmak. (Şanslı olmak) (KK. 6, KK. 13, KK. 17)
- 4) Baş kesmek. (Ayak mühürlemek) (KK. 2, KK. 8, KK. 9)
- 5) Baş okutmak. (Cem ayinlerinde sorgu ve görgüden geçerek mürşidin rızalığını alıp günahlardan arınmak) (KK. 2, KK. 3, KK. 9)
- 6) Bel bağlamak. (Güvenmek) (KK. 8, KK. 16)
- 7) Bir olmak. (Birleşmek, bir araya gelmek) (KK. 2, KK. 6)
- 8) Çerağ uyandırmak. (Cem ayini sırasında mum, lamba vb. aydınlatma araçlarını usulüne göre yakmak) (KK. 2, KK. 9)
- 9) Dar'a durmak. (Hesap vermek) (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 14)
- 10) Dikiş tutmamak. (Başarı ve uyum sağlayamamak) (KK. 5)
- 11) El almak. (Bir mürşide bağlanmak) (KK. 2)
- 12) El etek tutmak. (El almak) (KK. 2)
- 13) Eline diline beline sahip olmak. (Edebli olmak) (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 14, KK. 15)
- 14) El pençe divan durmak. (Saygı duruşuna geçmek) (KK. 2, KK. 6)
- 15) El üstünde tutmak. (Çok değer verip sevmek) (KK. 4, KK. 17)
- 16) Feleğin çemberinden geçmek. (Tecrübeli olmak) (KK. 2, KK. 9, KK. 10)
- 17) Hakk'a yürümek. (Ölmek) (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10)
- 18) Hava çekmek. (Türkü söylemek) (KK. 6, KK. 9)
- 19) Hora geçmek. (Makbule geçmek) (KK. 2, KK. 8, KK. 16)
- 20) Maval okumak. (İnandırıcı sözler kullanmamak) (KK. 9)
- 21) Niyaz etmek. (Dua etmek, saygı göstermek) (KK. 2, KK. 4, KK. 14)
- 22) İkrar vermek-almak (Söz vermek-almak) (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 13, KK. 14)
- 23) Toprağa vermek. (Cenazeyi defnetmek) (KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 15)

10. AĞITLAR

10.1. AĞITLARIN İNCELENMESİ

“*Ağıt*”; halk şiirinde genellikle ölen bir kimsenin ardından söylenen, onun meziyetlerini belirten, ölümünden duyulan üzüntüleri dile getiren şiirlerdir (Güzel ve Torun, 2008).

Ağıt yakma, Türklerde eski bir gelenektir. Gelenek içerisinde profesyonel ağıtçıların (eski dönemlerde “sığıtçılar”) ağıt ve yas törenlerinde önemli bir yer işgal ettiğini görmekteyiz. Ağıtlar yapı bakımından türkü ile büyük oranda aynıdır (Aça, 2010: 247).

İsmail Görkem, “Türk Edebiyatında Ağıtlar Çukurova Ağıtları” adlı eserinin sonuç kısmında kitabında incelemiş olduğu ağıtları, insanlar, hayvanlar, bitkiler, eşya ve aletler, zaman, kozmik ve dini unsurlar ile gelenek ve görenekler bakımından ele alıp incelediğini belirtmektedir (Görkem, 2001: 162). Görkem, böyle söyleyerek bir nevi bir ağıt tasnifi de yapmıştır.

Tahtacılar arasında tespit ettiğimiz 2 ağıt da kaynak şahıslarımızdan Ahmet Önder tarafından söylenmiştir. Bu ağıtlardan 1 tanesi ölen bir kişinin ardından, yani insan için söylenen bir yakımdır. Öbür ağıt ise, kaynak şahsımızın bizzat kumar masasında kaybettiği paralar yani eşya ile ilgili yakımdır.

10.1.1. Ağıt Metinleri

10.1.1.1. Ahmet Önder’in Yakımı 1

Selver gelin Selver gelin

Hep bize mi böyle ölüm

Komşular da bulamamış

Yarın olsun Allah kerim

Selver gelin gitme suya

Aldırırın kendini çaya

Muradına doya doya

El sürmedin çocuğuna

Selver gelin Selver gelin

Gardaşlarına haber saldı
Dalgıçlar derine daldı
Bakılmayan yer mi kaldı
Neredesin Selver gelin

Selver gelin Selver gelin
Hep bize mi böyle ölüm
Gomşular da bulamamış
Yarın olsun Allah kerim

Ne karaymış yazıları
Çıkamaz diye sızıları
Meleşiyor kuzuları
Neredesin Selver gelin

Neredesin Selver gelin
Selver gelin Selver gelin (KK. 9).
10.1.1.2. Ahmet Önder'in Yakımı 2
Melun gumar beni mahvetti
Her şeyimi aldı gitti
Hayatımın tadı bitti
Gumar yüzünden yüzünden

Ne masaları donattım
Gılıç çektim çok zar attım
Hayatımı mahvettim

Gumar yüzünden yüzünden

Vale papaz gılıç çekmek

Şanssızlığa boyun bükme

Ne un galdı ne de ekmek

Gumar yüzünden yüzünden,

Hanım nolur küsme barış

Neden bu yüzün bir karış

Kalmadı cebimde gurus

Gumar yüzünden yüzünden

Ütersen hoş olur havan

Ahmet yeter bitsin davan

Kahvecimiz Ali Doğan

Gumar yüzünden yüzünden (KK. 9).

11. ALKIŞLAR VE KARGIŞLAR

11.1. ALKIŞ VE KARGIŞLARIN İNCELENMESİ

Alkış ve kargışların eş anlamlıları dua ve beddualardır. İnsan ilişkilerinde karşılaşılan iyilik yahut kötülöklere kimi zaman sözlerle cevap verme gereği duyulur ki, bu da dua yahut beddua olarak karşıımıza çıkar (Kaya, 2001: 3).

Dualar; iyi dilekleri ihtiva eden kalıplaşmış sözlerdir. Kısaca; “Birinin iyiliği için Allah’a yakarma, niyazda bulunma” anlamına gelen dualara, ilkel devirlerde daha çok büyü yahut sihir sırasında başvuruluyordu (Kaya, 2001: 4).

Beddualar ise, çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış sözlerdir. (Kaya, 2001: 22)

Kısaca; “kötü dilek” diyebileceğimiz beddua, Farsça *bed* “kötü” ile Arapça *dua* sözlerinden meydana gelmiştir. Anadolu’nun muhtelif yörelerinde; “ah, bedat, ilenç, inkisar, kargış, karış, lanet” gibi adlarla da anılırlar (Kaya, 2001: 22).

Dua ve beddualar, sadece şahsa ve onun yakınları için söylenilmez; köye, kente, binaya, mülke, davara, ağaca, ırmağa söylenilen dua ve bedduaları Anadolu, Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya ve Uluğ Türkistan’da da görüyoruz (Kalafat ve Bayath, 2011).

Alkış ve kargışların bir halk edebiyatı türü oldukları konusu oldukça tartışmalıdır.

Pertev Naili Boratav “100 Soruda Türk Halk Edebiyatı” adlı eserinde atasözleri, alkış ve kargışların her üçünün de “tür” olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Boratav, 1992: 118-119).

Doğan Kaya, alkış ve kargışları “sözlü anlatım türlerinin önemli bir cephesi” olarak görmektedir (Kaya, 1999: 448). Kaya, bu yönüyle Boratav ile aynı düşünmektedir.

Ancak, Erman Artun alkış ve kargışları bir tür olmaktan ziyade konuşmayı süsleyici, duyguları belirtici, anlatımı güçlendirici dil öğeleri olarak kabul eder (Aça, 2010: 212).

Şunu da belirtmek gerekir ki, biz alkış ve kargışların en güzel örneklerine Dede Korkut Hikâyeleri’nde rastlamaktayız.

Serik Tahtacıları arasından 27 dua (alkış), 23 de beddua (kargış) derlemiş bulunmaktayız:

11.1.1. Alkış ve Kargış Metinleri

11.1.1.1. Alkışlar

- 1) Akıbetin hayırlı olsun (KK.2, KK. 8, KK. 9).
- 2) Allah analı babalı büyütsün (KK. 13, KK. 14, KK. 16, KK. 17).
- 3) Allah gönlüne göre versin (KK. 6, KK. 13, KK. 17).
- 4) Allah hayırlı kapılar açsın (KK. 2, KK. 6, KK. 13).
- 5) Allah kabul etsin (KK. 2, KK. 3, KK. 7, KK. 10, KK. 15, KK. 17).
- 6) Allah mutluluğunuzu daim eylesin (KK. 2, KK. 9, KK. 12).
- 7) Allah nazardan saklasın (KK. 13, KK. 169).
- 8) Allah ömrünü uzun etsin (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 14, KK. 17).
- 9) Allah yardımcın olsun (KK. 2, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 15, KK. 16).
- 10) Allah zihin açıklığı versin (KK. 2, KK. 3, KK. 5, KK. 13, KK. 16, KK. 17).
- 11) Aşın işin bal olsun (KK. 13, KK. 17).
- 12) Aşın işin bol olsun (KK. 13, KK. 17).
- 13) Bahtın açık olsun (KK. 5, KK. 7, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 16).
- 14) Bayramın kutlu olsun (KK. 2, KK. 3, KK. 12, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16, KK. 17).
- 15) Bereketli olsun (KK. 2, KK. 8, KK. 10).
- 16) Emeğin yağlı olsun (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).
- 17) Güle güle git güle güle gel (KK. 13, KK. 16, KK. 17).
- 18) Hayırlı olsun diyenin akıbeti hayırlı olsun (KK. 2, KK. 9).
- 19) Hayırlı uğurlu olsun (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16, KK. 17).
- 20) Helal olsun (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 16).
- 21) Hızır yoldaşın olsun (KK. 2, KK. 5, KK. 8, KK. 9, KK. 10, KK. 11, KK. 12, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16, KK. 17).
- 22) Maşallah (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 6, KK. 7, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 16, KK. 17).
- 23) Muhammed Ali yardımcın olsun, şefaatte ayağına gelsin (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).
- 24) Namerde muhtaç olmayasın (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16).
- 25) Para veren altın bulsun (KK. 2, KK. 7, KK. 11, KK. 12, KK. 15, KK. 17).
- 26) Su gibi aziz ol (KK. 13, KK. 14).
- 27) Yolun açık olsun (KK. 8, KK. 16, KK. 17).

11.1.1.2. Kargışlar

- 1) Adı batasica (KK. 13, KK. 14, KK. 16, KK. 17).
- 2) Allah belanı versin (KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 14).
- 3) Allah canını alsın (KK. 4, KK. 6, KK. 13, KK. 14, KK. 17).
- 4) Allah cezanı versin (KK. 2, KK. 4, KK. 5, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 16, KK. 17).
- 5) Allah cezanı versin de kör şeytanından bul (KK. 6, KK. 9, KK. 14).
- 6) Başına taş yağasica (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 16, KK. 17).
- 7) Başına taş yağsın (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 16, KK. 17).
- 8) Bekârlıktan kurtulamayasın (KK. 17).
- 9) Benden bulma da Allah'ından bul (KK. 2, KK. 4, KK. 9, KK. 14).
- 10) Beterini bul (KK. 13, KK. 14).
- 11) Boynu devrilesice (KK. 13, KK. 16, KK. 17).
- 12) Burnundan gelesice (KK. 6, KK. 9, KK. 13, KK. 14, KK. 16, KK. 17).
- 13) Canın cehenneme (KK. 2, KK. 5, KK. 6, KK. 12, KK. 13, KK. 14, KK. 17).
- 14) Canın çıksın (KK. 6, KK. 13, KK. 14, KK. 16, KK. 17).
- 15) Cehennem dibine kadar yolun var (KK. 2, KK. 4, KK. 6, KK. 9, KK. 11, KK. 14, KK. 16).
- 16) Emdiğin süt burnundan gelsin (KK. 2, KK. 3, KK. 8, KK. 13).
- 17) Gözün kör olsun (KK. 13, KK. 17).
- 18) Gözüne dizine dursun (KK. 6, KK. 10, KK. 13, KK. 16, KK. 17).
- 19) Haram olsun (KK. 2, KK. 6, KK. 9, KK. 12, KK. 13, KK. 14, KK. 16).
- 20) Ocağın sönsün (KK. 6, KK. 8, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14).
- 21) Ocağına baykuş konsun (KK. 2, KK. 3, KK. 4, KK. 5, KK. 6, KK. 7, KK. 8, KK. 9, KK. 10, KK. 11, KK. 13, KK. 14, KK. 15, KK. 16, KK. 17).
- 22) Ocağına su dökülsün (KK. 2, KK. 5, KK. 6, KK. 9, KK. 10, KK. 13, KK. 14, KK. 17).
- 23) Yılanlar sokasica (KK. 13, KK. 16, KK. 17).

SONUÇ

Serikli Tahtacı Alevileri, Serik ilçe merkezi Evrenpaşa Mahallesi ve toptancı hali çevresinde yaşamaktadırlar. Tahtacıların yaklaşık 3000 kişilik bir nüfusu bulunmaktadır. Bunun yanında, Serikli Tahtacıların büyük çoğunluğu Çukurova ve Mersin çıkışlı ailelerdir. Çoğunluk Aydınli obasındandır. Üsküdarlı (Üstürgeli) ve Şehepli obalarına mensup aileler de bulunmaktadır.

“*Tahtacı*” ismi göçebe ağaç işi ile uğraşmaları neticesinde kendilerine verilen bir isimdir. Bugün hemen hemen tamamı yerleşik hayata geçen Tahtacılar halen bu isimle adlandırılmaktadır. Ancak, kendileri “Tahtacı” diye nitelendirilmelerine karşı çıkmamakla birlikte kendilerinin “Türkmen” olarak adlandırılmalarını istemektedirler.

Farklı bilim adamları ve araştırmacıların görüşlerine göre, Tahtacıların kökenine dair bilinenler tartışmalıdır ve kesinlik arz etmez. Kaynaklarda, Tahtacıların eski Anadolu uygarlıklarının devamı olduğunu savunan ya da Hıristiyan menşeli bir topluluk olduğunu dile getiren görüşler mevcuttur. Ancak, en çok kabul gören ve bizim de mantıklı bulduğumuz düşünce Tahtacıların ilk olarak 13.yy’da Anadolu’da görülmeye başlanan Ağaç-eri Türkmenlerinin torunları olduklarını kabul eden görüştür.

Serik Tahtacıları, Aleviliğe mensup bir topluluk olduğu için inanç ve ibadet yapılarında Alevi inancına ait öğeler ağır basmaktadır. Tahtacılar arasında Hz. Ali’ye karşı büyük bir sevgi ve saygı bulunmaktadır. Aynı zamanda on iki imam ve ehl-i beyte duyulan sevgi ve saygı da göze çarpmaktadır. Öte yandan, Tahtacılar arasında Hz. Muhammed’in peygamberliğine ve Allah’ın varlığına birliğine dair inançlar da mevcuttur. Kısacası, Serikli Tahtacılar İslâm’ın Amentüsü dediğimiz temel inançlar tamdır. Kendileri zor bir durumda kaldıklarında ya da günlük hayatlarının ve ibadetlerinin herhangi bir safhasında gerekli gördüklerinde *Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!* şeklinde üçlü bir dua söylerler. Ayrıca, Tahtacılar Hz. Peygamberin vefatından sonra halife olması gereken kişi Hz. Ali’dir. Ancak, bir oldu bittiye getirilerek Hz. Ebubekir halife seçilmiştir. İkinci halife Hz. Ömer ve üçüncü halife Hz. Osman seçilirken de Hz. Ali’nin hakkının yendiğine inanılır. Bundan dolayı, Aleviler ve bu bağlamda Tahtacılar arasında Sünni görüşe karşı halifelikten beri süregelen bir küskünlük ve muhalif tavır göze çarpar.

Tahtacıların temel ibadet kurumu Cem törenidir. Özellikle yaşlı ve bilge kişiler arasında Cem törenine dair bilinenler ayrıntılıdır. Ancak, bu şahıslar dışında kalan kişiler arasında Cem törenine dair bilinenlerin kısıtlı olduğunu gördük. Zaten, yaklaşık 30 yıldır Serik Tahtacıları arasında dede gelmemiştir ve bu nedenle, bu 30 yıllık süreçte hiç Cem töreni yapılmamıştır. Fakat, Tahtacılar arasında bu işe meraklı olan ve zaman ayırabilen kimseler Antalya Merkez Kızıltoprak Mahallesinde bulunan Cem evine gidip ibadet ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler. Gördüğümüz

ve değişik kaynaklardan aldığımız bilgilerle de desteklediğimiz kadarıyla, Cem töreni sadece İslâmi unsurlarla açıklanamaz. Cem töreni, Şamanizm'den ve hatta Budist ve Maniheist unsurlardan izler taşımaktadır. Serik Tahtacılarının inanç yapılarında dede ve dedenin Alevi toplumu üzerindeki önemine ve etkisine dair izlere de rastladık. Bununla birlikte, Tahtacılar arasında ocak anlayışının yaşadığını, Serik Tahtacılarının kendilerini Aydın Reşadiye'de bulunan Hacıemirli ocağına bağlı olarak gördüklerini öğrendik.

Tahtacılarda var olan Nevruz ve Hıdrellez'e dair inanç ve kutlamalar da bizzat şahit olduğumuz kadarıyla bu topluluk içerisinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Bilindiği üzere, Nevruz ve Hıdrellez Eski Türklerden beri tüm Türk toplulukları ve bazı komşu kavimler arasında kutsal kabul edilip kutlanmaktadır.

Tahtacılar arasında, hayatın geçiş dönemleri olarak nitelendirdiğimiz doğum, evlenme ve ölüm ile ilgili rastladığımız dinsel ve büyüsel nitelikteki bazı inanç ve ritüeller öncesi, anı ve sonrası ile incelenmeye değerlidir. Serik Tahtacıları arasında tespit ettiğimiz hayatın geçiş dönemlerine ait unsurlar özellikle eski Orta Asya inançları (Şamanizm) ve Yakındoğu uygarlıklarına ait kültür ve inançlarla iç içe girmiştir.

Araştırma sahamızda uğurlu ve uğursuz kabul edilen hayvanlar, tabiat olayları, olağanüstü varlıklar ve günlük hayatla ilgili inanışlara da rastladık. Bunların bir kısmı kaynağını İslâmi ve Şamanist öğelerden almakla birlikte daha çok büyüsel nitelikte inançlardır. Serik Tahtacıları üzerine çalışırken bu topluluk içinde ağaç ve orman kültüne, atalar ve ölümler kültüne, ateş ve ocak kültüne ve aynı zamanda su kültüne ait inanış ve uygulamalara dair ipuçlarına da rastlanmıştır.

Çalışmamızın son bölümünde Serik Tahtacılarına ait halk edebiyatı ürünleri verilip incelenmiştir. Tahtacılar yarı kapalı bir topluluk olduğu için bu ürünleri derleyip bir araya getirmek bizim için oldukça zor oldu. Ancak, derleyebildiğimiz kadarıyla halk edebiyatının hemen hemen her türünde örneklere rastladık. Sadece masal ve ninni türlerine ait ürünleri derleyemedik. Özellikle masal anlatma geleneğinin Tahtacılar arasında hemen hemen kaybolduğunu tespit ettik. "Masal anlat!" ya da "Ninni söyle!" dediğimizde Tahtacıların çekindiklerine ve çoğu zaman reddettiklerine şahit olduk. Bazı Tahtacıardan öğrendiğimiz kadarıyla, çok eskiden bu topluluk içerisinde, ölen bir kişinin ardından destan söyleyen kişiler bulunmakta imiş. Ancak, bugün destan söyleme geleneğine dair bir ize rastlamadık. Derlediğimiz ürünlerin çoğu yöresel karakter göstermektedir. Fakat, araştırma alanımızda Antalya-Serik yöresi dışına ait halk edebiyatı ürünlerine de denk geldik.

Sonuç olarak gördük ki, Tahtacılar Anadolu Aleviliğinin önemli bir kolunu oluşturmaktadır ve anlaşılmak isteyen bir topluluk karakterini göstermektedir. Anadolu Aleviliğinin ve Türklüğün önemli parçalarından birisi olan Tahtacıların yanlış nitelendirmelerle karşı karşıya kalmaları nedeniyle bu topluluk üzerine

yapılması gereken incelemelerin bir an önce yoğunluk kazanması lazım gelir. Burada Türklük üzerine çalışan akademisyen ve araştırmacılara büyük görevler düşmektedir.

KAYNAKÇA

- Aça, M. (2010). Halk Şiirinde Tür ve Şekil. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (7. Baskı) içinde (235-282). Ankara: Grafiker Yayınları
- Aça, M., Ekici, M. Ve Yılmaz, A. M. (2010). Anonim Halk Edebiyatı. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* (7. Baskı) içinde (129-234). Ankara: Grafiker Yayınları
- Aksoy, Ö. A. (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- Alptekin, A. B. (2012). *Efsane ve Motifleri Üzerine*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Artun, E. (2010). *Dini-Tasavvufi Halk Edebiyatı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları
- Artun, E. (2011). *Türk Halkbilimi*, Adana: Karahan Kitabevi
- Başgöz, İ. ve Tietze, A. (1999). *Türk Halkının Bilmeceleri*. Ankara: KB Yayınları
- Bayat, F. (2007b). *Türk Mitolojik Sistemi 2*, İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Bekki, S. (1996). Türk Mitolojisinde Kurban. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı. 3, 16-28
- Birdoğan, N. (2010). *Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik*, İstanbul: Kaynak Yayınları
- Boratav, P. N. (1992). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi
- Boratav, P. N. (1999). *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi
- Bozkurt, F. (2005). *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, İstanbul: Kapı Yayınları
- Bozkurt, F. (2008). *Semahlar*, İstanbul: Kapı Yayınları
- Bozkurt, F. (2009). *Buyruk*, İstanbul: Kapı Yayınları
- Coşkun, N. Ç. (2013). Tahtacılar ve Tahtacı Ocaklarına Bağlı Oymakların Yerleşim Alanları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, Sayı. 68, 33-54
- Çıblak, N. (2005). *Mersin Tahtacıları*, Ankara: Ürün Yayınları
- Dilçin, C. (2013). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları
- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk Şiirinde Türler*, Ankara: TDK Yayınları
- Duymaz, A. (2002). *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler*, Ankara: Akçağ Yayınları

- Elçin, Ş. (1970). *Türk Bilmeceleri*, İstanbul: MEB Yayınları
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: KB Yayınları
- Engin, İ. (1998). *Tahtacılar*, İstanbul: Ant Yayınları
- Ergin, M. (2004). *Dede Korkut Kitabı*, Ankara: TDK Yayınları
- Ergin, M. (2009). *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları
- Ergun, M. (1997). *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi I*, Ankara: TDK Yayınları
- Ergun, P. (2004). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*, Ankara: AKM Yayınları
- Eröz, M. (1977). *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, İstanbul: Otağ Matbaacılık
- Eröz, M. (1991). *Yörükler*, İstanbul: TDAV Yayınları
- Gölpınarlı, A. (1969). *100 Soruda Türkiye’de Mezhepler Tarikatlar*, İstanbul: Gerçek Yayınevi
- Görkem, İ. (2001). *Türk Edebiyatında Ağıtlar Çukurova Ağıtları*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Günay, Ü. ve Güngör, H. (1997). *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*. İstanbul: Ocak Yayınları
- Güngör, H. (1997). *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, İstanbul: Kum Saati Yayınları
- Güzel, A. ve Torun, A. (2008). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Işık, R. (2004). Türklerde Ağaçla İlgili İnanışlar ve Bunlara Bağlı Kültler. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı. 9:2, 89-106
- İnan, A. (1987). *Makaleler ve İncelemeler*, Ankara: KB Yayınları, akt. A. Selçuk. (2008). *Ağaçeri Türkmenleri Tahtacılar*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık
- İnan, A. (1995). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara: TTK Yayınları
- Kalafat, Y. (2011). *Türk Kültürlü Halklarda Hz. Hızır’dan Sultan Nevruz’a*, Ankara: Berikan Yayınevi
- Kalafat, Y. ve Bayatlı, N.Y. (2011). *Türk Kültürlü Halklarda Alkışlar-Kargışlar*. Ankara: Berikan Yayınevi

- Karadağ, M. (1999). *Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri*, Ankara: Ürün Yayınları
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*, Ankara: Akçağ Yayınevi
- Kaya, D. (2001). *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar*, Ankara: AKM Yayınları
- Korkmaz, E. (2008). *Anadolu Aleviliği*, İstanbul: Berfin Yayınları
- Köprülü, M. F. (2009). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Küçük, M. (1995). *Cemaat-ı Tahtacıyan*, İstanbul: Nefes Yayınları
- Melikoff, İ. (2011). *Uyur İdik Uyardılar*, İstanbul: Demos Yayınları
- Ocak, A.Y. (2012). *İslam-Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü*, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık
- Oymak, A. (2010). Anadolu'da Su Kültünün İzleri. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 15:1, 35-55
- Ögel, B. (2010a). *Türk Mitolojisi I. Cilt*, Ankara: TTK Yayınları
- Ögel, B. (2010b). *Türk Mitolojisi II. Cilt*, Ankara: TTK Yayınları
- Örnek, S.V. (2000). *Türk Halk Bilimi*, Ankara: TTK Yayınları
- Öz, M. (1994). "Ehl-i Beyt" Maddesi. *Türk Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (1. Baskı) içinde (498-500). İstanbul: TDV Yayınları
- Özkırımlı, A. (1990). *Alevilik-Bektaşilik*, İstanbul: Cem Yayınevi
- Roux, J. P. (1999). *Altay Türklerinde Ölüm*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, Ankara: KB Yayınları
- Sami, Ş. (1978). *Kâmûs-ı Türki*, İstanbul: Çağrı Yayınları, akt. A. Özkırımlı. (1990). *Alevilik-Bektaşilik*, İstanbul: Cem Yayınevi
- Selçuk, A. (2008). *Ağaçeri Türkmenleri Tahtacılar*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık
- Sümer, F. (1962). Ağaç-eriler. *Belleten*, Sayı. 103, 521-528
- Sümer, F. (1967). *Kara Koyunlular*, Ankara: TTK Basımevi

- Şahnacı, E. (Ed.). (2012). *Geçmişten Günümüze Serik*, İstanbul: Serik Kaymakamlığı Yayını
- Şengül, A. (2006). Türk Kültüründe Nevruz-Mete Han'dan Atatürk'e. *Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı. 8(3), 161-170
- Tekin, T. (2010). *Orhun Yazıtları*, Ankara: TDK Yayınları
- Yaman, A. (2011). Alevilikte Ocak Kavramı: Anlam ve Tarihsel Arka Plan. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı. 60, 43-64
- Yardımcı, M. (1998). *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri Âşık Şiiri Tekke Şiiri*, Ankara: Ürün Yayınları
- Yavuz, M. H. (2007). *Diyarbakır Efsaneleri*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları
- Yavuz, Y. Ş. (1994). "Mehdi" Maddesi. *Türk Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (1. Baskı) içinde (369-374). İstanbul: TDV Yayınları
- Yetişen, R. (1986). *Tahtacı Aşiretleri-Adet Gelenek ve Görenekleri*, İzmir: Memleket Gazetecilik ve Matbaacılık
- Yılmaz, A. (1948). *Tahtacılar da Gelenekler*, Ankara: CHP Halkevleri Yayınları
- Yörükan, Y. Z. (2006). *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*, İstanbul: Ötüken Neşriyat

EKLER

SÖZLÜK

A

Aacık: Azıcık, biraz.

Abari: Şaşkınlık ünlemi.

Abuu: Hayret ünlemi.

Aha: İşte.

Akkız yukarı: Sırt üstü.

Aydaş: Zayıf, cansız

Ayeen: Ünlem.

B

Bazlama: Lavaş.

Belinlemek: Ansızın, korkarak uyanmak.

Biceez: Bir kerecik, bir tanecik.

Bicik: Meme.

Böörek: Böbrek.

Bülübülü: Börülce.

C

Calba: Bir tür adaçayı.

Cayrada düşmek: Aniden koşmak.

Cebrail: Horoz.

Ceyran: Ceryan.

Cımicık: Azıcık.

Cıngar: Kavga.

Cibi: Cıvcıv.

Cimcirmek: Çimdiklemek.

Ç

Çapıt: Bez.

Çebiç: Keçi yavrusu.

Çekişmek: Azarlamak.

Çıtırgan: Pıynar.

Çıvmak: Çok hızlı gitmek.

Çiğın: Omuz.

Çimmek: Banyo yapmak.

Çintmek: İnce bir şekilde doğramak.

D

Dıkı: Az.

Dıkıcık: Azıcık.

Dıkım: Lokma.

Diktirilmek: Çaresizce yuvarlanmak.

Duroo: Dur biraz!

E

Elleem: Herhalde, sanırım.

Emme: Ama.

Endee: Elindeki, o.

Endeki: O.

Eneze: Uyuz.

Eşkere: Açık yer.

F

Farımak: Sönmek.

Fır dolayı: Çepeçevre.

Fıydırmak: Fırlatmak.

Fingirdemek: Hafif durup oynaşmak.

Foter: Şapka.

G

Gamcaklamak: Avuçlamak.

Gamıtmak: Olaylara ve duruma tepkisiz kalan bir sessizlikle bakınmak.

Ganırmak: Zorlamak.

Gastan: Yalancıkdan.

Gatleen: Kathiyen.

Gavurka: Patlamış mısır.

Gepitmek: Vurmak.

Gıpcık: Yaramaz insan.

Gıldırarak: Oyalanmak.

Gilik: Meyve çekirdeği.

Gukumavık: Baykuş.

Guluk: Köpek yavrusu.

Gunnamak: Doğurmak.

Guyruklu: Akrep.

H

Hapaz: Avuç.

Haradak: Ansızın.

Haranı: Tencere.

Haşat: Mahvolmuş, eski.

Hazar: Heralde.

Heye: Evet.

Heyyecime: İnanmazlık belirtir.

Hile / Hilen: Bile.

Hindi: Şimdi.

Hora: Ora.

Hoyn: Hey!

Hökale: Ukala.

Hööle: Böyle.

I

Ihicik: İşte.

Iraamath: Rahmetli.

Irbık: İbrik.

Işam: Çam.

İ

İlan: Yılan.

İlana: Lahana.

İleen: Leğen.

İlenmek: Beddua etmek.

K

Kandil: Gaz lambası.

Keer: Sonra.

Kehel: Tembel.

Kekil: Kakül.

Kelermek: Zayıflamak.

Keme: Fare.

Kürdüşmek: Didişmek, mücadele etmek.

L

Laylon: Römork.

Loyn: Hey!

M

Maasus: Şakadan.

Matıflamak: Bunamak.

Murayı: Ukala, gıcık.

N

Naal: Nasıl?

Neci: Kim?

Nemnecez: Falan.

O

Oku: Düğün davetiyesi

Onmadık: Umulmadık.

Ö

Öndüün: Geçen gün.

Ötürük: İshal.

P

Payam: Badem.

Peşkir: Havlu.

Pörtlemek: Şişip patlamak.

Pulluk: Saban.

Püse: Keven bitkisinden elde edilen sıvımsı zamk, katre.

S

Sade yağ: Tere yağı.

Samra: Hayvan gübresi.

Sırt: Elbise.

Siğmek: Sızmak.

Sumak: Ekşimsi bir meyvesi olan çalı görünümünde bitki.

Ş

Şavkıtmak: Aydınlatmak.

Şemse: Şemsiye.

T

Tetir: Limonun ve turunçgillerin suyunun lekesi.

Tidaa: Daha, orada.

Tirkelemek: Sıralamak.

Töllemek: Sallamak.

Tüngümek: Zıplamak.

U

Ucarı: Issız yer.

Ufrasa: Büyü.

Uluk: Pis.

Ü

Üleen: Şaşkınlık ünlemi.

Ülen: Lan!

Üleşmek: Paylaşmak.

Üllek: Kaba yufka.

Y

Yargın: Sırt.

Yaykamak: Sürahi ve bardak türü bir eşyayı çalkalamak.

Yeyni: Hafif.

Yuka: Yufka.

Yüğürtmek: Çiftleştirmek.

Yümek: Yıkamak.

Z

Zangırdamak: Titremek.

Zapırdamak: Koşmak.

KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ

1) **Adı:** İbrahim

Soyadı: Alp

Doğum Tarihi: 1962

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: İlkokul Mezunu

Mesleği: Serbest Meslek

2) **Adı:** Selim

Soyadı: Arı

Doğum Tarihi: 1933

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: İlkokul Mezunu

Mesleği: Çiftçi

3) **Adı:** Ercan

Soyadı: Aytaç

Doğum Tarihi: 1960

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: Lise Mezunu

Mesleği: Memur

4) **Adı:** İbrahim

Soyadı: Aydın

Doğum Tarihi: 1954

Doğum Yeri: Anamur/Mersin

Tahsili: İlkokul Mezunu

Mesleği: Emekli Memur

5) Adı: Sani

Soyadı: Bodur

Doğum Tarihi: 1962

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: Lise Terk

Mesleği: Esnaf

6) Adı: Süleyman

Soyadı: Bodur

Doğum Tarihi: 1957

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: İlkokul Mezunu

Mesleği: Serbest Meslek

7) Adı: Halil

Soyadı: Elmas

Doğum Tarihi: 1970

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: İlkokul Mezunu

Mesleği: Şoför

8) Adı: Halil

Soyadı: Işık

Doğum Tarihi: 1948

Doğum Yeri: Sarıveliler/Karaman

Tahsili: İlkokul Mezunu

Mesleği: Serbest Meslek

9) Adı: Ahmet

Soyadı: Önder

Doğum Tarihi: 1954

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: İlkokul Mezunu

Mesleği: Şoför

10) Adı: İbrahim

Soyadı: Özdemir

Doğum Tarihi: 1954

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: İlkokul Mezunu

Mesleği: Şoför

11) Adı: Muhammed

Soyadı: Teke

Doğum Tarihi: 1957

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: İlkokul Mezunu

Mesleği: Serbest Meslek

12)Adı: Veli

Soyadı: Üner

Doğum Tarihi: 1956

Doğum Yeri: Denizli

Tahsili: Üniversite Mezunu

Mesleği: Emekli Öğretim Üyesi

13)Adı: Meryem

Soyadı: Üstün

Doğum Tarihi: 1947

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

14)Adı: Kazım

Soyadı: Üstün

Doğum Tarihi: 1948

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: İlkokul Mezunu

Mesleği: Çiftçi

15)Adı: Yemliha

Soyadı: Üstün

Doğum Tarihi: 1950

Doğum Yeri: Serik/Antalya

Tahsili: İlkokul Mezunu

Mesleği: Emekli İşçi

16) Adı: Gülistan

Soyadı: Işık

Doğum Tarihi: 1949

Doğum Yeri: Sarıveliler/Karaman

Tahsili: Yok

Mesleği: Ev Hanımı

17) Adı: Ayşe

Soyadı: zen

Doğum Tarihi: 1963

Doğum Yeri: Gazipaşa/Antalya

Tahsili: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

SERİK BÖLGE HARİTASI

FOTOĞRAFLAR

FOTOĞRAFLAR

Serik Türkmenleri Derneği lokali ve Tahtacı vatandaşlarımız

Nevruz günü akşamı dernek lokalinde toplanan Tahtacı vatandaşlarımız ve Selim Arı tarafından pay edilmek üzere bekletilen kömbeler.

Nevruz günü akşamı, hazırlanan kömbelerin Selim Arı tarafından “ya Allah ya Muhammed ya Ali” denilerek pay edilmesi.

Nevruz günü akşamı, pay edilen kömbelerin kesilen cebrail ve yapılan yemekler eşliğinde yenilmesi

Hıdrellez günü akşamı dernek lokalinde toplanan Tahtacı vatandaşlarımız ve hazırlanan kömbelerin “ya Allah ya Muhammed ya Ali” denilerek pay edilmesi.

Hıdrellez günü akşamı dernek lokali önünde gerçekleştirilen ve Tahtacı vatandaşlarımızın katıldığı eğlence programı.

Tahtacılıktan el sanatçılığın 1. İbrahim Badruk isimli Tahtacı vatandaşımızın el emeği ile ortaya çıkan ağaçtan yapılmış eserler.

Tahtacılıktan el sanatçılığın 2.

Tahtacılıktan el sanatçılığına 3.

Tahtacılıktan el sanatçılığına 4.

Tahtacılıktan el sanatçılığına 5.

Tahtacılıktan el sanatçılığına 6.

Serik Tahtacılarının ziyaret yerlerinden birisi olan ve Elmalı'nın Tekke köyünde bulunan Abdal Musa türbesi.

Tahtacı mezarlığı

Tahtacı mezarlığında bulunan eski bir mezar taşının üzerinde on iki imamı simgeleyen on iki yıldız tasvirine rastladık.